

Dialogi vahvan taide- ja kulttuurialan ytimessä

Yhteistyö edunvalvonnassa taide- ja kulttuurialalla sekä sen vapaalla kentällä

Salla Vallius

Master's Thesis

Arts Management

Sibelius Academy

University of the Arts

Helsinki

Spring 2024

Tutkielman tai kirjallisen työn nimi Dialogi vahvan taide- ja kulttuurialan ytimessä Yhteistyö edunvalvonnassa taide- ja kulttuurialalla sekä sen vapaalla kentällä	Sivumäärä 94
Tekijän nimi Salla Vallius	Lukukausi Kevät 2024
Aineryhmän nimi Arts Management, Society & Creative Entrepreneurship	
Tiivistelmä <p>Tutkimus käsittelee taide- ja kulttuurialan taiteen alat ylittävää organisaatioiden välistä edunvalvonnallista yhteistyötä. Erityinen huomio kohdistuu taiteen vapaaseen kenttään, jolla tässä tutkimuksessa tarkoitetaan toimijoita lakisääteisen rahoituksen ulkopuolella. Näkökulma tarkentuu tutkimaan taiteen vapaan kentän taiteen alat ylittävän yhteistyön dialogisuutta, mistä pohdinta laajentuu tarkastelemaan dialogin roolia osana organisaatioiden välistä yhteistyötä. Dialogi toimii demokratiaa tukevana prosessina, jonka osana myös taide- ja kulttuurialan vaikuttajaorganisaatiot ovat. Taiteen vapaan kentän ääni yhteiskunnallisessa keskustelussa on havaittu heikoksi, minkä vuoksi tulevaisuuden taide- ja kulttuurialaan kohdistuvat määrärahalleikkaukset ja muutoksessa oleva toimintaympäristö edellyttävät koko alalta vahvempaa ja vaikuttavampaa edunvalvontaa. Koska taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioita sekä niiden välistä yhteistyötä on tutkittu niukasti, valaa työ tarpeellista perustaa aiheen jatkotarkastelulle.</p> <p>Tutkimus hyödyntää laadullisen tutkimuksen perinnettä. Aineisto koostuu haastatteluista sekä havainnointimateriaalista, jollaisena toimi ”taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmän” verkkokokous. Ryhmähaastattelu toteutettiin neljälle yhdistysmuotoisen taiteen vapaan kentän edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaation edustajalle, minkä lisäksi kahdelle laajemmin taide- ja kulttuurialaa edustavalle henkilölle tehtiin yksilöhaastattelut. Tulosten analyysimenetelmänä käytetään sekä sisältö- että teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Haastatteluaineisto piirtää taiteen alat ylittävästä edunvalvonnallisesta yhteistyöstä kolme erilaista kertomusta: pessimistisen, optimistisen ja visioivan, minkä lisäksi taiteen vapaan kentän yhteistyö piirtyy omana erityisenä kertomuksestaan. Yleisesti yhteistyö koetaan hyvänä, mutta alalla tiedostetaan vallitsevan yhteistyön kehitystä hidastavia ja jopa estäviä tekijöitä, kuten resurssipula ja toksiset käytännöt. Taiteen vapaan kentän toimijoiden kokemuksissa korostuvat positiiviset ja visioivat kokemukset. Havainnointiaineisto osoittaa ”taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmän” verkkokokouksesta pohtivan dialogin piirteitä sekä dialogisuuteen pyrkivää keskustelukulttuuria.</p> <p>Tutkimuksen keskeisinä tuloksina voidaan todeta, että asenne organisaatioiden väliselle yhteistyölle on avointa ja positiivista. Uudet rakenteet ja yhteiskunnalliset nopeat muutokset ovat vaikuttaneet yhteistyön kehittymiseen myönteisesti, mutta aktiivisemmalle ja laajemmalle vuoropuhelulle on edelleen tarve. Dialogin rooli nähdään toimivan yhteistyön edellytyksenä ja sen piirteitä vapaan kentän toimijoiden välillä on havaittavissa. Koska dialogi mahdollistaa taide- ja kulttuurialan moniäänisyyden ja vaalii demokratian ihanteita, voi sen rooli olla ratkaiseva yhteistyön myönteiselle kehitykselle ja näin taide- ja kulttuurialan yhteisen edunvalvonnallisen työn vaikuttavuudelle tulevaisuudessa.</p>	
Hakusanat Taiteen vapaa kenttä, yhteistyö, sektorien välinen yhteistyö, edunvalvonta, vaikuttaminen, dialogi	
Tutkielma on tarkistettu Turnitin-plagiaatintarkastusjärjestelmällä 29.04.2024, Toni-Matti Karjalainen	

Title Dialogue at the heart of a strong Finnish arts and culture sector Collaboration on advocacy in the arts and culture sector and its independent field	Number of Page 94
Author Salla Vallius	Semester Spring 2024
Department Arts Management, Society & Creative Entrepreneurship	
Abstract <p>This study deals with interorganisational collaboration between different arts fields in the arts and culture sector related to advocacy and lobbying. Particular attention is paid to the Finnish independent arts field, which refers to actors outside of statutory funding. The perspective will be specified to examine the dialogical nature of collaboration in the independent arts field, from which the reflection is extended to ponder the role of dialogue as part of interorganisational collaboration. Dialogue supports democratic processes of which arts and cultural advocacy organisations are a part. The voice of the independent arts field in culture policy is weak. Hence, the future of the arts and culture sector, which will be subject to major budget cuts and a constantly changing operating environment, will require stronger lobbying from the whole sector. However, given the scarcity of research on arts and culture advocacy organisations and the collaboration between them, this work provides a necessary basis for further examination of the subject.</p> <p>This study is qualitative research, and the material consists of interviews and observational material, which in this study was an online meeting of the "collaboration group of the independent arts fields". The group interview was carried out with four representatives of association-based advocacy organisations of the independent arts field, and individual interviews were conducted with two representatives with a wider perspective of the Finnish arts and culture sector. Both content- and theory-based analysis were used to analyse the results of the research data. The interviews draw three different narratives of interorganisational advocacy collaboration in the arts and culture sector: pessimistic, optimistic, and visionary, while the collaboration in the independent arts field emerges as a specific narrative. In general, the results indicated that collaboration was positive, although the sector identified factors that slow down and even hinder the development of existing collaboration. The experiences of collaboration in the independent arts field were found to be positive and visionary. The online meeting of the "collaboration group of the independent arts fields" indicated features of reflective dialogue and a culture of conversation that aims at dialogicity.</p> <p>The main findings of the study are that the attitude towards interorganisational collaboration is positive. New structures and rapid changes in society have had a positive impact on the development of collaboration, but there is still a need for more active and broader discussions. The role of dialogue is seen as a prerequisite for effective cooperation and its features can be observed between actors in the independent arts field. As dialogue enables the arts and culture sector to be pluralistic and upholds democratic ideals, its role may be crucial for the positive development of collaboration and thus for the effectiveness of joint advocacy work in the arts and culture sector in the future.</p>	
Keywords Independent art field, intersectoral cooperation, advocacy, lobbying, dialogue	
This work has been checked in the plagiarism detection program Turnitin 29th of April, Toni-Matti Karjalainen	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja tarve	1
1.2 Tutkimustehtävä ja -kysymykset	5
1.3 Tutkimuksen tavoitteet	6
1.4 Raportin rakenne	7
2 KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	9
2.1 Taiteen vapaa kenttä	9
2.1.1 Taide ja kulttuuri	9
2.1.2 Suomen kulttuuripoliittinen historia	10
2.1.3 Taiteen vapaan kentän määrittelyn vaikeudesta	12
2.2 Edunvalvonta ja vaikuttaminen	14
2.2.1 Edunvalvonta, vaikuttamistyö ja lobbaus	14
2.2.2 Kulttuurin ja taiteen poliittinen edunvalvonta	15
2.2.3 Taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä	17
2.3 Yhteistyö	17
2.3.1 Organisaatioiden välinen yhteistyö	18
2.3.2 Teknologiavälitteinen vuorovaikutus	20
2.4 Dialogi	22
2.4.1 Dialogi käytännössä	24
2.4.2 Dialogi ja demokratia	27
2.4.3 Järjestöt elinvoimaisen demokratian osana	27
2.4.4 Dialogi joustavien ja demokraattisten organisaatioiden ytimessä	29
2.5 Dialogi tutkimuskohteena	30
2.5.1 Dialogi toimintana: osallistuminen, roolit ja liike keskustelukentillä	31
2.5.2 Dialogi sisältönä: kuuntelu, kunnioittaminen, odottaminen	33
2.6 Yhteenvedo konsepteista ja teoriasta	36
3 METODOLOGIA JA AINEISTO	38
3.1 Laadullisen tutkimuksen lähtökohdat	38
3.2 Tapaus rajaamassa tutkimusjoukkoa	39
3.3 Aineisto ja keruumenetelmät	40
3.3.1 Haastatteluaineisto	40
3.3.2 Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä	42
3.4 Aineiston analyysi	44
3.5 Kriittisiä ja tutkimuseettisiä huomioita	45
4 TULOKSET JA ANALYYSI	48
4.1 Taiteen alat ylittävä yhteistyö kolmena kertomuksena	48
4.1.1 Pessimistinen kertomus - "Vaikuttavaa yhteistyötä ei ole"	49
4.1.2 Optimistinen kertomus - "Yhteistyö on hyvää"	51
4.1.3 Visioiva kertomus - "Tätä tarvitaan lisää"	53
4.2 Vapaan kentän kertomus kokoavasti	55
4.3 Havaintoja myönteisestä kehityksestä ja dialogista	56

4.4 Yhteistyön uhkat ja edistäjät.....	58
4.5 Dialogisuuden ilmeneminen taiteen vapaan kentän yhteistyöryhmässä	59
4.5.1 Dialogisuus toimintana.....	60
4.5.2 Dialogisuus sisältönä	66
4.5.3 Muita huomioita	71
5 KESKUSTELU.....	72
5.1 Yhteistyö taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden välillä	72
5.2 Vapaa kenttä, hajautettu yhteistyö ja dialogin merkitys	73
5.3 Moniäänisyyden ja yhteisen äänen problematiikka edunvalvonnassa ja demokratiassa.....	76
5.4 Dialogin mahdollisuus ja haasteet	78
6 LOPUKSI.....	79
6.1 Tutkimuskysymykseen vastaaminen	79
6.2 Tutkimuksen vaikutukset.....	81
6.3 Tutkimuksen rajoitukset	82
6.4 Jatkotutkimusaiheet	83
LÄHTEET	86
LIITTEET.....	94

TAULUKOT

Taulukko 1. Dialogin piirteiden analyysirunko.....	59
Taulukko 2. Keskustelun roolien ilmaantuvuus.....	63

KUVIOT

Kuvio 1. Dialogin muotoutuminen.....	25
Kuvio 2. Kokoustyöskentelyn nelikenttä	32
Kuvio 3. Keskustelukentät	33
Kuvio 4. Moniäänisyys-yksiäänisyys ulottuvuus.....	61
Kuvio 5. Polaarisuus-symmetrisyys ulottuvuus.....	62

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja tarve

Koko työhistoriani taide- ja kulttuurialalla olen toiminut taiteen vapaalla kentällä. Merkittävin ja vahvasti työidentiteettiäni määrittävä vaihe oli työni Elävän musiikin yhdistys ELMU ry:ssä, joka pyöritti tuolloin Helsingin Ruoholahdessa konserttitalo Nosturia. Yhdistys toimi voittoa tavoittelemattomasti populaarin rytmimusiikin parissa, vapaalla kentällä ilman institutionaalista rahoitusta. Työskennellessäni tuottajana Nosturilla, minulle hahmottui pikkuhiljaa valtakunnallinen ”venueverkosto” toimijoineen, jonka osana myös Nosturi ja minä olimme. Verkostossa pohdimme eri konserttijärjestäjien kesken yhteisiä haasteita, jaoin tietoa ja tarjosimme toinen toisillemme vertaistukea. Yhteistyöllä ratkaistiin ongelmia sekä vaikutettiin kaltaistemme toimijoiden toimintaedellytyksiin ruohonjuuritasolla. Suuri käännekohta urallani tapahtui, kun vaihdoin työni edunvalvonnan ja vaikuttamistyön pariin LiveFIN ry:lle. Työskentelin LiveFIN ry:n toiminnanjohtajana vuosina 2017–2020 kooten elävän musiikin tapahtumatoimijoita yhteen, järjestäen koulutuksia, laatien kannanottoja, rakentaen kansainvälisiä suhteita ja viritellen erilaisia kehittämishankkeita ja yhteistyökuvioita.

Työssäni elävän musiikin edunvalvonnan parissa minulle avautui uusi ikkuna tarkastella laajemmin kulttuurin ja taiteen yhteiskunnallista asemaa sekä hahmottaa alan rakenteita. Toiminnanjohtajan tehtävästä käsin paljastui niin musiikkialan intressien moninaisuus kuin kulttuuri- ja taidealan värikäs toimijoiden joukko, joiden olemassaolosta, saati mielipiteistä en aikaisemmin ollut tietoinen. Ensimmäisiä kohtaamisia muiden taiteenalojen vaikuttajaorganisaatioiden kanssa koin eduskunnan Arkadiaseuran tilaisuuksissa ja sittemmin perusteilla olevan kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry:n ensimmäisissä tapaamisissa. Jo tällöin mieleeni nousi kysymys siitä, miksen ollut paremmin perillä muusta kulttuuri- ja taidealasta tai miksi identifioituminen yhteiseen kulttuuri- ja taidealaan tuntui hataralta. Silloisen lähes 10-vuotisen kulttuurialan työurani aikana yhteistyö ja yhteinen keskustelu muiden taiteen alojen välillä oli vähäistä, ja edunvalvonnallinen yhteistyö rajautui vahvasti oman taiteenlajin sisälle. Havainto sytytti pohtimaan, onko kokemuksessani kyse laajemmasta ilmiöstä ja tarjoaisiko laajempi yhteistyö mahdollisuuden vaikuttavampaan edunvalvontaan ja keskinäiseen solidaarisuuteen.

Taiteen ja kulttuurin ääni yhteiskunnallisessa keskustelussa on jäänyt jostain syystä heikoksi ja hiljaiseksi. Taide- ja kulttuuriala nähdään moniäänisenä, pirstoutuneena (Kosonen & Pekkarinen, 2010) ja jopa riittaisana, mitä median kertomukset ruokkivat. Samankaltaista havaintoa todentaa myös tuore selvitys, jossa tarkasteltiin taide- ja kulttuurialan kohtelua korona-ajan Suomessa (Kivilehto, Pöntinen, Rönkkö, Stenvall & Vesala, 2023). Alustavissa selvityksen tuloksissa todetaan muun muassa, että kulttuuriala jäi korona-aikana varjoon, ja alan edunvalvonta kärsi varovaisuudesta sekä sisäisistä ristiriidoista. Eriytyisen huolestuttavana pidin selvityksen havaintoa siitä, että etenkin taiteen vapaa kenttä tarvitsisi vahvistusta kulttuuripolitiikassa. Vapaalla kentällä on tärkeä rooli uuden moninaisen ja eri kohderyhmiä puhuttelevan taiteen syntymisessä. Vapaa kenttä määritellään usein lakisääteisen valtionosuusjärjestelmän (myöhemmin VOS) ulkopuoliseksi sektoriksi, joka kattaa laajan ja kirjavan joukon eri taiteentoimialoja, taiteenlajeja ja luovia sektoreita (ks. esim. OKM, ei pvm. a). Myös kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen tutkija Olli Jakonen (2022) toteaa väitöskirjassaan vakiintumattoman kentän ja vapaiden taiteilijoiden aseman olevan heikompi kulttuuripolitiikassa kuin vakiintuneiden taiteinstituutioiden. Omista kokemuksistani ja tuoreesta tutkimuksesta nousseiden havaintojen ansiosta kiinnostuin taiteen vapaan kentän taiteen alat ylittävän yhteistyön nykytilasta edunvalvonnan ja vaikuttamistyön kontekstissa.

Yksi näkökulma organisaatioiden väliseen yhteistyöhön, vuorovaikutukseen ja yhteisen keskustelun käymiseen on dialogi. Dialoginen keskustelu kumpuaa jo antiikin Kreikan perinnöstä ja on nostanut uudenlaista kiinnostusta 1900-luvun dialogiajattelijoiden ja teorioiden kautta. Dialogista keskustelua kuvataan muun muassa yhdessä ajattelun taidoksi (Isaacs, 1999/2001), minkä avulla uusia merkityksiä, todellisuutta ja ymmärrystä luodaan ja muovataan yhdessä (ks. esim. Isaacs, 1999/2001; Alhanen 2016; Arnett, 2008; Escobar, 2012). Dialogi on kasvattanut jo jonkin aikaa suosiotaan myös suomalaisessa yhteiskunnassa, mistä hyviä esimerkkejä ovat muun muassa vuonna 2019 perustettu Erätauko-säätiö (Erätauko, ei pvm. a) ja vuodesta 2006 järjestetty SuomiAreena (SuomiAreena, ei pvm.), joiden kummankin tehtävänä on saada aikaan rakentavaa yhteiskunnallista keskustelua dialogin avulla. Dialogitrendi näkyy niin ikään taide- ja kulttuurialalla. Dialogista keskustelua edustaa muun muassa Taiteen edistämiskeskus Taiken alueelliset kulttuurifoorumit (Taiteen edistämiskeskus Taike, ei pvm.), joiden tavoitteena on aktivoida yhteiseen keskusteluun ja lisätä ymmärrystä erilaisten toimijoiden välillä. Tämän lisäksi kulttuuri- ja taideala on aktivoitunut myös sisältä päin. Keväällä 2023 alkunsa sai löyhä

“taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä”, joka pyrkii kokoamaan taiteen vapaan kentän toimijoita yhteiseen keskusteluun. Dialogin nähdään olevan demokratian ytimessä (Alhanen, 2016), missä ovat niin ikään moniäänisyys sekä kolmas sektori, joita kumpaa-kin taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatiot edustavat.

Tutkimukseni alkuvaiheessa keväällä 2023 kävin “Kulttuuripolitiikka korona-ajan Suomessa - Kuinka tästä eteenpäin?” -selvitystyöryhmän jäsenten kanssa keskustelua selvitystyön lähtökohdista ja sen alustavista havainnoista. Oma kiinnostukseni edunvalvontaa ja taiteen vapaata kenttää kohtaan, aiemmat havaintoni taiteen alat ylittävän yhteistyön niukkuudesta, tuoreet huomiot edunvalvontaan liittyvässä tutkimuksesta sekä työryhmän jäsenten esiin nostama dialogisuuden näkökulma lähtivät kuljettamaan huomiotani tiettyyn suuntaan. Kun loppusyksystä 2023 asetelmaan ilmestyi vastikään ensimmäisen taapaamisensa järjestänyt “taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä”, alkoivat palaset loksahtella paikoilleen ja lopputyöni saada tarvitsemansa raamit.

Inspiroiduin dialogista organisaatioiden välistä yhteistyötä parantavana toimintana sekä moniäänisyyttä vaalivana käytäntönä, mikä parhaimmillaan lisää edunvalvonnan vaikuttavuutta ja edistää demokratian parempaa toteutumista taide- ja kulttuurialan osalta. Halusin selvittää, millaista taidemuodot ylittävä kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttamisyhteistyö organisaatioiden välillä tänä päivänä on ja millaisia mahdollisuuksia dialogisuus voisi siihen tarjota. Huomasin pian, että aihetta käsittelevää tutkimusta taide- ja kulttuurialalta on vähän. Nämä lähtökohdat muodostivat perustan tutkimukseni rakentamiselle. Alhasen (2016) mukaan dialogi tuskin koskaan ilmenee täydellisenä, minkä vuoksi käytän työssäni myös dialogisuus-termiä kuvaamaan dialogisuuteen pyrkivää toimintaa.

Aikaisempaa tutkimusta taiteen vapaan kentän taiteen alat ylittävästä edunvalvonnallisesta yhteistyöstä ei tietääkseni ole tehty. Laajemmassakaan kuvassa taide- ja kulttuurialalla organisaatioiden välistä yhteistyötä edunvalvonta- ja vaikuttamistyössä tutkimusta ei juurikaan löydy. Toisaalta erilaisten sosiaalialan organisaatioiden, kansalaisjärjestöjen ja yritysten sekä toimialojen välisestä yhteistyöstä tutkimusta on tehty laajastikin muun muassa verkostojen, yritysten kilpailukyvyyn ja sosiaalialalla vallitsevan moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Kulttuuriorganisaatioiden osalta verkostoihin ja yhteistyöhön on kiinnitetty huomiota Euroopan laajuisella tasolla sekä yksittäisten toimijoiden näkökulmasta. Paula Erkkilän (2012) mukaan dialogin tutkimus organisaatioiden

näkökulmasta ei ole harvinaista, mutta dialogia organisaatioiden ja toimialojen välillä ei ole liiemmästi tutkittu, vaan tutkimus on keskittynyt lähinnä yhden organisaation sisäiseen toimintaan.

Eri taiteen aloista kattavaa tutkimusta ovat laatineet muun muassa kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore (myöhemmin Cupore) sekä Opetus- ja kulttuuriministeriö (myöhemmin OKM). Tutkimukset, selvitykset ja visiotyö keskittyvät usein tietyn taiteen alan tai esimerkiksi vapaan kentän asemaan, mutta järjestöjen väliseen yhteistyöhön huomiota ei ole niinkään kiinnitetty. Vapaan kentän näkökulmaa avaavat hyvin muun muassa Cuporen tutkijoiden Anu Oinaalan ja Vilja Ruokolaisen (2013) selvitys *Vapaan kentän jäljillä: Tutkimus teatterin, tanssin, sirkuksen sekä performanssi- ja esitystaiteen vapaasta kentästä* sekä OKM:n vuonna 2011 julkaistu selvitys *Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen*. Kulttuuripolitiikan liikehdintää Cupore ja OKM kuvaavat myös säännöllisesti, josta esimerkkinä Cuporen Maria Hirvi-Ijäksen ja Sakarias Sokan (2019) *Suomen taide- ja taiteilijapolitiikka 2019*. Kulttuuripolitiikan rakenteita avaavassa kirjallisuudessa järjestökenttä mainitaan tärkeänä osana, mutta järjestöjen toimintamekanismeista ja vaikuttamistyöstä ei löydy tarkempaa kuvausta.

Yksityiskohtaisinta ja aiheeseeni lähimmin osuvaa kulttuuriorganisaatioiden yhteistyöhön liittyvää tutkimusta on toteuttanut KULTA ry muun muassa opinnäytetöiden muodossa. Aiheina on käsitelty esimerkiksi poliittisten kantojen muodostusta ja edunvalvonnan kehitystä Jemi Heinilän (2019) opinnäytetyössä sekä yhteisen vaikuttamispuheen luomista valmisteleavassa keskustelussa Hanna Tammisen (2023) pro gradu -tutkielmassa, jossa avautuu näkökulmaa myös dialogiin. Osuvinta tutkimusta organisaatioiden välisestä yhteistyöstä tarjosi tutkimukseni näkökulmasta muun muassa Annaleena Airan (2012) väitöskirja *Toimiva yhteistyö: työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot*, mitä dialogin näkökulmasta täydensi Paula Erkkilän (2012) työ *Hetki lyö. Dialogi ja sen syntymisen johtoryhmien työskentelyssä*. Dialogin piirteiden analyysitapoja on lisäksi esitellyt Marja Ruhanen (2017) pro gradu -tutkielmassaan *Dialoginen digitalisaatio sähköisissä verkoissa. Keskusteluanalyttinen tutkimus sähköisten verkkokokousten dialogisesta toimivuudesta*. Nämä kolme tutkimusta dialogiteorioiden lisäksi ovat vaikuttaneet vahvasti tutkimusasetelmani muotoutumiseen ja tarjonneet mittareita sekä konsepteja tarkastella tutkittavaa aihetta.

1.2 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkimustehtävässäni nivoutuvat yhteen taiteen vapaan kentän asema, taide- ja kulttuurialan yhteiskunnallinen arvo, organisaatioiden välinen yhteistyö, dialogi sekä edunvalvonta ja siihen liittyvät demokraattiset prosessit. Teoreettiset lähtökohdat ovat kulttuuripolitiikassa, yhteistyössä, edunvalvonnassa sekä dialogisessa keskustelussa.

Työni on laadullinen tutkimus, jonka ytimessä ovat ihmisten kokemukset sekä dialogin piirteiden tarkastelu aidossa vuorovaikutustilanteessa. Tutkimusasetelmassani tutkimustehtävä jakautuu kahteen osaan. Ensiksi halusin selvittää, millaiseksi organisaatioiden välinen taiteen alat ylittävä edunvalvonnallinen yhteistyö koetaan tällä hetkellä yleisesti sekä erityisesti vapaan kentän näkökulmasta. Tätä aihetta lähestyin haastatteluiden kautta, jotka piirsivät kuvaa yhteistyöhön liittyvistä kokemuksista niin vapaan kentän kuin laajemmin taide- ja kulttuurialan näkökulmasta. Toiseksi halusin tutkia missä määrin dialogin ominaispiirteitä ilmenee vapaan kentän yhteistyössä aidossa vuorovaikutustilanteessa ja mitä se siitä kertoo. Ilmiötä lähestyin havainnoimalla “taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmän” verkkokokousta, jonka aikana tehtävänä oli työstää vapaan kentän yhteistä lausuntoa.

Pyrin tutkimusaineistoni avulla vastaamaan seuraavaan tutkimuskysymykseen:

Millaista on taiteen alat ylittävä edunvalvonta- ja vaikuttamisyhteistyö taide- ja kulttuurialan organisaatioiden välillä erityisesti taiteen vapaan kentän näkökulmasta, ja mitä vapaan kentän yhteistyössä ilmenevä dialogisuus kertoo dialogin merkityksestä yhteistyön osana?

Tutkimuskysymykseen vastaan tarkentavien lisäkysymysten avulla:

- a. *Millaisena taiteen alat ylittävä organisaatioiden välinen yhteistyö koetaan yleisellä tasolla?*
- b. *Millaista taiteen alat ylittävä organisaatioiden välinen yhteistyö on taiteen vapaalla kentällä?*
- c. *Millaisena dialogi näyttäytyy vapaan kentän toimijoiden välisessä yhteistyössä aidossa vuorovaikutustilanteessa ja mitä se siitä kertoo?*

Tutkimuksessani tarkastellaan organisaatioiden välistä yhteistyötä vapaan kentän edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden näkökulmasta, jossa erityisesti eri taiteen alojen välinen toiminta saa huomiota. Edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden kenttä on moninainen ja laaja, minkä vuoksi kaikkia toimijoita ja niiden välisiä mahdollisia jännitteitä on haasteellista yhdessä tutkimuksessa huomioida. Päädyttyäni tarkastelemaan aihetta laajalla perspektiivillä, toimi luonnollisena rajauksena aidossa elämässä syntynyt erilaisia edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioita yhdistävä vapaan kentän toimijoiden yhteenliittymä. Näin ollen minun ei tutkijana tarvinnut rajata ulkopuolelle tietynlaisia toimijoita, vaan tutkittavien organisaatioiden profiilia määrittää “taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä”.

Tutkimukseni fokus on taiteen vapaan kentän toimijoissa, mutta tutkimustehtäväni antaa uutta tietoa myös laajemmin taide- ja kulttuurialan organisaatioiden välisestä yhteistyöstä edunvalvonnan ja vaikuttamistyön kontekstissa. Koska aihetta on tutkittu hyvin niukasti, koen perustelluksi käsitellä aihetta työssäni myös kokonaisvaltaisemmin osoittaen vapaaseen kenttään kuitenkin erityistä huomiota. Näin työssäni yhdistyvät edunvalvonnallisen yhteistyön laajempi ja yksityiskohtaisempi taso.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimukseni rajaus taiteen vapaaseen kenttään ja taiteen alat ylittävän yhteistyön kontekstiin on perusteltua muun muassa siksi, että vapaan kentän asema kaipaa vahvistusta kulttuuripolitiikassa (ks. esim. Kivilehto ym., 2023). Vapaalla kentällä on tärkeä merkitys kulttuurin saavutettavuudessa, uusien kohderyhmien kohtaamisessa, alan uusiutumisessa sekä tuoreiden innovaatioiden ja kokeilujen synnyttämisessä. Kulttuurin julkinen rahoitus on jatkuvasti tarkastelun alla. Valtionosuusjärjestelmää tarkasteltiin ja siihen tehtiin uudistuksia vuonna 2022. Tänä päivänä uusien määrärahalleikkausten edessä taide- ja kulttuuriala joutuu pohtimaan uudenlaisia rahoitusmalleja ja vaikuttamaan niiden tulevaisuuden suuntiin. Jotta vapaa kenttä pystyy argumentoimaan muutoksia ja uudistuksia vahvana vaikuttajana, edellytetään yhteistyötä edunvalvonta- ja vaikuttamisorganisaatioiden välillä taiteen alat ylittäen. Yhteistyöhakuisuus ja -kyky voivat olla merkittäviä tekijöitä vapaan kentän aseman vahvistamiseksi tulevaisuudessa.

Taide- ja kulttuurialaa kritisoidaan usein yhteisen äänen puuttumisesta. Tutkimuksellani toivon lisääväni ymmärrystä taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttamisyhteistyöstä sekä siihen liittyvistä haasteista, mahdollisuuksista ja vallitsevien mielikuvien taustatekijöistä. Kun ymmärrys toimijoiden välillä lisääntyy, kasvaa kyky nähdä asiat eri näkökulmista. Ymmärrystä voidaan lisätä ja kasvattaa muun muassa dialogin avulla. Tutkimukseni pyrkii osoittamaan yhteistyön ja dialogin hyötyjä sekä tuomaan esille yhteistyötä edistäviä tekijöitä. Työni tavoitteena on ymmärrystä lisäämällä tukea demokraattista yhteistyökulttuuria ja edunvalvonnan vaikuttavuutta, ja siten antaa panos taide- ja kulttuurialan sekä erityisesti taiteen vapaan kentän vahvemmalle yhteiskunnalliselle asemalle.

Toisaalta haluan työlläni tarkastella myös kriittisesti taide- ja kulttuuritoimijoiden yhteistyöstä vallalla olevia käsityksiä. Useassa yhteydessä käy ilmi, että taide- ja kulttuuritoimijoita pidetään yhteistyökyvyttämienä ja kenttää ”poteroituneena”. Kuvaako tämä käsitys aidosti tämän päivän yhteistyötä vai olisiko mielikuvasta aika luopua? Tieto yhteistyön myönteisestä kehityksestä ja yhteistyön laatuun vaikuttavista tekijöistä auttaa toivottavasti kehittämistyötä tekeviä henkilöitä ja organisaatioita jatkamaan työtään ja suuntaamaan toimintaansa entistä paremmin.

Uusia yhteistyöaloitteita on jo tehty ja yhteiskunnallista keskustelukulttuuria kehitetty niin yleisesti kuin taide- ja kulttuurialalla. Toivon, että työni innostaa sekä vapaan kentän että laajemmin taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioita tarkastelemaan omaa toimintaansa, tekemään muutoksia kohti yhteistyöhakuisuutta sekä panostamaan dialogitaitoihin. Työni voi auttaa perustelemaan tehtäviä uudistuksia ja panostuksia yhteistyön kehitykseen liittyen. Tarvitaan motivaatiota ja uudenlaista osaamista, mihin toivon tutkimukseni antavan syykettä ja suuntaviivoja.

1.4 Raportin rakenne

Kirjallinen raportti etenee seuraavan rakenteen mukaisesti: Luvussa 1 *Johdanto* taustoitan tutkimusta esittelemällä tutkimuksen tavoitteet, tuomalla esiin aiheen valintaan liittyviä syitä sekä kertomalla tutkimuksen merkityksestä taide- ja kulttuurialalle. Luvussa 2 *Keskeiset käsitteet ja teoreettinen viitekehys* käyn läpi tutkimuksen kannalta oleelliset käsitteet ja teorit. Pureudun suomalaisen kulttuuripolitiikkaan, vapaan kentän määrittelyyn, organisaatioiden väliseen yhteistyöhön, edunvalvontaan ja vaikuttamiseen sekä dialogin

teorioihin. Lopuksi kiteytän analyysirungon, jota hyödynnän tutkimusaineiston analyysivaiheessa. Luvussa 3 *Metodologia ja aineisto* esittelen tutkimusaineistot ja valitsemani tutkimusmenetelmät sekä kuvaan tutkimusprosessin ja analyysin käytännöt. Luvussa 4 *Tulokset* esittelen tutkimustuloksia suhteessa tutkimuskysymyksiini. Luvussa 5 *Keskustelu* suhteutan löydöksiäni teoriaan ja aikaisempaan tutkimukseen. Aikaisemman tiedon, tutkimustulosten ja pohdinnan avulla piirrän kuvaa taide- ja kulttuurialan edunvalvonnallisesta yhteistyöstä laajassa sekä vapaan kentän kontekstissa sekä osoitan dialogin ilmentymistä vapaan kentän yhteistyössä. Pohdin myös dialogin merkitystä organisaatioiden välisen yhteistyön osana. Luvussa 6 *Lopuksi* vastaan tutkimuskysymyksiini, vedän yhteen työni tulokset, tuon esille tutkimuksen rajoituksia sekä esitän kiinnostavia jatkotutkimusaiheita.

2 KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa tuon esille tutkimuksen tavoitteiden ja kysymysten kannalta keskeiset käsitteet ja teorat. Ensiksi määrittelen mitä tarkoitetaan suomalaisessa kontekstissa taiteen vapaalla kentällä sekä esittelen termin uudempaa monikkomuotoista variaatiota. Tämän lisäksi kuvailen teorioihin nojaten, mitä tarkoitetaan kulttuuriorganisaatioiden edunvalvonta- ja vaikuttamistyöllä sekä mihin organisaatioiden välisellä yhteistyöllä tähdätään. Lopuksi esittelen dialogin teoriaa, jonka näkökulmasta tutkimuksen viitekehystä tarkastellaan kokonaisuutena sekä luodaan mallinnus dialogin tutkimukseen tutkimuskontekstissani. Lähtökohtani tutkimuksessa on kulttuuripolitiikassa, organisaatioiden välisessä vuorovaikutuksessa, yhteistyössä, edunvalvonnassa ja vaikuttamistyössä sekä dialogisuudessa, mutta tutkimusaiheen monipuolisuuden vuoksi viittaan myös muihin tieteen aloihin.

2.1 Taiteen vapaa kenttä

Taiteen vapaa kenttä -termi liittyy vahvasti suomalaiseen kulttuuripolitiikkaan ja kulttuurin julkiseen rahoitukseen. Sen vuoksi vallalla olevien rakenteiden ja nykyisen kulttuuripolitiikan ymmärtäminen on olennaista tutkimukseni näkökulman hahmottamiseksi. Tutkimusasetelmassa asetutaan tarkkailemaan erityisesti taiteen vapaan kentän kokemuksia sekä kohdistamaan huomio sen toimijoihin ja toimintaan.

2.1.1 Taide ja kulttuuri

Kulttuuripolitiikassa on jo pitkään tasapainoiltu laajan ja suppean kulttuurikäsitteen välillä (mm. Pirnes, 2008; Häyrynen, 2015). Kulttuurin suppea merkitys tarkastelee kulttuuria ainoastaan taiteen näkökulmasta ja laaja näkökulma viittaa antropologisempaan, ns. elämäntavalliseen lähestymistapaan (Pirnes, 2008). UNESCO:n (2001) määritelmä käsittää kulttuurin laajasti yhteiskunnan tai sosiaalisen ryhmän henkisten, aineellisten, älyllisten ja emotionaalisten erityispiirteiden kokonaisuudeksi, mikä kattaa taiteen ja kirjallisuuden lisäksi myös elämäntyyliä, tavat elää yhdessä, arvojärjestelmät, perinteet ja uskomukset. Niin ikään Häyrynen (2015, s. 9) kuvailee kulttuuria ihmisen tietoon, tunteisiin ja arvostuksiin perustuvaksi tavaksi kokea ja jäsentää ympäröivää todellisuutta, millä on myös ihmisiä yhteen yhdistävä taipumus. Pirnes (2008, s. 237) kuitenkin toteaa,

että puhuttaessa ”taiteesta ja kulttuurista”, rinnastuu kulttuuri aina taiteeseen, mikä hankaloittaa laajemman kulttuurikäsitteen yleistymistä. Tutkimukseni ymmärtää taiteen osaksi kulttuuria, mutta näkökulma kulttuuriin muodostuu työssä suppeaksi huomion kiinnittyessä taide- ja kulttuurialoihin, taiteenlajeihin ja niiden väliseen yhteistyöhön.

2.1.2 Suomen kulttuuripoliittinen historia

Kulttuuripoliitikalla rakennetaan taide- ja kulttuuritoimijoille raamit toimia yhteiskunnassa. Samalla se luo rakenteen, joka määrittelee toimijoiden aseman suhteessa toisiinsa ja vaikuttaa yhteistyön muodostumiseen. “Kulttuuripoliitikka voidaan [...] määritellä yleisesti siten, että se tulkitsee, kehystää, sääntelee, hallinnoi ja kehittää kulttuurin käsitteen ilmaisemia inhimillisen ja sosiaalisen toiminnan alueita ja edustaa siten poliittishallinnollista interventiota kulttuurisiin ilmiöihin ja aktiviteetteihin” (Pirnes, 2008, s. 30). Jakonen (2022, s. 19) kuvaa taide- ja kulttuuripoliittisen perusrakenteen muodostuvan niistä tuki- ja ohjausjärjestelmistä, joita julkishallinto ylläpitää. Jakonen (2022, s. 51) tuo esille, että kulttuuripoliitikka on Suomessa edelleen varsin taidekeskittynyttä, mutta kulttuurin käsite on laajentunut, mikä näkyy muun muassa OKM:n harkinnanvaraisissa tuissa. Suomessa lähekkäin ja limittäin operoidaan niin taiteen kuin kulttuurin käsitteillä. Näin onkin syntynyt erilliset taide- ja kulttuuripoliitikat, mistä jälkimmäinen on laajempi ja sen ytimessä vaikuttaa taidepolitiikka (Jakonen, 2022, s. 47). Suomen kulttuuripoliitikka on muotoutunut länsimaisessa historiassa saaden pohjoismaisia erityispiirteitä, mihin yhteiskunnalliset muutokset ovat antaneet mausteensa. Kulttuuripoliitikalla asetetaan siis raamit kulttuuria koskevaan lainsäädäntöön sekä muun muassa julkiselle rahoitukselle. Se muodostaa kulttuurille ja taiteelle tietynlaisen yhteiskunnallisen toimintaympäristön, joka myös erottelee ja vastakkainasettelee toimijoita suhteessa toisiinsa.

Kangas (1999) sekä Saukkonen ja Ruusuvirta (2009) kuvaavat Suomen kulttuuripoliittikan historiaa kolmen pitkän linjan kautta, jotka muodostuvat nationalistisesta, hyvinvointivaltioillisesta ja uusliberatistisesta vaiheesta. Ensimmäisessä vaiheessa keskiössä oli taidekulttuuri, ja kulttuuripoliitikalla tuotettiin aineksia kansallisen identiteetin muovamiseksi. Taitelijat ja taidelaitokset yhdistivät kansaa ja koulutusjärjestelmä vastasi kansan sivistämisestä. (Kangas, 1999, s. 161–162; Saukkonen & Ruusuvirta, 2009, s. 17). Toinen vaihe, hyvinvointivaltioillinen kulttuuripoliitikka, käynnistyi 1960-luvun loppupuolella, jolloin tavoitteina olivat taiteiden edistäminen, kulttuuriosallistumisen laajentaminen ja

kulttuurihallinnon tuominen lähemmäksi kansalaisia. Hyvinvointivaltiolliselle vaiheelle tunnusomaisella kulttuurin demokratisoinnilla haluttiin lisätä tasa-arvoa kulttuuritoiminnan tuottamisessa ja vastaanottamisessa. Taiteen tukemisesta siirryttiin vähitellen taiteen edistämiseen, ja vuonna 1981 saatiin laki kuntien kulttuuritoiminnasta, mikä säätöi kunnille velvollisuuksia harjoittaa ja tukea kulttuuritoimintaa. (Kangas, 1999, s. 164; Saukkonen & Ruusuvirta, 2009, s. 17–18). Suomessa 1960–1970-lukujen vaihteessa tehtiin suuri taidehallinto- ja taidetukijärjestelmän uudistus osana hyvinvointivaltion rakentamista, jolloin syntyi myös Taiteen keskustoiminta (Jakonen, 2022, s. 49). Kolmas, uusliberalistinen vaihe saavutettiin 1980–1990-lukujen taitteessa, jota määrittivät markkinointumisen, teollistuminen, kansainvälistyminen sekä teknologian kehitys. Markkinatalouden perustuva ajattelu alkoi näkyä myös kulttuuripolitiikassa. (Kangas 1999, s. 161, 165; Saukkonen & Ruusuvirta, 2009, s. 18–19.)

Suomen kulttuuripoliittista järjestelmää on kuvattu laitostuneeksi ja jokseenkin muuttumattomaksi. (Heiskanen ym., 2005; Rautiainen, 2008, s. 93–94; Sokka, Renko, Hirvijäs, Karttunen & Lahtinen, 2023, s. 23). Taidehallintoa pyrittiinkin tuloksettomasti uudistaa vuosikausia, kunnes hallintomalliltaan epäselväksi koettu Taiteen keskustoimikunta lakkautettiin ja tilalle perustettiin vuonna 2013 tulohajattu valtion virasto Taiteen edistämiskeskus Taike. Taike toimii OKM:n alaisuudessa. (Jakonen, 2022, s. 49.)

Tällä hetkellä taiteen ja kulttuurin toimialaa rahoitetaan julkisin varoin valtionavustuksin, valtionosuuksin sekä suoralla virastoille osoitetulla budjettirahoituksella. OKM:n myöntämistä valtionavustuksista merkittävä osa ohjautuu kansallisille kulttuurilaitoksille, kuten Kansallisopperalle ja -baletille, Kansallisteatterille ja Kansallisgallerialle. Valtionavustuksia jakavat OKM:n lisäksi Taike ja Museovirasto. (OKM, 2016, s. 6–7.) Kulttuurin rahoitusta voi tarkastella myös puhtaasti taiteen näkökulmasta, jolloin julkisen tuen muodostavat kolme päälohkoa: 1) valtionosuusrahoituksen (VOS) piiriin kuuluvien taidelaitosten tuki, 2) muu taideyhteisön tuki ja 3) taiteilija-apurahat. Valtionosuuksilla tuetaan laitosmuotoisia museoita, teattereita ja orkestereita, joista suuri osa toimii osana kuntaorganisaatiota. Taideyhteisön tukemisessa ja taiteilija-apurahojen jakamisessa Taikella on keskeinen rooli. (Jakonen, 2008, s. 48.) Kulttuurin ja taiteen valtionrahoituksesta merkittävä osa on myönnetty veikkausvoittovaroista (OKM, 2016, s. 6), mutta kytkös Veikkauksen tuottojen ja kulttuurin rahoituksen välillä on purettu vuoden 2024 alusta. Valtionosuusrahoitusjärjestelmä voidaan nähdä yhtenä syynä kulttuuritoimijoiden epätasa-

arvoiselle kohtelulle. Tähän asetelmaan jako VOS-laitoksiin ja vapaaseen kenttään juontaa vahvasti juurensa. Tällä hetkellä taide- ja kulttuurialaa uhkaavat merkittävät määräraha-aleikkaukset (Taideneuvosto, 2024), mikä kielii myös osaltaan alan heikosta yhteiskunnallisesta asemasta sekä yhteiskunnan vaikeasta taloudellisesta tilanteesta. Tiukentuva taloustilanne on omiaan kiristämään myös taide- ja kulttuuritoimijoiden välisiä suhteita.

2.1.3 Taiteen vapaan kentän määrittelyn vaikeudesta

Laaja taiteen ja kulttuurin kenttä jakautuu monin eri perustein pienemmiksi osakokonaisuuksiksi. Määrittävänä tekijänä voi olla taidemuoto tai esimerkiksi rahoitusperuste. OKM hahmottaa laajan kulttuurin ja taiteen kentän viiden eri taiteen alan kautta. Taiteen alat muodostuvat eri taidemuodoista, joilla on yhteneviä rakenteita ja toimintatapoja. Niitä ovat esittävä taide, kirjallisuus, audiovisuaalinen kulttuuri, muotoilu ja arkkitehtuuri sekä visuaaliset taiteet. (OKM, ei pvm. b.) Yhteistä kaikille taiteen aloille on Prattin (2009) kuvaama arvokehä, jonka muodostavat luominen, tekeminen ja tuotanto, levittäminen ja esittäminen, säilyttäminen sekä kritiikki ja arviointi. Kuitenkin taiteen alojen organisoitumistavat, tukirakenteet, kehitysedellytykset (OKM, ei pvm. b) sekä kuluttamisen ja tuottamisen tavat poikkeavat toisistaan. Kaikkia taiteen aloja rahoitetaan jossain määrin julkisella tuella, mutta laissa turvatut valtionosuudet osoitetaan pitkälti esittävän ja visuaalisen taiteen kentille. Kulttuurin valtionosuusjärjestelmää uudistettiin vuoden 2022 alusta alkaen, jolloin tavoitteena oli kehittää järjestelmää ottamaan paremmin huomioon taidekentän ja yhteiskunnan muutokset (OKM, ei pvm. c). Muutoksessa valtionosuusjärjestelmää ei kuitenkaan avattu teattereiden, orkestereiden ja museoiden lisäksi muille taiteen aloille tai -lajeille.

Tutkimukseni kannalta keskeinen käsite, vapaa kenttä, pohjautuu rahoitusjärjestelmän rakenteisiin. Termi juontaa juurensa teatterin tutkimukseen, minkä yhteydessä alettiin ensin puhua vapaista ryhmistä. Sitten termiä on alettu käyttää laajemmin (Oinaala & Ruokolainen, 2013). Taiteen vapaa kenttä määritellään talouden kautta toimijoiksi, jotka eivät saa valtionosuutta, vaikkakaan tämä ei ole ainoa näkökulma hahmottaa vapaata kenttää (Oinaala & Ruokolainen, 2013). Usein vapaa kenttä viittaa esittäviin taiteisiin, eli VOS-laitosteattereiden ulkopuolelle rajautuvaan ammattiteatteritoimintaan. VOS-laitoksiksi voidaan tosin kutsua kaikkia valtionosuuden piirissä olevia taidemuseoita, orkestereita ja esittävän taiteen toimintayksiköitä. Taidemuseoiden erityispiirre suhteessa

laitosteattereihin ja -orkestereihin on kuitenkin se, että niiden kohdalla taidelaitosjärjestelmä osoittaa niukasti rahallisia resursseja taiteilijoiden työhön. Valtaosa taidemuseoissa työskentelevistä taiteilijoista tekee muuta kuin taiteellista työtä ja siten lähes kaikki toimialan taiteilijat työskentelevät vapaalla kentällä. (Sokka ym., 2023, s. 9).

Vapaa kenttä voidaan hahmottaa myös ilmaisuna ja toimintatapoina, jotka eivät istu institutionaaliseen kontekstiin (Kanerva & Ruusuvirta, 2006). OKM (2011) määrittelee vapaan kentän toimijoiksi näyttämö-, tanssi-, sävel-, sirkus-, performanssi- ja esitystaiteen aloilla muun muassa valtion harkinnanvaraista toiminta- tai projektiavustusta saavat ryhmät, yksittäiset työryhmät, tuotantotalot ja muut erilaisia taidetilaisuuksia järjestävät tahot sekä freelancetaiteilijat. Vapaa kenttä -termin alkuperän vuoksi termejä esittävän taiteen vapaa kenttä ja taiteen vapaa kenttä käytetään usein synonyymeina. Mikäli vapaalla kentällä viitataan kaikkeen lakisääteisen valtiosuusjärjestelmän ulkopuoliseen taiteeseen ja kulttuuriin, on kyseessä kuitenkin paljon laajempi ja moninaisempi joukko taiteen ja kulttuurin aloja kuin vain esittävä taide.

Esittävän taiteen vapaata kenttää ja sen erilaisia taiteenlajeja, kuten teatteria, tanssia ja musiikkia, yhdistävät taiteen alan samankaltaiset rakenteet. Taiteilijat, kuten näyttelijät, muusikot ja sirkustaiteilijat, esiintyvät yleisöille fyysisissä tiloissa, ja produktioiden rahoituspohja on harkinnanvaraista ja usein produktiopohjaista, toisin kuin VOS-toimijoilla. Toisaalta osa teattereista ja orkestereista on valtiosuusjärjestelmän piirissä, jolloin koko esittävän taiteen ala ei ole automaattisesti vapaata kenttää. Kirjallisuutta, visuaalista taidetta ja muotoilua tuotetaan ja kulutetaan taas hyvin eri tavoin kuin esittävää taidetta. Nekin, museoita lukuun ottamatta, ovat valtiosuusien ulkopuolella ja näin ollen kuuluvat taiteen vapaaseen kenttään. Taiteen vapaata kenttää ei siis voi määritellä taiteen ala -perusteisesti eikä vapaalla kentällä tarkoiteta pelkästään esittävää taidetta. Näin ollen vapaalla kentällä voidaan nähdä olevan itseasiassa useampia kenttiä tai vapaan kentän voidaan nähdä muodostuvan useammasta erilaisesta kentästä. Tämän vuoksi nykyään vapaa kenttä -termin rinnalla on käytössä myös monikkomuotoinen ”taiteen vapaat kentät” ilmaus.

Vaikka taiteen vapaita kenttiä on esittävän taiteen vapaan kentän lisäksi muitakin, terminologiaa ei rakenteiden ja toimintakulttuurin erilaisuuden vuoksi joko tunnusteta tai pidetä soveltuvana kaikissa taiteen ja kulttuurin konteksteissa. Laaksosen (2019, s. 10)

näkemyksen mukaan esimerkiksi vapaa kenttä määritelmänä ei sovi kuvataiteen kontekstiin, sillä ulkopuolelle rajautuisi lähes koko ala museoita lukuun ottamatta. Tästä huolimatta tässä tutkimuksessa taiteen vapaalla kentällä viitataan joukkoon erilaisia taiteenlajeja ja toimijoita, jotka eivät nauti valtiosuutta. Termi on vakiintunut suomalaiseen kulttuuripoliittiseen retoriikkaan ja sen merkityksen laajeneminen yli esittävän taiteen rajojen voi auttaa hahmottamaan kuinka valtavan taiteen ja kulttuurin kentän valtiosuusjärjestelmä jättää huomiotta. Tässä tutkimuksessa myös toimijoiden oma identifioituminen vapaaseen kenttään ohjaa rajausta.

2.2 Edunvalvonta ja vaikuttaminen

Kulttuuripoliitiikan muotoutumiseen, taide- ja kulttuurialan yhteiskunnalliseen asemaan sekä sen toimintaympäristöön vaikutetaan yhteiskunnan eri tasoilla. Julkinen hallinto linjaa poliittisia suuntaviivoja ja tekee lainsäädännöllisiä päätöksiä, mutta päätöksentekoprosesseihin vaikutetaan erilaisten toimijoiden voimin. Tällaisesta toiminnasta käytetään rinnakkain tai erilaisien mieltymysten mukaan vaihtelevasti termejä edunvalvonta, vaikuttaminen, vaikuttamistyö ja lobbaus. Alla tuon esille termien eroja ja merkitysten päällekkäisyyksiä sekä esittelen poliittista edunvalvontaa ja vaikuttamistyötä kulttuurin ja taiteen yhteydessä.

2.2.1 Edunvalvonta, vaikuttamistyö ja lobbaus

Kun puhumme edunvalvonnasta ja vaikuttamistyöstä taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallisen aseman yhteydessä, on kyse poliittisesta edunvalvonnasta. Päätöksentekoon vaikuttamisesta käytetään useita nimityksiä, kuten edellä mainittu edunvalvonta. Tämän lisäksi siihen voidaan viitata termeillä viestintä, vaikuttaminen tai lobbaus (ks. esim. Hirvonen, Mikkonen, Skippari & Tiensuu 2021, s. 16). Hirvonen ym. (2021, s. 16) määrittelevät lobbaukseksi julkiseen päätöksentekoon, valmisteluun tai toimeenpanoon liittyvän suoran tai välillisen vaikuttamisen. Merkittävimpiä lobbaajia ovat elinkeinoelämän järjestöt sekä institutionaaliset järjestöt, joilla tarkoitetaan toimijoita, jotka edustavat hallinnon kannalta olennaisia instituutiota. Erityistä institutionaalisille järjestöille on koostua poliittisen sisäpiirin toimijoista, jolloin heillä on suora kontakti päättäjiin. Lobbausta harjoittavat myös ammattiliitot, kansalaisjärjestöt, yritykset ja yksityiset henkilöt. (Hirvonen ym., 2021). Lobbauksen katsotaan olevan tärkeä osa demokratiaa, mutta sääntelyn

avoimuuden ja läpinäkyvyyden puutteet voivat johtaa eturistiriitoihin, mahdollistaa yksityisten eturyhmien kohtuuttoman vaikutusvallan ja heikentää luottamusta hallitukseen ja poliittisiin instituutioihin (Hirvonen ym., 2021 & Niinimäki, 2019). Suomessa astui voimaan vuonna 2024 avoimuusrekisterilaki, jonka tavoitteena on parantaa valtion tason päätöksenteon avoimuutta tekemällä näkyväksi päätöksentekoon liittyvää epävirallista vaikuttamista (Valtiontalouden tarkastusvirasto, ei pvm.).

Lobbareiden näkemyksiä avaava tutkimus (Hirvonen ym., 2021) paljastaa, että sanojen edunvalvonta, vaikuttamistyö ja lobbaus välillä ei nähdä suuria merkityseroavaisuuksia. Termeistä eniten käytettyjä ovat vaikuttamistyö ja edunvalvonta. Lobbaus mielletään edunvalvonnan ja vaikuttamistyön näkyväksi osaksi, jolla pyritään vaikuttamaan päättäjien toimintaan. Vaikuttamistyö koetaan termeistä neutraalimpana ja yhteistä hyvää ajavana, kun taas edunvalvonnan voidaan nähdä keskittyvän neuvottelutoimintaan. Joillekin edunvalvonta-termi korostaa asioiden liian yksipuolista ajamista ilman kokonaiskuvan hahmottamista. (Hirvonen 2021, s. 65.) Vaikka lobbausta terminä ei koettaisi lobbaavien tahojen näkökulmasta ongelmallisena, on syytä muistaa, että lobbaamiseen liittyy korruption riski, jolloin vaikuttaminen voi saada liian suurta valtaa lainsäädännössä. Korruption torjunnan näkökulmasta lobbaamisessa ja vaikuttamisessa tulee kiinnittää huomio avoimuuteen ja asianmukaisuuteen. (ks. esim. Korruptiontorjunta, ei pvm.)

Kielitoimiston sanakirjassa (2024) edunvalvonta-termillä viitataan järjestöön, joka hoitaa ammattiryhmän edunvalvontaa. Tässä tutkimuksessa päättäjiin ja päätösprosesseihin vaikuttamisesta puhutaan edunvalvontana ja vaikuttamistyönä, mikä voi olla luonteeltaan tiedon keräämistä, julkisen keskustelun herättämistä, tiedottamista, kannanottojen laatimista tai lobbauksen kaltaista suoraa päättäjiin kohdistuvaa vaikuttamista. Tulkitseen vaikuttamistyön ja edunvalvonnan synonyyminkaltaisiksi sanoiksi, joilla tarkoitetaan laajempaa toimintaa jonkin ryhmän tai ilmiön yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi. Tietyn sanan käytön valintaan liittyy mielestäni ihmisten henkilökohtaiset mieltymykset, ajankohtainen julkinen keskustelu sekä ajassa muuntuvat käsitykset.

2.2.2 Kulttuurin ja taiteen poliittinen edunvalvonta

Tutkimukseni tarkastelee edunvalvonnallista yhteistyötä taide- ja kulttuurialan organisaatioiden välillä, minkä vuoksi on olennaista ymmärtää vaikuttajaorganisaatioiden

sijoittuminen osana hallinnon kenttää. Julkisen hallinnon ulkopuolelle rajautuu monimuotoinen toimijoiden kenttä, jolla on tärkeä rooli kulttuuristen erityistarpeiden näkökulmasta. Tällä kentällä ja sen toimijoilla on suhde julkisen vallan edustamaan kulttuuripolitiikkaan. Kulttuuriala on järjestäytynyt kirjavaksi joukoksi valtakunnallisia alue-, katto- ja paikallisjärjestöjä sekä kulttuurialan edistämis-, vienti- ja edunvalvontajärjestöjä. (Häyrynen, 2015, s. 160–161.) Taitelija-, ammatti- ja tekijänoikeusjärjestöjen lisäksi edunvalvontaa ja vaikuttamistyötä tekeviä organisaatioita ovat muun muassa tiedotuskeskukset, tiettyyn taiteenlajiin tai taiteenlajeihin keskittyvät etujärjestöt, samankaltaisia toimijoita yhteen kokoavat “yhteiselimet” ja monenlaiset asiantuntijaorganisaatiot.

Tammiston (2023, s. 45) mukaan suomalaiselle kulttuuripolitiikalle ja taidehallinnolle on ominaista hallinnon hajauttaminen sekä kentän kolmannen sektorin roolin korostuminen muun muassa tiedontuottajana. Taide- ja kulttuurialan kolmatta sektoria on kuvattu monimuotoiseksi, pirstaloituneeksi ja järjestäytymiseltään vaihtelevaksi (Kosonen & Pekkarinen, 2010, s. 3). Tämä voidaan nähdä yhtenä selittävänä tekijänä taide- ja kulttuurialan yhteisen äänen heikkoudelle. Taide- ja kulttuurijärjestöjä on pyritty kokoamaan yhteen laajempien rintamien sekä yhtenäisemmän viestinnän muodostamiseksi, joista esimerkkeinä ovat muun muassa valtakunnallisten taiteilijajärjestöjen yhteistyöjärjestö Forum Artis, luovan työn tekijät ja yrittäjät Luovat ry sekä vuonna 2018 toimintansa käynnistänyt kulttuurialan tuki- ja tuottajaorganisaatioita edustava kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry. Viimeisimpänä tapahtuma-alan markkinavetoisempaa elinkeinosektoria edustamaan perustettiin vuonna 2020 tapahtumaelinkeinon keskusjärjestö Tapahtumateollisuus ry.

KULTA ry edustaa lähes 40 eri taide- ja kulttuuriorganisaatiota (KULTA ry, ei pvm. a), mutta yhdistyksen perustehtävänä on parantaa jäsenorganisaatioiden asemaan keskittymisen sijasta laajemmin kulttuurin ja taiteen yhteiskunnallista arvostusta ja taloudellisia toimintaedellytyksiä (KULTA ry, ei pvm. b). Tapahtumateollisuus ry:n jäsenistössä on yli 260 toimijaa (Tapahtumateollisuus ry, 2024) ja Forum Artis kokoaa yhteen 20 merkittävintä taitelijajärjestöä (Forum Artis, ei pvm.). Toimijoita yhteen kokoavat kattojärjestöt jäsentävät merkittävällä tavalla moniäänistä taide- ja kulttuurialan kenttää, mutta ongelmana on, etteivät ne kuitenkaan edusta kaikkia toimijoita. Kriittisesti tarkasteltuna järjestäytyminen asettaa esimerkiksi taitelijat ja tuotanto-organisaatiot eri keskusjärjestöjen alle, jolloin uhkana voi olla toimijoiden vastakkaisasettelu. Toisaalta laajempi ja

monia toimijoita osallistava keskustelu on vaikuttavampaa, luo parhaimmillaan uusia yhteisesti sovittuja toimintatapoja, kehittää alaa ja lisää yhteisesti jaettua ymmärrystä. Momenlaiset tekijät luovat jännitteitä eri toimijoiden välille, kuten esimerkiksi teosten immateriaaliset oikeudet. Yhteentörmäyksiä voi tulla, vaikka toimijat olisivat saman kattojärjestön alla. Tästä tuoreena esimerkkinä on kirjailijoiden ja näyttelijöiden riita e-äänikirjojen lainauskorvauksista, missä näyttelijäliitto penäsi korvauksia äänikirjojen lukijoille kirjailijaliiton vastustaessa esitystä (Laari, 2023). Median kautta piiryykin usein kuva keskenään riitaisasta taide- ja kulttuurialasta.

2.2.3 Taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä

Kuva keskenään kinastelevasta taide- ja kulttuurialasta on kuitenkin vai pieni osa totuutta. Järjestöt tekevät jatkuvasti yhteistyötä edistääkseen taiteen ja kulttuurin asemaa ja toimintaedellytyksiä. Joidenkin toimijoiden osalla yhteistyön perinne on pidempi ja toisten kohdalla uusia yhteistyön muotoja vasta kehitellään. Tässä tutkimuksessa keskityn tarkastelemaan hiljattain kesällä 2023 alkunsa saanutta, löyhää vapaan kentän toimijoiden epävirallista yhteenliittymää. Yhteenliittymä kokoaa yhteiseen keskusteluun esittävän taiteen, kirjallisuuden, musiikin, kulttuuritapahtumien, elokuvan ja kuvataiteen toimijoita ja käyttää nimeä ”taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä”. Yhteistyöryhmä edustaa uudenlaista pyrkimystä tuoda erilaisia toimijoita yhteen, synnyttää ymmärrystä ja saada aikaan vaikuttavampaa toimintaa. Yhteistyöryhmä on merkittävä myös siitä syystä, että taiteen aloja ylittävää yhteistyötä vapaalla kentällä on tehty vielä jokseenkin vähän. Perinteisesti yhteistyö on keskittynyt samankaltaisten taiteen alojen ja muotojen ympärille. Yhteistyöryhmä esitellään tarkemmin tutkimuksen metodologia luvussa (3.2).

2.3 Yhteistyö

Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteenani on organisaatioiden välinen yhteistyö (engl. interorganisational collaboration) ja siinä ilmenevä dialogisuus taide- ja kulttuurijärjestöjen harjoittaman edunvalvonnan ja vaikuttamistyön kontekstissa. Aira (2012, s. 16) määrittelee väitöskirjassaan yhteistyön (engl. collaboration) käsitteeksi, jolla viitataan muun muassa yhteisten tavoitteiden toteuttamiseen, yhdessä työskentelyyn tai tiedon jakamiseen. Keyton, Ford ja Smith (2008, s. 383) toteavat, että vaikka yhteistyölle on vaikea antaa yhtä kaikenkattavaa määrittelyä, tiedetään sen olevan hyvin kontekstisidonnaista, missä

julkinen kehys sekä tiimin jäsenten ja sidosryhmien väliset suhteet ohjaavat yhteistyön luonnetta ja tekemisen tapoja. Lewis (2006, s. 183–189) käsittää puolestaan yhteistyön aktiiviseksi yhdessä tapahtuvaksi tasapuoliseksi toiminnaksi, jota määrittävät prosessi-
maisuus, vapaaehtoisuus ja epämuodollisuus. Aira (2012, s. 17, 45) kuitenkin korostaa yhteistyön tapahtuvan aina ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, jossa luodaan, jaetaan ja vaihdetaan merkityksiä sekä neuvotellaan, myös silloin kun tarkastelun kohteena on organisaatioiden välinen yhteistyö. Tämä näkökulma on tutkimukseni kannalta merkittävä, sillä tavoitteenani on tutkia yhteistyön lisäksi sen kontekstissa ilmenevää dialogisuutta, mikä syntyy juuri ihmisten välisen vuorovaikutuksen tuloksena.

2.3.1 Organisaatioiden välinen yhteistyö

Tutkimuksessani yhteistyötä tarkastellaan erityisesti voittoa tavoittelemattomien kolmannen sektorin organisaatioiden välillä vaikuttamis- ja edunvalvontakontekstissa. Keyton ym. (2008, s. 381) määrittelevät organisaatioiden välisen yhteistyön viestinnällisten prosessien kokonaisuudeksi, jonka avulla useita organisaatioita tai sidosryhmiä edustavat henkilöt työskentelevät toisistaan riippuvaisesti yhteisten ongelmien ratkaisemiseksi, ja prosessien tulokset voivat joko hyödyttää tai vahingoittaa sekä yhteistyön osapuolia että muita. Philipsin, Lawrencen & Hardyn (2002, s. 24) mukaan institutionaalisessa kontekstissa tapahtuvalla organisaatioiden välisellä yhteistyöllä tarkoitetaan laajasti määriteltynä organisaatioiden välistä yhteistyösuhdetta, joka ei perustu markkinoihin eikä hierarkkisiin valvontamekanismeihin. Määritelmä pitää sisällään sen, että yhteistyö tapahtuu organisaatioiden välillä institutionaalisissa prosesseissa sekä markkinarakenteiden ulkopuolella sulkien pois yhteistyösuhteet, joihin liittyy kontrolli laillisen vallan kautta. Hardy, Phillips ja Lawrence (2003, s. 323) lisäävät määritelmään vielä sen, että organisaatioiden välinen yhteistyö on jatkuvassa kommunikatiivisessa prosessissa neuvoteltu, joten se muuttuu jatkuvasti.

Philips ym. (2002) korostavat, että organisaatioiden väliseen yhteistyöhön vaikuttavat institutionaaliset rakenteet, joilla tarkoitetaan kulttuuristen sääntöjen ja resurssien kokonaisuuksia, joita käytetään käyttäytymisen jäsentämiseen ja sosiaalisen toiminnan tulkin-
taan. Heidän mielestään rakenteet toimivat ongelmanratkaisun resurssina, mutta samalla ne rajoittavat toimintaa ja toimijoiden kykyä hahmottaa erilaisia mahdollisia vaihtoehtoja. Erilaiset säännöt ja resurssit tulevat usein jaetuiksi samankaltaisten toimijoiden kesken,

jolloin toimijoiden voidaan katsoa kuuluvan samalle institutionaaliselle kentälle, mikä toteutuu muun muassa tutkimuksessani taiteen vapaan kentän kontekstissa. Tutkijat toteavat, että rakenteet mahdollistavat yhteistyön ja yhteistyö puolestaan luo rakenteita. Organisaatiot tekevät yhteistyötä usein monimutkaisten ja monitahoisten ongelmien ratkaisemiseksi. Kehitetyt ratkaisut monistuvat, kun yhteistyökumppanit vievät tietoa, taitoja ja uusi käytäntöjä mukanaan. Näin organisaatioiden välisessä yhteistyössä suunnitelluilla ratkaisuilla voi olla merkittäviä ja kauaskantoisiakin vaikutuksia, esittävät Philips ym. (2002).

Organisaatioiden välisellä yhteistyöllä tähdätään usein resurssien ja tiedon jakamiseen, uuden tiedon synnyttämiseen, synergia ratkaisujen luomiseen sekä organisaatioiden aseman ja vaikutusvallan parantamiseen (Hardy ym., 2003, s. 321). Hardy ym. (2003, s. 324–328) jakavat yhteistyön tulokset strategisiin, tiedontuotannollisiin ja poliittisiin vaikutuksiin. Strategisilla tekijöillä tarkoitetaan resurssien jakamista, joiden turvin on mahdollista pärjätä muuttuvassa kilpailuympäristössä sekä kehittää erottuvuuden ominaisuuksia. Yleishyödyllisellä sektorilla strategisella yhteistyöllä rakennetaan erityisesti valmiuksia, joiden avulla organisaatiot pystyvät käsittelemään laajempia ongelmia tehokkaammin. Tiedontuotannolliset vaikutukset liittyvät organisaation oppimiseen, niin tiedon jakamiseen kuin uuden tiedon tuottamiseen ja poliittisilla vaikutuksilla viitataan organisaation asemaan.

Organisaation toimintaympäristön merkittävin tekijä on niiden toimijoiden joukko, joiden kanssa se on vuorovaikutuksessa. Airan (2012) tutkimuksen mukaan toimivaan yhteistyöhön verkostoissa vaikuttavat keskinäisen kilpailun hallinta, erilaisuuden hyödyntäminen sekä käytännön toiminta. Verkostoissa tapahtuva yhteistyö edellyttää organisaation rajojen ylittämistä, jolloin organisaatiolähtöisyydestä on siirryttävä yhteistyöhakuisuuteen, jota voi häiritä muun muassa pelko siitä, että toinen organisaatio hyötyy yhteistyöstä enemmän kuin itse. Vuorovaikutus on avain yhteistyön rakentamiseen, sen avulla luodaan vuorovaikutussuhteita, tehdään näkyväksi taustoja ja tavoitteita sekä hallitaan erilaisia jännitteitä. Yhteistyöhön ei riitä ainoastaan myönteinen asenne, vaan vuorovaikutuksen kautta yhteistyöhön tulee aktiivisesti pyrkiä, Aira toteaa. Hänen mielestään erilaisuuden hyödyntäminen tapahtuu yhteisten merkitysten muodostamisen kautta, jolloin dialogi ja sen taito astuvat mukaan kuvioon.

Majchrzakin, Järvenpään ja & Bagherzadehin (2014) löydökset tuovat esille organisaatioiden välisen yhteistyön heikkoja kohtia. Epävakautta voivat aiheuttaa muun muassa ennalta määritetyt tavoitteet tai uudelleen neuvoteltavat sopimukset. Myös henkilövaihdokset, kumppaneiden vetäytyminen yhteistyöstä sekä kilpailua aiheuttavat strategiset päällekkäisyydet voivat olla syitä yhteistyön horjumiselle. Tässäkin tutkijat korostavat epävakauden roolia vuorovaikutuksen kehittäjänä, jolloin se itseasiassa näyttäytyy pikemminkin onnistuneiden yhteistyökumppanuuksien piirteenä, eikä suinkaan huonona suunnitteluna tai johtamisena. (Majchzark ym., 2014.) Kozuchin ja Sienkiewicz-Malyjurekin (2016, s. 112) mukaan tehokkaaseen yhteistyöhön vaikuttavia syitä löytyy ulkoisesta ympäristöstä, organisaation ja siellä vaikuttavien ihmisten ominaisuuksista, yhteistyön välineistä sekä yhteistyösapuolien suhteista.

2.3.2 Teknologiavälitteinen vuorovaikutus

Havainnoin tutkimuksessani yhteistyön dialogisia piirteitä kokoukskontekstissa, joka järjestettiin pilvipohjaista verkkotyöalusta Zoomia apuna käyttäen. Tämän vuoksi on oleellista tarkastella teknologiavälitteistä vuorovaikutusta omana erityisenä teemanaan. Erilaisia teknologioita on hyödynnetty ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa jo pitkään. Teknologiavälitteinen vuorovaikutus kuitenkin yleistyi ja tavanomaistui koronapandemian ja siitä aiheutuneen nopean digisiirtymän ansiosta vuosien 2020–2022 aikana ja on jäänyt osaksi organisaatioiden ja verkostojen käytäntöjä. Laitinen (2020, s. 23) toteaa, että teknologiasta on tullut kiinteä osa työelämää erityisesti asiantuntijaorganisaatioissa. Teknologiavälitteinen vuorovaikutus määritellään interaktiiviseksi keskusteluksi, joka tapahtuu kahden tai useamman ihmisen välillä viestintäteknologian avulla (Herring, 1996). Viestintäteknologian voi ymmärtää kattokäsitteeksi, joka pitää sisällään erilaisia viestinnän välineitä puhelimesta sähköpostiin ja videoneuvottelusovelluksiin. Vuosituhannen vaihteen jälkeen viestintäteknologian kehityksessä suurta huomiota on kohdistettu ryhmätyöteknologioihin, jotka mahdollistavat tietokonevälitteisen yhteistyön (Sivunen, 2007, s. 29–31).

Teknologiavälitteisessä vuorovaikutuksessa nähdään sekä hyötyjä että haittoja. Myönteisinä puolina nähdään vuorovaikutuksen helppous, luotettavuus, työnteon tehostuminen, mahdollisuus sosiaaliseen etäisyyteen sekä rinnakkainen osallistuminen, jolloin viestintää voi tapahtua samanaikaisesti eri kanavilla, kuten puhuen ja chattiin kirjoittaen

(Nijstad, 2009). Audiovisuaalisten eli monikanavaisten viestintävälineiden koetaan vähentävän väärinymmärtämisen riskiä, sillä ymmärrystä ja tulkintaa tukevat muun muassa eleet, ilmeet ja erilaiset havainnollistamisen tavat (Sivunen, 2007, s. 156). Yksi tärkeä näkökulma vuorovaikutukseen on sen rikkaus. Nijstad (2009, s. 220) toteaa videoneuvottelujen olevan viestinnällisesti suhteellisen rikkaita, vaikkakin esimerkiksi katseen suunta ja jotkin eleet voivat jäädä näkymättä. Negatiivisiksi ominaisuuksiksi on mainittu muun muassa korkeampi kynnyks ottaa yhteyttä toiseen sekä väärinymmärrykset. Myös tutustuminen uuteen ihmiseen koetaan helpommaksi kasvokkain. (Sivunen, 2007, s. 87–90.) Yleisimmin välineiden viestinnälliset ongelmat ovat teknisiä, kuten verkkoyhteyksien kaatuminen. Videoneuvotteluun liittyviksi erityisiksi ongelmiksi on eritelty kuvan- ja äänenlaadun heikkoudet, mitkä voivat häiritä asioiden käsittelyä (Sivunen, 2007, s. 162–164). On lisäksi huomattu, että puhe videoneuvotteluissa on muodollisempaa kuin kasvokkain tapahtuvassa kommunikaatiossa (Nijstad, 2009, s. 207).

Kaiken kaikkiaan suuria eroavaisuuksia suoriutumiskyvyissä ei olla havaittu kasvokkain, auditiivisesti tai audiovisuaalisesti käydyn vuorovaikutuksen välillä (Nijstad, 2009, s. 228). Säännöllisen ja usein toistuvan teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen katsotaan edistävän yhteistyötä ja nykyaikaista tiivistä hajautunutta yhteistyötä voidaan pitää jopa lähes mahdottomana ilman viestintäteknologian hyödyntämistä (Aira, 2012, s. 143). Hajautuneisuudella viitataan niin maantieteelliseen, ajalliseen, kulttuuriseen ja organisatoriseen hajautumiseen kuin tiimin käyttämiin vuorovaikutuksen muotoihin (Sivunen, 2007, s. 26). Maantieteellistä läheisyyttä yhteistyön laadussa on monissa tutkimuksissa korostettu, mutta Aira (2012) kuitenkin esittää, että tuloksellisen yhteistyön määrittävänä tekijänä olisi vuorovaikutussuhteen laatu eikä niinkään maantieteellinen läheisyys.

Ruhanen (2017, s. 90–96) esittää, että vaikka sähköiset kokoukset sopivat hyvin tietynlaisiin tilanteisiin, kuten tiedottamiseen, työtehtävistä sopimiseen tai asiantuntemuksen jakamiseen, digitaalinen kokouksympäristö ei tue aidon dialogin rakentumista sen rajallisen sanattoman viestinnän vuoksi. Syvänen ja Loppela (2022, s. 18) kuitenkin tuovat esiin, että koronapandemian aikana erilaisia työkaluja ja dialogisia menetelmiä opittiin käyttämään, vaikka dialoginen keskustelu ja sen kehittäminen kaventuivatkin verkkoalustoilla toimiessa merkittävästi. Teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen hyödyntäminen vaatii järkeviä toimintatapoja sekä kasvokkain tapahtuvan ja teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen yhdistämistä. Näitä kahta vuorovaikutustapaa ei tulisi asettaa vastakkain

vaan ne yhdistämällä rakentaa toimivampaa yhteistyötä. (Aira, 2012, s. 145.) Myöskään Raappanan (2018, s. 68) mukaan viestintäteknologia ei perustavanlaatuisesti muokkaa ryhmän vuorovaikutusta niin, että se estäisi siinä onnistumisen. Näin ollen uskon, että koronapandemian aikana ja sen jälkeen teknologiat ovat entisestään kehittyneet ja niiden käytössä on harjaannuttu niin, että vuorovaikutuksesta voi rakentua laadultaan hyvää, mikä mahdollistaa myös dialogin syntymisen.

2.4 Dialogi

Tutkimukseni toinen merkittävä näkökulma organisaatioiden välisen yhteistyön lisäksi on dialogisuus. Sanaa dialogi käytetään usein harhaanjohtavasti kuvaamaan ainoastaan ihmisten välistä keskustelua, mutta dialogissa on kyse paljon syvemmästä ja monisyisemmästä kokonaisuudesta (Alhanen, 2016, s. 13; Escobar, 2008, s. 18; Isaacs, 1999/2001). Dialogin historia vie antiikin Kreikkaan ja niin kutsuttuun dialogiseen vallankumoukseen, jolloin Ateenaan rakennettiin täysin uusi kansanvaltaan perustuva poliittinen järjestelmä, jonka ytimessä oli julkisesti käyty keskustelu. Ohessa syntyi myös dialoginen filosofia Sokrateen radikaalin opetustoiminnan tuloksena, mihin piirtyivät dialogin olennaiset piirteet. (Alhanen, 2016, s. 33–34.) Dialogiajatteluun, sen kehittymiseen ja muotoutumiseen ovat vaikuttaneet 1900-luvun merkittävät dialogiajattelijat, kuten filosofi Martin Buber, kirjallisuudentutkija Mihail Bakhtin, fyysikko Davis Bohm, filosofi Hans-Georg Gadamer ja yhteiskuntateoreetikko Jürgen Habermas. Keskeisinä ajatuksina pidetään ihmisen elämän dialogista luonnetta sekä ihmisten välisiä erityisiä suhteita, joissa merkityksiä ja todellisuutta muovataan yhdessä. (ks. esim. Alhanen, 2016; Arnett, Grayson & McDowell, 2008; Cissna & Anderson, 2002; Escobar, 2012 & Isaacs, 1999/2001.)

Erilaiset teoreettiset lähestymistavat dialogiin muodostavat Arnettin ym. (2008, s. 3) mukaan monitahoisen “horisontin”, missä on havaittavissa yhdistäviä ominaisuuksia. Arnett ym. (2008, s. 3) näkevät eri koulukunnissa yhteisesti ymmärretyiksi dialogin ominaisuuksiksi ymmärryksen siitä, että keskustelun tuloksena syntynyt merkitys tai merkitykset ovat yhteisen vuorovaikutuksen tuote. Toisekseen yhdistävää on ajatus, että ihmisen minä muuntuu läsnä olevassa todellisuudessa. Kolmanneksi korostetaan dialogin “maaperän” merkitystä ja neljäntenä yhdistävänä ymmärryksenä pidetään sitä, ettei dialogia voida pakottaa, eikä se ole ainoa oikea keskustelun muoto. Escobar (2011, s. 18) vetää yhteen dialogin ominaispiirteitä todeten, että dialogi voidaan nähdä sekä filosofiana, prosessina

että tapahtumana. Dialogi voi olla fasilitoitu tapahtumaformaatti, jonka päämääränä on yhteisen maaperän luominen sekä vastakkainasettelun välttäminen. Toisaalta dialogi on mahdollista nähdä prosessina, jota ei määritä niinkään vuoropuhelu formaattina vaan dialogisen kommunikaation edistäminen erilaisin keinoin. Dialogin voi ymmärtää myös filosofiana, jonka keskeisiä muovaajia ovat olleet Mihail Bakhtin sekä Martin Buber. (Escobar, 2011, s. 18.) Bakhtin ja Holquist (1981) näkevät dialogin ihmisyyttä määrittävänä ominaisuutena, minkä mukaan todellisuuden rakentumiseen vaikuttavat monet kielelliset suhteet ja tekstien moniäänisyys. Vaikka dialogia voidaan tarkastella eri näkökulmista, keskeistä eri teorioissa on ajatus ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta sekä yhteisten merkitysten rakentamisesta ja muovaamisesta.

Dialogia voi olla vaikea ymmärtää. Erkkilä (2012, s. 37) onkin väitöskirjassaan tuonut esille dialogin määrittelyn haasteita, sillä käsite on abstrakti ja sen vuoksi kompleksinen. Isaacs (1999/2001, s. 30) kuvaa dialogia yhdessä ajattelemisen prosessiksi, tavaksi ajatella ja miettiä yhdessä, mikä määritelmänä on ainakin pintapuolisesti helppo hahmottaa. Samoin Alhanen (2016) määrittelee dialogin keskusteluksi, jossa ihmiset pohtivat merkityksiä yhdessä käsittelemilleen asioille ja hahmottavat millaisten erilaisten kokemusten valossa yksilöt merkityksellistävät maailmaa. Dialogia ei pidä sekoittaa menetelmäksi, vaan kyseessä on keskustelutyyli ja erityinen suhtautumistapa (Alhanen, 2016, s. 33; Isaacs 1999/2001, s. 91). Ganesh ja Zoller (2012, s. 69) näkevät dialogin yhteistyönä, yhteisinä valintoina sekä agonisminä, eli vastakkaisten käsitysten kohtaamisena. Dialogi on siis yhtäaikaaisesti monta asiaa yhteisen ymmärryksen luomisesta erimielisyyksien olemassaolon hyväksymiseen.

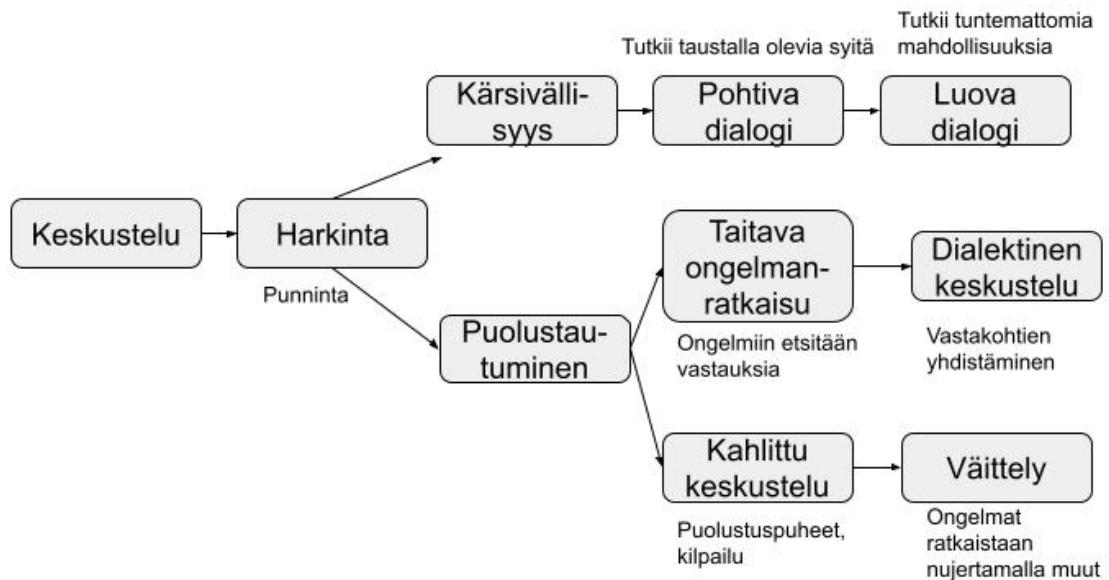
Tutkimukseni kannalta on tärkeä ymmärtää, mikä muodostaa keskustelusta dialogin. Dialogiteoreetikot ovat havainneet, että dialogin erottaa tavallisesta keskustelusta tietyt periaatteet. Bohmin (1996) ja Isaacsin (1999/2001) mukaan dialogiprosessia häiritsee ensinnäkin ihmisen ajattelun puutteet, joista asioiden pirstominen ja puolustautuminen ovat kaksi. Näiden lisäksi Isaacs (1999/2001) erittelee ajattelun puutteiksi vielä kuvainpalvonnan, jolla hän tarkoittaa epätodellisia ajatuskuvia, sekä päänäpintymät eli muuntumattomat epätäydelliset muistikuvat. Hän kuitenkin esittää, että nämä haasteet voi ylittää keskittymällä neljään dialogiperiaatteeseen, joita ovat osallistumisen periaate, jonka mukaan olemme osa maailmaa, ilmenemisen periaate, jonka avulla ilmennämme tunteita ja ajatuksia, tietoisuuden periaate, joka korostaa tietoisuutta itsestä ja muutoksesta sekä

johdonmukaisuuden periaate, jonka mukaan asiat sopivat yhteen ja kenties eri tavoin kuin haluaisimme (Isaacs, 1999/2001, s. 70–86).

2.4.1 Dialogi käytännössä

Viime vuosikymmeninä on kehitetty monia dialogin käytännön sovelluksia, joita on hyödynnetty esimerkiksi liike-elämässä, rauhantyössä sekä sosiaali- ja terveysalalla. Tutkimukseni kannalta erityisen merkittävänä dialogin käytännön sovelluksina pidän Peter Sengenin ja William Isaacsin (1999/2001) dialogityötä organisaatioiden johtamisessa sekä Kai Alhasen (2016) ajatuksia dialogista demokratian ytimessä. Seuraavaksi esittelen tutkimukseni kannalta oleelliset dialogin piirteet ja ihanteet, joiden näkökulmasta tulen tarkastelemaan organisaatioiden välisen yhteistyön dialogisuutta ja sen ilmenemistä.

Isaacs (1999/2001, s. 39) pohjaa ajatuksiaan dialogista David Bohmin teorioihin ja kuvaa dialogia keskusteluksi, jossa on yhteinen ydin, mutta näkemyseroista huolimatta siinä ei valita puolia. Bohm (1996, s. 7) kuvaa samaa todeten, että dialogissa kukaan ei voita vaan, jos joku voittaa, kaikki voittavat. Dialogin pyrkimyksenä ei ole saada muita ymmärtämään itseä vaan lisätä omaa ymmärrystä itsestä ja muista. Dialogi edellyttää Isaacsin (1999/2001, s. 49–50) mukaan perustan, joka muodostuu kolmesta ihmisen vuorovaikutuksen ydintasosta; johdonmukaisesta toiminnasta, joustavista vuorovaikutusrakenteista sekä dialogisesta tilasta. Keskustelu rakentuu dialogiksi vaiheittain alkaen usein ajatusten vaihtamisesta päätyen harkintaan, jossa punnitaan, mikä on itselle tärkeää ja mikä vähemmän tärkeää. Tässä vaiheessa joko odotetaan ja kuunnellaan avoimesti muita näkökulmia tai puolustetaan omia ajatuksia. Kärsivällisyyden valitseminen johtaa pohtivaan ja sitä kautta jopa luovaan dialogiin. Jos puolustautuminen on rakentavaa, lopputuloksena voi olla taitava ongelmanratkaisu. Usein kuitenkin tällaisissa keskusteluissa osapuolet pitävät tiukasti kiinni omista näkökannoistaan, eivätkä myönnä väärässä olemisen mahdollisuutta. Tällöin keskustelu on kahlittua ja tuottamatonta, mikä johtaa helposti väittelyyn. (Isaacs, 1999/2001, s. 56–60.) Alla oleva kuvio kuvaa keskustelun, väittelyn ja dialogin muotoutumista.

Kuvio 1: Dialogin muotoutuminen pohjautuen Isaacsiin (1999/2001, s. 59).

Alhanen (2016, s. 51) hahmottaa ihanteellisen dialogin pääpiirteiksi keskusteluasetelman tasa-arvoisuuden ja keskustelun etenemisen vapauden, mikä tarkoittaa, että jokaisen osallistujan panos keskustelun sisältöön on lähtökohtaisesti yhtä tärkeä ja keskustelun on tarkoitus edistyä vapaasti ilman lukittuja päämääriä. Samoja lähtökohtina painottaa myös Isaacs dialogin perusvaatimuksina, minkä lisäksi hän edellyttää dialogissa harjaantumisessa neljää taitoa: kuuntelua, kunnioitusta, odotusta ja suoraa puhetta (1999/2001, s. 96–97). Myös Alhanen (2016, s. 52) pitää dialogin piirteinä kunnioittavan suhtautumisen kanssakeskustelijoihin, tarkan kuuntelemisen sekä suoran puheen. Ihanteena on vapaa vuoropuhelu, joka synnyttää uusia ideoita. Todellisuudessa dialogi tuskin koskaan ilmenee täydellisenä, mutta ajatellaan, että ihanteen tavoittelu parantaa jo itsessään keskustelun laatua. (Alhanen, 2016, s. 52.) Vaikka Isaacs (1999/2001, s. 97) näkee dialogin lähtevän yksilöstä ja yksilön kyvystä kuunnella sekä puhua itsensä kanssa, voi dialogin taitoja soveltaa myös ryhmissä, joissa taitoihin vaikuttavat lisäksi ryhmän tavoitteet ja vuorovaihtuksen dynamiikka. Hyvä keskustelu pitää Isaacsin (1999/2001, s. 195) mukaan sisälleen David Kantorin teorian mukaiset neljä eri roolia: aloitteentekijän, kannattajan, vastustajan ja sivustakatsoja. Vaikka dialogissa pääpaino on yhteisessä ajattelussa sekä Alhanen (2016) että Isaacs (1999) korostavat dialogisen keskustelun synnyttämän toiminnan arvoa.

Alhasen (2016) mukaan Isaacsin (1999/2001, s. 96) kuvaamien dialogitaitojen (kuuntelu, kunnioittaminen, odottaminen ja suoran puhe) oppimiseksi tarvitaan tiettyjä kykyjä. Kyvyt ikään kuin raivaavat väylää dialogitaitojen äärelle. Alhasen (2016) mukaan toisten ainutlaatuisten kokemusten kuunteleminen, omien kokemusten kertominen ja eri näkemysten välisten suhteiden hahmottaminen vaatii kykyä virittäytyä, kuvitella, harkita, leikkiä ja uskoa. Virittäytymällä saavutetaan toisten kokemusmaailma, kuvittelemalla venytetään oman kokemuspiirin rajoja, harkintakyvyllä valitaan keinoja päämäärien saavuttamiseksi, leikkimällä yhdistyvät asioiden kuvittelu ja kokeileva suhtautuminen ja uskonnolla autetaan vielä toteutumattomien asioiden ilmaantumista, vaikka turhautuminen ottaisikin valtaa. (Alhanen, 2016, s. 121–192.)

Dialogitaidoista syvälinen kuunteleminen on kaiken keskiössä. Kuuntelulla ei tarkoiteta vain sanojen kuulemistakaan vaan myös sisäistä hiljaisuutta, jolloin kuulemme itseämme ja havaitsemme omia reaktioitamme (Isaacs, 1999/2001, s. 98–102). Toinen dialogin keskeinen taito Isaacsin (1999/2001, s. 122) mukaan on kunnioitus. Hän kuvaa kunnioittamista aktiiviseksi toiminnaksi, jossa pysähdytään tarkastelemaan ihmistä lähemmin ja havaitaan yksilöstä hänen monet puolensa. Syväluotaavissa keskusteluissa edellytetään vahvaa kunnioitusta, jolla tarkoitetaan niin itsensä, kanssaihminen kuin erimielisyyksien ja poikkeavien näkemysten kunnioittamista (Isaacs, 1999/2001, s. 132). Odottamalla lykätään yksipuoliseen tietoon perustuvaa oman mielipiteen muodostamista ja esiintuomista. Odottaminen ei tarkoita omien ajatusten tukahduttamista vaan niiden hyväksymistä ilman toimintaan pakottamista. Odottaminen liittyy myös ymmärrykseen omasta tietämättömyydestä, tietämättömyyden avoimeen tunnustamiseen ja rohkeuteen kysyä kysymyksiä. (Isaacs, 1999/001, s. 144–146.) Neljäs ja vaikein dialogitaito, suora puhe, viittaa oman aidon itsensä ilmaisemiseen ja vankkaan tietoon siitä mitä haluaa sanoa. Se vaatii rohkeutta, itsesensuurin karsimista sekä vahvaa itseluottamusta. (Isaacs, 1999/2001, s. 167–170.) Dialogitaitojen lisäksi Isaacs (1999/2001, s. 248–249) näkee, että dialogi syntyy neljällä keskustelukentällä liikkumisesta, missä päämääränä ei ole niinkään saavuttaa tiettyä kenttää vaan merkityksellistä on siirtyminen kenttien välillä, niin sanottu liikkuva keskustelu.

2.4.2 Dialogi ja demokratia

Dialogilla on kyky muovata yksilöiden ja yhteisöjen elämää, minkä vuoksi sillä on suuri merkitys demokratialle. Demokratia tunnustetaan usein poliittisena järjestämänä, mutta sen voi ymmärtää myös laajemmin moraalisenä elämäntapana, jonka ajatellaan ohjaavan yhteiseen hyvään pyrkiviin ratkaisuihin. (Alhanen, 2016, s. 11–14.) Isaacs (1999/2001, s. 339) korostaa, että dialogi pääsee parhaiten oikeuksiinsa sosiaalisella tasolla. Dialogisen keskustelun kautta saadaan laajempi ja monipuolisempi kuva maailmasta, mikä herkistää arvostamaan erilaisuutta. (Alhanen, 2016, s. 14.) Niin demokratian kuin dialoginkin ihan-teita ovat vapaus ja tasa-arvo, joihin pyritään tekemällä yhteisiä arvoja edistäviä valintoja ja päätöksiä. Näitä valintoja tehdään yhteiskunnan eri tasoilla ja rakenteissa, kouluissa, työpaikoilla, yrityksissä, yhdistyksissä ja valtion instituutioissa. (Alhanen, 2016, s. 9.) Ganesh ja Zoller (2012, s. 84) varoittavat kuitenkin ylikorostamasta yhteisymmärrykseen perustuvaa dialogia parhaana yhteiskunnallisen muutoksen muotona.

Demokratialla on suuri merkitys yhteiskuntamme päätöksentekoprosesseissa ja oikeuskäsityksessämme. Näin ollen sillä on myös arvo taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden toiminnassa. Elinvoimainen demokratia on aktiivista osallistumista, tiedon saatavuutta, vilkasta julkista keskustelua, rauhanomaista erimielisyyksien ratkaisua sekä vastuullista vallankäyttöä. Erilaisten pyrkimysten yhteensovittaminen ja parhaiden vaihtoehtojen löytäminen ovat demokraattisen keskustelun ainaisia koetinkiviä (Alhanen, 2016, s. 10–13). Hautamäki (2020) toteaa, että elämme tällä hetkellä totuuden jälkeistä aikaa, missä demokratiaa haastavat pluralismi ja relativismi: tiedosta ja totuudesta voidaan olla eri mieltä, ja ne rakentuvat aina jostain näkökulmasta käsin. Demokratian perustana ovatkin ihmisten erilaiset näkemykset yhteiskunnallisista asioista sekä niiden hallittu ja oikeudenmukainen käsittely. Näin ollen pluralismin luomaa haastetta voi lähestyä dialogisen keskustelun ja siitä kumpuavien uusien näkökulmien kautta, Hautamäki (2020) toteaa.

2.4.3 Järjestöt elinvoimaisen demokratian osana

Kuten esimerkiksi Alhanen (2016, s. 203) on todennut, demokratian elinvoimaisuus on kansalaisissa. Yhteiskunnan toiminta jaetaan yleisesti julkiseen, yksityiseen ja kansalais-yhteiskunnan muodostaman kolmannen sektorin toimintaan. Kolmannesta sektorista

voidaan lisäksi irrottaa yhdistysten ja järjestöjen ulkopuolella tapahtuva vapaamuotoinen kansalaistoiminta, josta käytetään nimitystä neljäs sektori (Harju, 2020a). Kansalaisyhteiskunnan rooli on muun muassa vaikuttaa päätöksentekoon, valvoa etuja ja toimia erityisasiantuntijana tuottamalla tietoa (Harju, 2020b). Harju (2020b) toteaa, että toiminnoiltaan kansalaisyhteiskunta luo toimivaa demokraattista hyvinvointiyhteiskuntaa. Lattunen (2008) korostaa järjestöjen tärkeimpänä tehtävänä kykyä yhdistää yksilölliset äänet kollektiiviseksi voimaksi. Sekä Lattunen (2008) että Harju (2020b) kuvaavat järjestöjä kommunikaatiokanaviksi ja tiedonvälittäjiksi kansalaisyhteiskunnan, poliittisen järjestelmän ja markkinoiden välillä. Järjestöjen rooli poliittisessa keskustelussa on Lattusen (2008) mukaan erilaisten näkemysten, intressien ja ongelmien esiin tuominen. Hän toteaa, että keskustelun herättäjinä ja instituutioiden toimintaa valvovina toimijoina järjestöt tukevat edustuksellisen demokratian toteutumista.

Demokratia ei toteudu ainoastaan dialogisia keskusteluja käymällä vaan tarvitsee niiden lisäksi yhteistoimintaa. Yhteistoiminta tähtää yhteiseen vastuunkantoon ja yksilöiden välisten sidosten kehittymiseen (Alhanen, 2016, s. 91). Alhasen (2016, s. 100) mukaan erityisesti dialogin avulla demokraattiset yhteisöt voivat kehittää yhteistoiminnan käytäntöjä. Dialogi muuntaa yhteistoiminnan mekaanisesta suorituksesta kehittyväksi dynaamiseksi kokonaisuudeksi paljastaen sen samalla hauraaksi, mutta tuoden esille kehittymisen mahdollisuuksia. Dialogin tarkoituksena ei ole poistaa epävarmuuksia vaan tuoda ne paremmin näkyville. (Alhanen, 2016, s. 104–106.) Näkökulma dialogin roolista demokratiaa tukevien järjestöjen ytimessä on tärkeä siitä syystä, että dialogi mahdollistaa organisaatioiden välillä erilaisten näkemysten olemassaolon, toimijoiden keskinäisen kunnioituksen sekä mahdollisuuden löytää täysin uusia yhteisiä ratkaisuja osoitettuihin ongelmiin. Tämä tukee näkökulmaani pohtia nimenomaan dialogia yhteistyön erityisenä osana.

Dialogin yhteydessä nostetaan usein esiin myös deliberatiivinen demokratia, jonka ajatuksena on, että jokaisella kansalaisella on oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon (Jäske, Raisio & Rask, 2018). Deliberaatiota voidaan toteuttaa erilaisten kansalaisraatien, osallistuvan budjetoinnin, naapurustoneuvostojen ja konsensuskeskustelun avulla (Fung & Wright, 2001; Jäske ym., 2018). Siinä missä deliberaatio pyrkii kohti yhteistä hyvää sallimalla mielipiteiden muuttamisen muiden perusteluja kuulemalla, dialogissa pyrkimys on erilaisia näkemyksiä esittämällä lisätä laajempaa ymmärrystä, eikä

tavoitteena ole mielipiteen yhdenmukaistaminen (Jäske ym., 2018 & Rask & Karreinen, 2020, s. 185). Rask ja Karreinen (2020, s. 185–186) ovat kuvanneet kattavasti deliberaation ja dialogin yhteneväisyyksiä ja eriävyyksiä. Kummankin ajattelutavan taustalla on pyrkimys laajaan kokemustaustojen edustavuuteen, tasapuoliseen keskusteluun, kuuluksi tulemiseen sekä ymmärryksen, yhteyden ja empatian vahvistamiseen.

Deliberaation vahvuutena on se, että sen avulla pystytään vaikuttamaan laajemmin päätöksentekoprosesseihin, aikaansaamaan päätöksiä tai edistämään lopputulosta. Dialogi taas edesauttaa erilaisuuden ymmärtämistä ja vahvistaa osallistuvien tahojen yhteyttä (Rask & Karreinen, 2020 s. 186). Mutta, kuten Jäske ym. (2018) korostavat, dialogia ja deliberaatiota ei tulisi nähdä toisiaan poissulkevinä malleina. Heidän mukaansa merkittävää on se, millä tavoin ja missä yhteydessä toimintamalleja hyödynnetään sekä miten ne linkittyvät muihin demokraattisiin prosesseihin. Dialogin ja deliberaation yhteiskäytöllä voidaan yksittäisten päätösten sijaan vaikuttaa laajemmin vallitseviin normeihin ja ajattelutapoihin, jolloin päätösten laatu ja legitimitetti paranevat (Rask & Karreinen, 2020, s. 189, 197). Mikään yksittäinen toimintatapa tai menetelmä ei ole absoluuttisen oikea tai pysty yksin ratkaisemaan esimerkiksi demokratiaan liittyviä haasteita. Dialogi voidaan kuitenkin nähdä yhtenä demokratiaa tukevana toimintana, jonka avulla myös järjestöt voivat edistää omia demokraattisia prosessejaan.

2.4.4 Dialogi joustavien ja demokraattisten organisaatioiden ytimessä

Dialogilla on vahva rooli demokraattisten prosessien edistämisessä. Nykypäivänä järjestöt kohtaavat monenlaisia muutoksia ja epävarmuuksia, joihin sopeutumalla ne luovat kestävyyttä toiminnalleen. Resilienssissä, eli joustavuudessa ja sietokyvyssä, on kyse ihmisen, ryhmän ja organisaation kapasiteetista pitää yllä toimintakykyä, luoda suhteita ja menestyä merkittävien häiriötilanteiden ja haasteiden vallitessa (Burnard & Bhamra, 2019 & Tehrani, 2010). Organisaatioita tarkastellessa resilienssivalmiudet liittyvät toimijan tietynlaisiin ominaisuuksiin, kuten joustavuuteen, reagointikykyyn, ketteryyteen, nopeuteen, yhteistyöhön sekä esimerkiksi toimitusketjun hallintaan (Burnard & Bhamra, 2019). Resilienssiä on tutkimuskirjallisuudessa korostettu menestyvien organisaatioiden osatekijänä alati monimutkaisemmaksi ja epävarmemmaksi muuttuvassa toimintaympäristössä (ks. esim. Yilmaz-Börekçi, İşeri Say & Rofcanin, 2015). Dialogi on monella eri tavalla osana joustavia organisaatioita.

Mazutiksen ja Slawinskin (2008, s. 438) mukaan dialogi on keskeisessä asemassa organisaation oppimisen kannalta, mitä ilman yksilöt ja ryhmät eivät voi tehokkaasti vaihtaa ajatuksia, tietoja ja taitoja, eivätkä myöskään kehittää yhteistä ymmärrystä. Samaa ovat osoittaneet Isaacsin (1993, s. 28) varhaisemmat löydökset. Dialogin avulla syntyy uutta tietoa yhteisen ajattelun tuloksena (ks. esim. Erkkilä, 2012, s. 18). Uuden tiedon syntymiseen liittyy kyky irtautua vanhoista ajattelumalleista, jolloin dialogi tukee organisaatioiden strategista uudistumista (Isaacs, 1993 & Erkkilä, 2012). Alhanen (2016, s. 111–112) täydentää näkökulmaa todeten, että dialogi auttaa synnyttämään demokraattisille yhteisöille yleistä vastavuoroisuutta, jolla tarkoitetaan muun muassa auttamista ilman suoraa hyötymistä. Teoriaan pohjaten dialogi näyttäytyy merkittävänä ajattelua ja yhteistyötä ohjaava periaatteena, mikä tukee organisaatioiden joustavuutta, muutoskyvykkyyttä sekä yhteistyökykyä. Dialogilla on täten rooli tukea organisaatioita demokratian lisäksi myös nykyisen yhteiskunnan nopeissa toimintaympäristöjen muutoksissa ja epävarmuuksissa.

2.5 Dialogi tutkimuskohteena

Dialogin tutkimus on kiinnostanut viime vuosikymmeninä monilla tieteenaloilla. Ensimmäisiä tutkimuksia ilmestyi 1980-luvun loppupuolella ja sitä seuraavana vuosikymmenenä kiinnostuneita tieteenaloja oli jo toistakymmentä. Eniten dialogi puhutteli ennen vuosituhannen vaihdetta organisaatiotieteissä, kasvatustieteissä, filosofiassa ja liiketaloustieteissä. 2000-luvulle tultaessa tutkimukselle ominaista on ollut monitieteisyys sekä empiirisen tutkimuksen lisääntyminen. (Erkkilä, 2012, s. 49–51.)

Omassa tutkimuksessani on piirteitä niin kulttuurin, organisaatioiden kuin vuorovaikutuksen tutkimuksesta. Huomioni kiinnittyy sekä yksilöiden kokemuksiin organisaatioiden välisestä yhteistyöstä että erityisesti ryhmän jäsenten väliseen vuorovaikutukseen ja siinä ilmeneviin dialogisuuden piirteisiin. Yksilöt edustavat kokoustilanteessa taustaorganisaatioitaan ja täten eri taiteenlajeja, minkä vuoksi tutkimusnäkökulma laajenee yksilöstä organisaatioihin aina yhteiskunnalliselle tasolle. Erkkilä (2012, s. 221) on todennut, ettei oikeaa tai väärää tapaa tutkia dialogia ole. On rakennettava tutkittavaan kontekstiin sopeva ja tutkimuskysymykseen parhaiten vastauksia antava mallinnus. Tutkimuksessani olen päätenyt tarkastelemaan dialogin ilmenemistä toiminnan ja sisällön kautta Erkkilää (2012) mukaillen. Toimintaa kuvaan keskusteluun osallistumisen ulottuvuuksilla, roolien vaihtamisella sekä liikkeellä keskustelukenttien välillä. Sisältöä kategorisoin

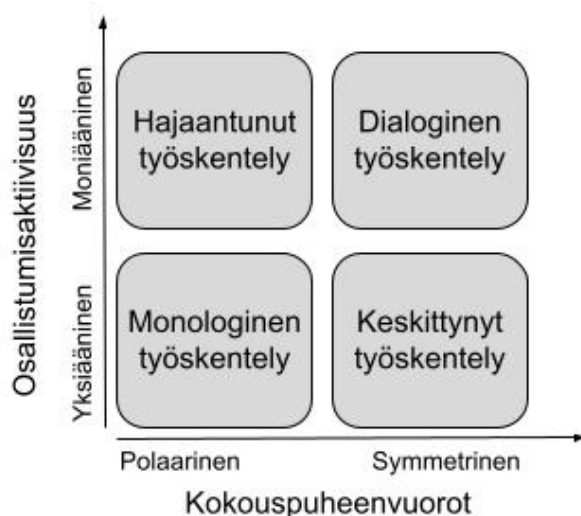
dialogiteoriasta nostettujen piirteiden ja niitä ilmentävien parametrien avulla. Tarkoituksenani on havaintojen ja haastatteluiden avulla luoda ymmärrys taiteen vapaan kentän taiteenlajit ylittävästä edunvalvonnallisesta yhteistyöstä ja sen dialogisuudesta.

2.5.1 Dialogi toimintana: osallistuminen, roolit ja liike keskustelukentillä

Kun dialogia tarkastellaan toimintana, keskitytään siihen, miten keskustelu rakentuu ja miltä se näyttää. Tässä tutkimuksessa olen päättänyt keskittyä tarkastelemaan toimintaa puheen tasolta, mitä ilmennän keskusteluun osallistumisen, roolien ja keskustelukentillä tapahtuvan liikkeen avulla. Toimintaa voisi puheen tason ohella tarkastella myös esimerkiksi tilan, asemoitumisen ja ryhmäkoon mukaan, mutta tässä tutkimuksessa en keskitynäihin näkökulmiin.

Osallistuminen

Erkkilän (2012, s. 77) mukaan dialogilla on kaksi keskeistä piirrettä: keskustelussa mukana olevien osallistumisaktiivisuus, jolla tarkoitetaan äänessä olemista niin määrällisesti kuin kestollisesti sekä jäsenten aktiivisuus suhteessa muihin. Erkkilä (2012, s. 78) on perustellut dialogin tutkimuksessa analyysiyksiköksi puheenvuoron, jonka erottaa toisistaan puhujien vaihtuminen. Puheenvuoroista on hahmotettavissa moniäänisyys-yksiäänisyys-ulottuvuus, jolla tarkoitetaan osallistujien puheenvuorojen määrää sekä symmetrisyys-polaarisuus-ulottuvuus, joka tarkoittaa puheenvuorojen kestoa (Erkkilä, 2012, s. 78). Erkkilä (2012, s. 82) kuvaa väitöskirjassaan johtoryhmätyöskentelyyn osallistumista nelikentän avulla (kuvio 2). Kun osallistujat ovat keskimäärin yhtä paljon äänessä määrällisesti ja kestollisesti, eikä ylipitkiä puheenvuoroja ilmene, on keskustelu moniäänistä ja symmetristä muodostaen näin työskentelystä dialogista.

Kuvio 2: Kokoustyöskentelyn nelikenttä pohjautuen Erkkilään (2016, s. 82).

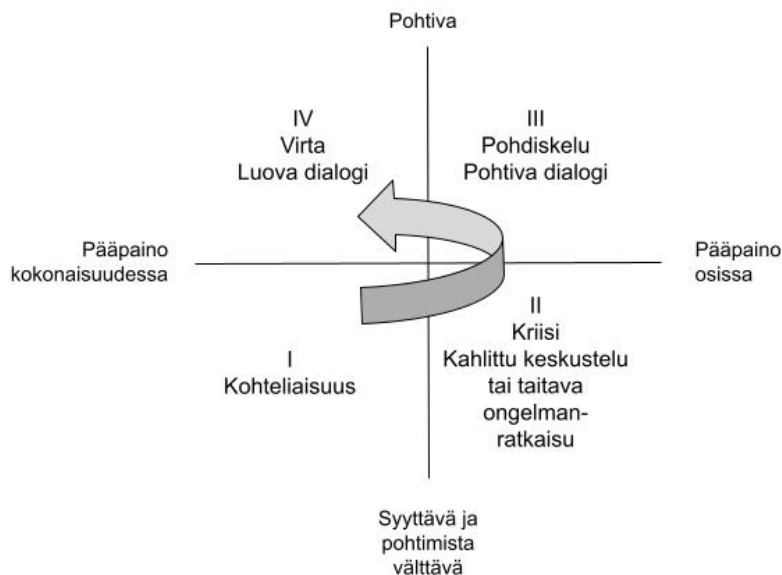
Roolit

Toimintaa ja aktiivisuutta ilmentävät myös aiemmin esitetyt David Kantorin teoriaan pohjautuvat keskustelun neljä roolia: aloitteentekijä, kannattaja, vastustaja ja sivustakatsoja (Isaacsin, 1999/2001, s. 195 mukaan). Aloitteentekijä tekee esityksen tai ehdotuksen ja ohjaa näin hetkellisesti keskustelua. Aloitetta voi kannattaa antamalla sille tukensa tai vastustaa kyseenalaistamalla sitä. Sivustakatsoja seuraa toisten välistä vuorovaikutusta tuoden jonkin verran esiin näkökulmaa laajentavaa perspektiiviä, ottamatta kuitenkaan vahvasti kantaa. Roolit vaihtelevat dialogin aikana ja hyvässä keskustelussa näitä jokaista neljää roolia tarvitaan. (Isaacs, 1999/2001, s. 195–196.) Havainnoimalla kaikkien neljän roolin ilmenemistä ja vaihtelua, voidaan tulkita, toteutuuko ryhmäkeskustelussa hyvän keskustelun edellytykset, mikä on dialogin kannalta oleellista.

Liike keskustelukentillä

Dialogi muodostuu Isaacsin (1999/2001, s. 248–249) mukaan neljällä keskustelukentällä liikkumisesta. Ensimmäinen kenttä on epävakaa ja kohtelias, missä ihmiset noudattavat oppimiaan normeja, eivätkä paljasta aitoja ajatuksiaan. Ensimmäisestä kentästä puhutaan normisidonnaisena ja sitä määrittää pohdinnan puute. (Isaacs, 1999/2001, s. 252–256.) Toisella kentällä ihmiset alkavat tuoda esiin aitoja ajatuksiaan, jolloin syntyy riitoja ja yhteentörmäyksiä. Tilannetta pyritään usein ratkaisemaan kompromisseilla, eikä päästä seuraavaan pohtivaan vaiheeseen. Moni dialogi pysähtyy tähän vaiheeseen ja keskustelu

palaa ensimmäiseen kohteliaaseen ja varovaiseen tyyliinsä. (Isaacs, 1999/2001, s. 259–263.) Kolmannella kentällä keskustelun luonne muuttuu miettiväksi ja pohtivaksi, jolloin omia oletuksia kyseenalaistetaan ja tarkastellaan eri näkökulmista. Kolmannella keskustelukentällä luovutaan yksilöllisestä identiteetistä ja aletaan nähdä laajempia mahdollisuuksia. (Isaacs, 1999/2001, s. 265–270.) Neljännellä keskustelukentällä tiedostetaan kaikkia osapuolia yhdistävä kokonaisuus ja sen kautta avautuvat mahdollisuudet. Kentällä voi kokea jonkun ajattelevan ja toisen pukevan ajatuksen sanoiksi. Tunnusomaista neljännessä kentässä on mykistyminen, kun ei ole sanoja, joilla kuvata kokemuksia. Neljänneltä kentältä palataan uudistuneina kohteliaaseen kenttään tietoisina keskustelun muista kentistä. (Isaacs, 1999/2001, s. 271–277.) Keskustelukentät on kuvattu alla kuviossa 3.

Kuvio 3: Keskustelukentät Isaacsia (1999/2001, s. 256) mukaillen.

Havainnoimalla ryhmäkeskustelusta liikettä keskustelukentältä toiselle, voidaan päätellä, löytyykö keskustelusta dialogille tyypillistä liikkuvaa vuoropuhelua. Mikäli liikettä ei ole havaittavissa tai keskustelu junnaa paikoillaan, voidaan tulkita, etteivät dialogin tunnuspiirteet täysin toteudu.

2.5.2 Dialogi sisältönä: kuuntelu, kunnioittaminen, odottaminen

Dialogia voidaan tarkastella toiminnan lisäksi myös sen sisällön perusteella, jolloin huomio kiinnittyy erilaisiin dialogiteorioista nouseviin piirteisiin, eli sisältöön (Erkkilä, 2012,

s. 85). Aiemmin esitellyissä Isaacsin (1999/2001) ja Alhasen (2006) dialogiteorioissa on kuvattu dialogitaitoja, kuten kuuntelua, kunnioittamista, odottamista ja suoraa puhetta. Näitä piirteitä on mahdollista todentaa kiinnittämällä huomiota keskustelun sisältöihin. Edellä mainittuja ominaisuuksia keskustelun sisällöstä kategorisoimalla voidaan luoda kuvaa keskustelun dialogisesta luonteesta. Isaacs (1999/2001, s. 167) toteaa, että suora puhe on dialogin haasteellisin tehtävä ja kenties täten myös vaikeimmin havaittavissa oleva. Suoran puheen tunnistaminen edellyttäisi keskusteluun osallistuvien yksilöiden syvää tuntemusta, jotta aidon sisimmän ja aitojen ajatusten ilmaisen tulkinta olisi mahdollista. Tutkimusasetelman ja tutkimuksen laajuuden huomioon ottaen kokousosallistujiin tutustuminen syvemmin ei ole mahdollista. Näin ollen lähestyn dialogin sisältöjä, kuuntelemista, kunnioittamista sekä odottamista ilmentävien keskustelun ominaisuuksien kautta.

Dialoginen kuunteleminen

Aktiivisella kuuntelemisella on merkittävä vaikutus viestinnän tulokseen ja keskinäisten suhteiden luomiseen. Ihmisten välisestä kommunikaatiosta vain 20 prosenttia perustuu puhumiseen ja jopa 80 prosenttia kuuntelemiseen. (Brownell, 2006, s. 7–11.) ILA (International Listening Association), maailmanlaajuinen kuuntelua ja siihen liittyvää opetusta ja sekä tutkimusta edistävä järjestö, määrittelee kuuntelemisen prosessiksi, jossa vastaanotetaan puhuttuja ja/tai sanattomia viestejä, muodostetaan niistä merkityksiä ja reagoidaan niihin (ks. esim. Janusik, 2005, s. 14). Brownellin (2006, s. 14–16) mukaan kuuntelemisen prosessi sisältää kuusi vaihetta: kuuleminen, ymmärtäminen, muistaminen, tulkitseminen, arvioiminen ja vastaaminen. Näistä ensimmäinen kuuleminen ja viimeinen vastaaminen ovat selkeimmin havaittavia toiminnan tasoja. Kuulemisessa kuuntelija keskittyy ja suuntaa huomion puhujaan välttämättä häiritseviä ääniä ja lopuksi kuuntelija muotoilee puhujalle tarkoituksenmukaisen palautteen. Ala-Kortesmaa (2015, s. 23) korostaa, että parhaimman kuuntelutuloksen saa, kun kuuntelija tiedostaa kuuntelemisen dialogisen luonteen. Dialogisella kuuntelemisella hän viittaa tapaan, jossa korostetaan viestinnän vuorovaikutusta ja kannustetaan ottamaan huomioon muiden näkökulmat.

Kuuntelemista voi tutkia monin eri tavoin. Yksi menetelmä on keskustelu-kuuntelemisen kapasiteettimittari CLS (Conversational Listening Span), joka mittaa keskustelutilanteessa kykyä muistaa aiemmin sanotusta puheenvuorosta syntyneet ajatukset omaa puheenvuoroa odottaessa (Janusik, 2005, s. 17–18). Kyky oman vuoron odottamiseen kielii

keskittyvästä kuuntelemisesta ja keskusteluaiheen sisäistämisestä, näin ollen päälle puhumisen tarve pienenee. Kuuntelemista voidaan lisäksi havainnoida kiinnittämällä huomiota keskustelijoiden myötä- ja vastatoimintoihin sekä korjausaloitteisiin. Myötätointa osoittaa kuulolla oloa ja sitä ilmaistaan muun muassa visuaalisin palauttein ja minimipalauttein. Visuaaliset palautteet ovat nyökkäyksiä, katseita ja hymyjä ja minimipalautteet ynähdyksiä ja sanoja (ks. esim. Ward & Tsukahara, 2000 & Norrick, 2012). Stevanovic ja Kahri (2011, s. 286) määrittelevät myötätoinnaksi puhujan aktiivisen tukemisen ja vastatoiminnaksi itsensä etualaistamisen, jolloin puhujaa ei välttämättä suoraan vastusteta, mutta puhujan toimintaan vastataan. Korjausaloitteet puolestaan liittyvät tilanteisiin, joissa asian kuulemisessa tai ymmärtämisessä on ongelmia. Korjausaloitteita voivat olla kysymykset, toisto ja ymmärrysehdokkaat, joilla tarkoitetaan puhujan muotoilemaa ymmärrystä edeltävästä puheenvuorosta ja sen tarjoamista tuottajalle vahvistettavaksi tai korjattavaksi (Haakana, Kurhila, Lilja & Savijärvi, 2016, s. 255–256.)

Kunnioittaminen

Kunnioitus on yleisesti dialogissa tärkeänä pidetty ominaisuus. Finellin (2022) mukaan kunnioitus ilmenee positiivisena ja arvostavana tunteena ja käyttäytymisenä, mutta se on muutakin kuin myötätuntoa. Hän esittää, että kunnioitus ja siihen liittyvä toisen ihmisen huomioiminen ovat yksi ihmisen perustarpeista. Keskusteluissa edellytetään Isaacin (1999/2001, s. 132) mukaan vahvaa kunnioitusta, jolla tarkoitetaan muun muassa eriävien mielipiteiden hyväksymistä ilman pyrkimystä korjata niitä. Eriävien mielipiteiden hyväksyminen vaatii rohkaisua puhua avoimesti. Kyseenalaistajien kannustaminen onkin merkki halusta saada eri mielipiteet osaksi yhteistä keskustelua. (Isaacs, 1999/2001, s. 139–140.) Näin ollen rohkeus eriävien mielipiteiden esittämiseen keskustelutilanteessa tukee sen tulkintaa dialogisena. Samoin kyseenalaistajien kannustaminen on merkki dialogisesta ilmapiiristä. Alhanen (2016, s. 138) käyttää Daniel Yankelovichin luomaa termiä *empaattinen ele* kuvaamaan toisten kokemuksiin virittäytyneen henkilön reaktioita. Dialogi tarvitsee käynnistyäkseen huomaavaisuutta toisia osallistujia kohtaan. Sen syventyessä ihminen pääsee kohtaamaan jotain olennaista toisen ihmisen kokemuksesta ja saattaa reagoida tähän empaattisella eleellä, joka voi olla sanallinen ilmaus (onpa kurjaa), fyysinen ele (pään pudistelu, hymy) tai esimerkiksi äänensävyssä ilmaantuva asenne. Havainnoimalla eriävien mielipiteiden ja kyseenalaistajien kannustamisen ilmaantuvuutta sekä kategorisoimalla empaattisia eleitä (sanallinen, fyysinen, asenteellinen) voidaan

piirtää kuvaa syvemmästä huomaavaisuuden tasosta ja näin ollen myös kunnioituksen ilmentymisestä keskustelussa, mikä on yksi dialogisen keskustelun ominaispiirre.

Odottaminen ja kysymisen taito

Dialogissa odottaminen antaa aikaa luoda uusi mielipide, jonka taustalle kerätään laaja ja moninainen näkemys. Isaacsin (1999/2001, 157) mukaan odottamisen taitoa voi harjoittaa esimerkiksi ”oikeita” kysymyksiä esiin kaivamalla ja vastauksia kärsivällisesti odottamalla. Hän kiinnittää huomiota etenkin siihen, sisältyykö kysymyksiin itsepohdiskelua. ”Oikeaan” kysymykseen ei yleensä ole helppoja ja nopeita vastauksia vaan niitä seuraa usein hiljaisuus (Isaacs, 1999/2001, s. 158). Suomen kielessä kysymyslauseita voidaan luokitella monin tavoin, kuten jakaa kysymykset avoimiin ja suljettuihin kysymyksiin. Avoimet kysymykset aktivoivat ajattelua ja ovat laajoja. Vastaaaja voi vastata niihin laaja-alaisesti ja perusteellisesti. Avoimissa kysymyksissä käytetään usein kysymyssanoja missä, milloin, kuinka ja miksi. (Alasuutari, 2005, s. 156.) Suljettuihin kysymyksiin voi usein vastata vain kyllä tai ei. Luokittelemalla aineistoista avoimia kysymyslauseita, voidaan nähdä, esiintyykö materiaalissa erityisiä vaikeita kysymyksiä, mitkä ilmentävät dialogissa odottamista ja näin tukevat keskustelun tulkintaa dialogisena.

2.6 Yhteenveto konsepteista ja teoriasta

Tässä luvussa käydään läpi tutkimukseni kannalta olennaiset konseptit ja teoriat. Tutkimusaiheen ymmärtämisen kannalta on olennaista hahmottaa suomalaisen kulttuuripolitiikan sekä kulttuurin ja taiteen sääntelyn rakenteet ja mallit. Tämän kautta avautuu ymmärrys taiteen vapaan kentän konseptiin ja erityisesti ”taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmään”. Vaikka tutkimuksessa käsitellään taide- ja kulttuurialaa laajemmin, erityinen huomio keskittyy taiteen vapaaseen kenttään ja taiteen alojen väliseen yhteistyöhön. Tutkimus rajautuu organisaatioiden väliseen yhteistyöhön edunvalvonnan ja vaikuttamistyön kontekstissa, minkä vuoksi edunvalvonnan ja vaikuttamistyön konsepteja on avattu sekä luotu kuva taide- ja kulttuurialan tämänhetkisestä edunvalvonnallisesta rakenteesta. Kun tutkitaan yhteistyötä organisaatioiden välillä, on hyvä ymmärtää, millaiset motivaattorit ja tarpeet sitä ajavat. Tutkimukseni kannalta olennaista on keskittyä erityisesti vuorovaikutukseen yhteistyön kontekstissa, sillä se avaa ratkaisevan näkökulman dialogin tarkastelulle. Dialogia tarkastellaan kokoustilanteessa, joka on toteutettu verkkotyöskentelyalusta Zoomin kautta. Kokousasetelma ja erityisesti teknologiavälitteinen vuorovaikutus

luovat erityiset olosuhteet, joilla osaltaan on vaikutusta vuorovaikutuksen ja dialogin muotoutumiselle. On tärkeä huomioida etätyöskentelyn mahdolliset vaikutukset kokouskeskusteluun. Taiteen vapaa kenttä, taiteen alat, organisaatioiden välinen yhteistyö, edunvalvonnallinen konteksti sekä vuorovaikutus luovat asetelman, jossa yhteistyön ominaisuuksia ja dialogisuutta tarkastellaan.

Dialogi on erityinen prosessi ajatella yhdessä. Parhaimmillaan se lisää ymmärrystä ja mahdollistaa näkemään uusia, ennalta ajattelemattomia mahdollisuuksia ja ratkaisuja. Dialogi edellyttää tiettyjä periaatteita, taitoja ja kykyjä, kuten kuuntelua, kunnioitusta, odottamista ja suoraa puhetta. Demokratiaperiaate on oikeuskäsityksemme syvärakenteessa, jota vaalitaan muun muassa kolmannen sektorin ja järjestöjen valvovalla ja vaikuttavalla yhteiskunnallisella toiminnalla. Dialogilla on kyky edesauttaa ja tukea demokraattisia prosesseja sekä lisätä järjestöjen joustavuutta sekä muuntautumiskykyä yhteiskunnan muuntuvissa toimintaympäristöissä.

Dialogin tutkimiselle ei ole oikeaa tai väärää tapaa, vaan olen luonut oman mallinnuksen vastaamaan parhaiten tutkimustehtävääni. Tässä tutkimuksessa dialogia tarkastellaan toimintana ja sisältönä. Samalla piirretään kuva organisaatioiden välisestä taiteen alat ylittävästä yhteistyöstä perustuen edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden edustajien kokemuksiin. Näkökulma tarkentuu lopuksi tarkastelemaan taiteen vapaan kentän tilannetta suhteessa laajempaan kokonaiskuvaan

3 METODOLOGIA JA AINEISTO

Koska tavoitteeni on tutkia taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden välistä taiteen alat ylittävää yhteistyötä ihmisten kokemusten kautta sekä havainnoida dialogisuuden ilmentymistä vapaan kentän yhteistyöryhmän kokouksessa, on perusteltua hyödyntää laadullisen tutkimuksen perinnettä. Lähtökohtanani on tarkastella yhteistyötä sekä laajemmin että taiteen vapaan kentän rajatumasta näkökulmasta. Tutkimuksessani havainnoin, millä tavoin yhteistyötä kuvataan ja perustellaan sekä etsin aidosta kokoustilanteesta dialogiin liittyviä ominaispiirteitä pyrkien osoittamaan niiden olemassaoloa. Tutkimusaineistonani toimii haastattelut sekä aito taltioitu verkkokokouksutilanne. Aineisto täydentyy omasta työhistoriastani kumpuavalla kokemuksella ja asiantuntijuudella. Tarkastelen tutkittavaa aihetta useasta näkökulmasta sekä erilaisia tiedonkeruumenetelmiä käyttäen. Tutkimukseni metodologiassa yhdistyvät kulttuurintutkimuksen, laadullisen tapaustutkimuksen sekä vuorovaikutus- ja dialogin tutkimuksen menetelmät ja perinne yhdistettynä teoreettiseen viitekehykseen. Joidenkin havaintojen esiintuomisessa hyödynnän myös määrällisiä ilmaisun tapoja.

3.1 Laadullisen tutkimuksen lähtökohdat

Lähestymistavakseni valikoitui laadullinen tutkimus, sillä se pyrkii ymmärtämään tiettyä toimintaa, kuvaamaan tai antamaan tyydyttävä teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi, 2013), ja se korostaa tiedon subjektiivista luonnetta (Puusa & Juuti, 2020, s. 76). Laadullinen tutkimus kohdistuu ihmisten henkilökohtaisten näkökulmien ja kokemusten kartoittamiseen, jolloin se on tulkinnallista, eikä realistisen tutkimuksen näkökulma istu kontekstiini luontevasti (Puusa & Juuti, 2020, s. 23, 57). Tutkimusotteeni pohjautuu laadullisen tutkimuksen fenomenologis-hermeneuttiseen perinteeseen, missä tutkimuskohteena ovat inhimillisen kokemuksen merkitykset sekä niiden tulkinta. Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa pyritään tekemään nähdyksi itsestäänselvyydet, tottumuksen häivyttämät asiat sekä koetut ilmiöt, joita ei olla vielä tietoisesti ajateltu (Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 34–35). Fenomenologisessa tutkimusperinteessä pyrkimys on päästä kiinni kokijoiden omiin havaintoihin ja merkityksenantoihin, sillä tiedon ja kokijan nähdään sijoittuneeksi toisiinsa (Puusa & Juuti, 2020, s. 36). Hermeneuttinen lähestyminen painottaa esiymmärrystä ja hermeneuttista kehää, missä ajatellaan, että ymmärtämisen perustana on esiymmärrys, jonka päälle uusi ymmärrys rakentuu, ja tämä

muodostaa kehämäisen liikkeen ns. hermeneuttisen kehän (Heikkinen & Laine, 1997 Tuomi & Sarajärven 2013, s. 35 mukaan; Puusa & Juuti, 2020, s. 73). Tutkija toimii aina myös oman hermeneuttisen kehänsä varassa, joka muodostuu omasta eksistenssistä, tutkimustraditiosta sekä tutkittavasta ilmiöstä (Puusa & Juuti, 2020, s. 36). Näkökulmani tutkittavaan ilmiöön pohjautuu post-strukturalistiseen ajatukseen siitä, että merkkien ja merkitysten syntyyn vaikuttavat erilaiset sosiaaliset prosessit (Puusa & Juuti, 2020, s. 32). Ajatus on vahvasti läsnä myös kulttuurintutkimuksen edustamassa teoriassa, jonka mukaan todellisuus on läpikotaisesti sosiaalisesti konstruktioitunut (Alasuutari, 1995, s. 60). Tutkimus on itsessään sosiaalinen konstruktio, joka syntyy mukana olevien toimijoiden ja tutkittavan ilmiön välisessä vuoropuhelussa (Puusa & Juuti, 2020, s. 103–104).

3.2 Tapaus rajaamassa tutkimusjoukkoa

Tapaustutkimuksessa keskitytään ihmisen toimintaan, jota voidaan ymmärtää ainoastaan tietyssä kontekstissa ja hetkessä. Tutkittava tapaus voi olla ihminen, ryhmä, instituutio tai yhteisö, joita voi olla yksi tai useampi, ja joiden avulla pyritään vastaamaan tutkimuskysymykseen löydettävissä olevien todisteiden avulla. (Gillham, 2000, s. 1–2.) Tässä tutkimuksessa on hahmotettavissa tutkittava tapaus, jollaisena toimii ”taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä”. Työ ei kuitenkaan ole puhtaasti tapaustutkimus, sillä aineistona on myös ryhmän ulkopuolisia näkemyksiä, jotka eivät liity kyseiseen ryhmään tai sen toimintaan, vaan laajemmin tutkittavaan aiheeseen. Tapaustutkimuksen elementtejä on kuitenkin havaittavissa ja hyödynnetty rajaamaan muutoin laajaksi leviävää tutkimusjoukkoa. Taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioita on Suomessa lukuisia, niin ikään vapaalla kentällä. Organisaatiot ovat heterogeeninen joukko pieniä ja suurempia toimijoita, toisten painottaessa vahvemmin ammattijärjestönäkökulmaa ja toisten edistäessä jonkin tietyn taidemuodon toimintaedellytyksiä. Laajan ja moninaisen toimijajoukon rajaamista helpottaa keskittyminen tiettyyn tapaukseen, millaisena ”taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä” hyvin toimii. Yhteistyöryhmä toimii a) erityisesti vapaan kentän toimijoiden näkökulmasta, b) siinä on edustettuna eri taiteen aloja ja -lajeja, c) pyrkimyksenä on yhteistyön kehittäminen ja d) vaikuttamisen näkökulma on laaja, eikä esimerkiksi keskittynyt ainoastaan taitelijoiden tai tuotantoalustojen perspektiiviin. Puhdas tapaustutkimus työ ei kuitenkaan ole, sillä aihetta tarkastellaan myös tapauksen ulkopuolisesta näkökulmasta laajemmassa kontekstissa.

”Taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä” on uusi epävirallinen toimijoiden yhteenliittymä, joka on saanut alkunsa kesällä 2023. Ryhmään on kutsuttu mukaan vapaan kentän edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioita laajasti sen koostuen esittävän taiteen, musiikin, elokuva-alan, kirjallisuuden, visuaalisen taiteen ja kulttuuritapahtumien toimijoista. Edustettuna tällä hetkellä on noin kymmenen järjestöä ja näkökulmia mukana niin taiteilijoiden kuin tuotanto- ja tukialustojen puolelta. Työryhmällä ei ole virallista edustajaa tai koollekutsujaa, vaan tapaamiset on järjestetty tarpeiden ja toiveiden mukaan. Ei osata myöskään sanoa, kuinka ja millaiseen suuntaan ryhmän toiminta tulevaisuudessa kehittyy.

3.3 Aineisto ja keruumenetelmät

Tässä työssä tutkimusaineisto koostuu yhdestä ryhmähaastattelusta, kahdesta yksilöhaastattelusta sekä taltioidusta aidosta verkkokokoustilanteesta. Huomio kohdistuu yksittäisten ihmisten subjektiivisiin kokemuksiin sekä aidossa vuorovaikutustilanteessa ilmenevän dialogin piirteisiin. Haastatteluaineiston avulla pääsen kiinni taide- ja kulttuuriorganisaatioiden edustajien sekä erityisesti taiteen vapaan kentän toimijoiden kokemuksiin, ajatuksiin ja mieltymyksiin tutkittavasta aiheesta (ks. esim. Puusa, 2020, s. 103). Taltioitu verkkokokoustilanne toimii havainnointiaineistona, jonka avulla pyrin osoittamaan dialogisuuden ominaispiirteiden olemassaoloa edunvalvonnallisen yhteistyön kontekstissa vapaalla kentällä. Haastattelut toteutettiin ennen verkkokokousta.

3.3.1 Haastatteluaineisto

Erilaiset haastattelutyypit ovat laadullisessa tutkimuksessa eniten käytetty tiedonkeruumenetodi. Haastattelu sopii hyvin abstraktien ilmiöiden tutkimiseen ja etuna on se, että haastateltaviksi voidaan valikoida henkilöitä, joilla tiedetään olevan kokemusta tutkittavasta ilmiöstä (Puusa, 2020, s. 103–106). Haastattelumenetelmän etu verrattuna esimerkiksi kyselyyn on sen joustavuus. Haastattelijan on mahdollista toistaa kysymykset, esittää tarkentavia kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua haastateltavien kanssa. (Puusa, 2020; Tuomi & Sarajarvi, 2013.) Yksilöhaastattelujen ohella voidaan tehdä myös pari- tai ryhmähaastatteluja (Puusa, 2020, s. 111). Tämän tutkimuksen haastatteluaineisto koostuu ryhmähaastattelusta sekä kahdesta yksilöhaastatteluista. Ryhmähaastatteluaineistolla pyrin tuomaan esiin taiteen vapaan kentän toimijoiden näkemystä

ja kokemusta, mitä yksilöhaastattelut täydentävät vapaiden kenttien ulkoisen rajapinnan näkökulmasta. Kaikissa haastatteluissa on käytetty puolistrukturoitua haastattelutyyppeä, mikä mahdollistaa sen, että kaikilta haastateltavilta on saatu näkemykset tutkimuksen keskeisiin ja etukäteen määriteltäviin aiheisiin (ks. Puusa, 2020, s. 112).

Ryhmähaastattelusta voidaan käyttää myös termejä fokusryhmä tai ryhmäkeskustelu. Ryhmähaastattelussa haastatteli ohjaa keskustelua tietyn teeman ympärillä ja erityispiirteensä on huomion kohdistuminen ryhmän sisäiseen vuorovaikutukseen. Ryhmäasetelma antaa tietoa siitä, kuinka jaettuun ymmärrykseen päädytään ja sen luonteenomaisena piirteensä on moniäänisyys. (Pietilä, 2017, s. 111–113.) Bloor, Frankland, Thomas ja Robson (2001) painottavat, että ryhmäasetelma kannustaa yhteiseen vuoropuheluun ja taustalla olevien merkitysten ymmärtämiseen. Ryhmähaastattelussakin on haasteensa. Alasuutari (1995, s. 152) tuo esiin, että ryhmässä keskustelu kiertyy usein jäseniä yhdistävien tekijöiden ympärille, jolloin subjektiiviset kokemukset saattavat suodattua pois. Ryhmässä saatetaan myös peitellä sisäisiä ristiriitoja, mutta vahvuutena on se, että osallistujat saadaan keskustelemaan asioista, jotka saattaisivat muutoin jäädä sivuun itsensä selvyyksinä (Alasuutari, 1995, s. 154–155). Jotta keskustelusta muodostuu monipuolinen, ryhmän muodostuksessa tulee ottaa huomioon ryhmän jäsenten yhteinen tarttumapinta sekä riittävän eriävät näkökulmat. Ryhmäasetelman valintaa haastattelumetodin tukee kuitenkin se näkökohta, että tavoitteena oli selvittää jaettua ymmärrystä tutkittavasta aiheesta (ks. esim. Pietilä, 2017, s. 119–120). Ryhmässä yhdistävänä tekijänä on vapaa kenttä ja eriäviä näkökulmia tuodaan eri taiteen aloilta.

Haastatteluaineisto kerättiin joulukuun 2023 ja tammikuun 2024 välisenä aikana. Ryhmähaastatteluun osallistui neljä henkilöä, joiden taustaorganisaatiot edustivat rytmimusiikkia (RH1), rytmimusiikkitapahtumia (RH2), esittäviä taiteita (RH3) sekä visuaalista taidetta (RH4). Kaikki edustetut organisaatiot toimivat kolmannella sektorilla ja ovat yhdistysmuotoisia. Keskusteluun osallistujat olivat toisilleen entuudestaan tuttuja, jolloin oli odotettavaa, että avoin keskustelu alkaisi helpommin. Päädyin toimimaan itse haastattelijana, sillä suurin osa ryhmän jäsenistä oli itselleni tuttuja. Koin asetelman vahvistavan keskustelutilanteessa vallitsevaa luottamusta, minkä merkitystä muun muassa Puusa (2020, s. 108) painottaa. Ryhmän edustajat toimivat organisaatioissaan keskeisessä asemassa edunvalvontaan ja vaikuttamistyöhön liittyen, ja roolinsa vuoksi heillä oli myös laajempaa ymmärrystä kyseisten taiteenlajien yhteiskunnallisesta asemasta sekä

edunvalvonnasta. Ryhmäkeskustelutilanne järjestettiin fyysisenä kaikkien osallistujien ollen läsnä paikan päällä. Osallistujat istuivat suuren pöydän ääressä niin, että jokainen näki toinen toisensa. Ryhmäkeskustelu nauhoitettiin sekä videokameralla että äänitysnauhurilla.

Täydensin tutkimusaineistoa kahdella yksilöhaastattelulla, joilla näkökulmaa ulotettiin tarkastelemaan edunvalvontaa ja vaikuttamistyötä taide- ja kulttuurialalla laajemmassa mittakaavassa. Tämä näkökulma auttoi asemoimaan vapaan kentän kokemukset laajempaan kontekstiin. Alastalon, Åkermanin & Vaittisen (2017, s. 218–219) mukaan yksilöhaastatteluilla voidaan saada lisätietoa asioiden tilasta ja yhteiskunnallisista kehityskuluista sekä tuottaa uutta tietoa. Käytin yksilöhaastatteluita tutkimuksessa muun muassa kartoittamaan tutkittavaa ilmiötä sekä hahmottamaan taide- ja kulttuurialan vaikuttamistyön viimeaikaisia tapahtumakulkuja ja kehityskaaria. Valikoin haastateltaviksi kaksi taide- ja kulttuurialan vahvaa vaikuttajaa, joilla on asemansa ja työkokemuksensa ansiosta laaja näkemys ja kokemus taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttamistyöstä sekä organisaatioiden välisestä yhteistyöstä valtakunnallisesti. Valikoiduilla haastateltavilla on omakohtaista kokemusta edunvalvonnasta, eivätkä he ole osa lainsäädäntöko-neistoa vaan nimenomaan vaikuttavat siihen. Valikoidut haastateltavat edustivat mielestäni tärkeää, laajempaa näkemystä tutkittavaan aiheeseen, mitä ilman kokonaiskuva olisi ollut haasteellista rakentaa ja vapaan kentän kokemusten peilaaminen ei olisi onnistunut. Haastateltavista ensimmäinen (YH1) edustaa tahoja, joka kokoaa yhteen eri taide- ja kulttuuriorganisaatioita yhdistäen eri rahoituspohjalla toimivia toimijoita. Toinen haastateltava (YH2) edustaa toimijaa, jonka keskiössä on taiteen ja kulttuurin toimintaedellytysten kehittäminen valtakunnallisesti. Tutkimuskontekstissani haastattelun kohteena ei ollut asiantuntijat henkilöinä vaan heidän tieto- ja kokemuspohjansa liittyen tutkittavaan ilmi-öön (ks. esim. Alastalo ym., 2017, s. 219).

3.3.2 Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä

Dialogin ominaispiirteiden tarkastelussa käytin tutkimusmenetelmänä havainnointia. Paalumäen ja Vähämäen (2020, s. 132) mukaan havainnointi on erinomainen tapa saada tietoa vuorovaikutustilanteista ja ryhmäilmiöistä. Havainnoinnin avulla on mahdollista muun muassa todentaa, miten haastatteluissa ilmaistu asia toteutuu käytännössä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2013, s. 212; Paalumäki & Vähämäki, 2020, s. 132). Etuna on,

että havainnoinnin avulla päästään kiinni todelliseen elämään ja luonnollisiin ympäristöihin. Toisaalta menetelmää on myös kritisoitu sen työläisyydestä sekä siitä, että havainnoija saattaa muuttaa tilanteen kulkua (Hirsjärvi ym., 2013, s. 213). Hirsjärven ym. (2013, s. 212) mukaan Uusitalo (1995) toteaa, että tieteellinen havainnointi on tarkkailua, jonka aikana tutkija tekee aktiivisesti ja suunnitellusti havaintoja aidosta tutkimustilanteesta, jolloin aineistosta voidaan tehdä niin laadullisia kuin määrällisiä arviointeja. Havainnointimenetelmästä kuvatut edut suhteessa haastatteluista saatuun tietoon tukevat ratkaisua hyödyntää tutkimuksessa kahta erilaista aineistotyyppiä. Havainnointimenetelmän työ määrää rajasin systemaattisin keinoin, sillä teoreettisessa viitekehysessä kuvattu dialogi tutkimuskohteena määrittelee havainnoinnille valmiin analyysirungon (ks. Hirsjärvi ym., 2013, s. 215). Analyysirunko rajaa täten havainnoinnin kohdistamisen aineistossa tiettyihin ilmiöihin.

Havainnointiaineistona toimiva ”taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmän” kokous järjestettiin verkkoalusta Zoomissa helmikuussa 2024. Kokouksessa oli läsnä viisi osallistujaa neljästä eri organisaatiosta. Kaksi osallistujaa edusti samaa organisaatiota, minkä vuoksi toinen heistä esiintyi lähinnä tarkkailijan roolissa eikä osallistunut keskusteluun. Näin ollen viides osallistuja on rajattu pois analyysivaiheesta. Taiteenlajeista edustettuina olivat esittävät taiteet (Puhuja-1), kulttuuritapahtumat (Puhuja-2), visuaalinen taide (Puhuja-3) sekä rytmimusiikki (Puhuja-4). Kokouksen alussa osallistujille kerrottiin, että kokous nauhoitetaan. Alussa esitettiin myös toive, että videokamerat pidettäisiin mahdollisuuksien mukaan päällä. Tutkijana häivytti itseni taustalle sulkemalla kameran ja mikrofonin, enkä osallistunut itse keskusteluun millään tavalla. Zoom-verkkoalustan palveluista kokouksessa hyödynnettiin videokuva- ja äänilyhteyttä, chattiä sekä emojireaktioita. On myös huomioitavaa, että viestintä ulottui kokoustilanteen lisäksi yhteisesti jaettuun tekstitiedostoon, mitä kokouksen aikana muokattiin ja siihen viitattiin. Verkkokokous oli jatkoa aiemmalle kokoukselle, jossa käsiteltiin samaa aihepiiriä. Organisaatioista kaikki yhtä lukuun ottamatta olivat olleet mukana aikaisemmassa kokouksessa, minkä vuoksi aihe ja käytävä keskustelu olivat tuttua. Vain kaksi kokouksen osanottajaa eivät olleet tavanneet aikaisemmin, muutoin henkilöt olivat toisilleen entuudestaan tuttuja. On ilmeistä, että verkkoalusta kokouksympäristönä vaikutti jossain määrin ihmisten väliseen vuorovaikutukseen, mutta jo aiemmin teoreettisessa viitekehysessä (ks. 2.3.2 Teknologiavälitteinen vuorovaikutus) esiin tuodut huomiot siitä, että viestintäteknologiat ovat osa

nykyaikaista hajautunutta yhteistyötä, tukevat verkkokokouksen validiteettia osana tutkimusaineistoa.

3.4 Aineiston analyysi

Tässä tutkimuksessa aineiston analyysimenetelmä on sisällönanalyysi, jota käytin sekä haastattelu- että havainnointiaineiston käsittelyyn. Haastatteluaineistosta etsin vastauksia tutkimuskysymykseni ensimmäiseen osaan, joka pyrkii selvittämään millä tavoin kulttuuri- ja taidealan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden edustajat kuvaavat kokemuksiaan taiteenlajien välisestä yhteistyöstä edunvalvonta- ja vaikuttamistyön kontekstissa. Kokoustilanteen havainnointiaineiston analyysillä etsin vastausta tutkimuskysymyksen toiseen osaan, jonka pyrkimyksenä on osoittaa dialogisuuden piirteitä aidossa kokoustilanteessa.

Sisällönanalyysin avulla tutkimusaineistoa voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti, ja analyysimenetelmänä se sopii hyvin merkitysten etsimiseen (Tuomi & Sarajärvi, 2020, s. 103–104). Tutkimuksessani analyysiä ei nähdä puhtaasti selkeiden vaiheiden kautta etenevänä menetelmänä vaan aineistojen käsittely pohjautuu dynaamiseen sisällönanalyysin viitekehukseen. Näin aineistoa voidaan tarkastella monipuolisesti, ja tunnistettavissa on sekä aineisto- että teorialähtöisiä piirteitä. (ks. Puusa & Juuti, 2020, s. 149.) Sekä haastattelu- että havainnointiaineistojen analyysissä käytettiin sisällönanalyysille tunnusomaista prosessia. Haastatteluaineiston analyysissä painottui sisältölähtöisyys, kun taas havainnointiaineiston suhteen analyysi perustui teoriasta sovellettuun analyysirunkoon, jonka ulkopuolelle jäävistä asioista oli myös mahdollista tehdä havaintoja (ks. esim. Tuomi & Sarajärvi, 2018). Havainnointiaineiston osalta analyysirungon mukaisia keskustelun piirteitä on osittain kvantifioitu, eli tarkasteltu määrällisessä muodossa.

Analyysiprosessi alkoi aineiston rajaamisella merkityksellisiin sisältöihin. Haastatteluaineistoista rajasin ulkopuolelle kohdat, joissa ei käsitelty edunvalvonta- ja vaikuttamistyöhön liittyviä asioita tai kuvattu yhteistyötä. Verkkokokousaineistossa keskityin ainoastaan osioon, jossa käsiteltiin yhteisen lausunnon laatimista. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä kaksi tuntia ja 12 minuuttia ja havainnointiaineistoa 57 minuuttia. Rajatut aineistot litteroitiin. Tämän jälkeen seurasi aineiston pelkistäminen. Haastatteluaineistossa

kiinnitin huomiota ilmaisuihin, joilla kuvattiin taide- ja kulttuurijärjestöjen välistä yhteistyötä ja analyysiyksikkönä toimi ajatuskokonaisuudet. Tämän jälkeen ryhmittelin pelkistetyin aineiston, minkä perusteella käsitteellistin aineiston löydökset neljäksi erilaiseksi kertomukseksi sekä kahdeksi erilliseksi teemaksi. Kertomukset nimesin löydösten mukaan: pessimistiseksi, optimistiseksi, visioivaksi ja vapaan kentän kertomukseksi. Kertomusten lisäksi aineistosta löytyi kaksi teemaa, jotka kuvaavat yhteistyötä edistäviä ja uhkaavia tekijöitä. Kertomukset ja teemat toimivat Tulokset ja analyysi -luvun rakenteena. Kertomusten kautta avautuu näkymä, joka kuvaa millaisena organisaatioiden välinen taiteenlajit ylittävä yhteistyö koetaan edunvalvonnan- ja vaikuttamistyön kontekstissa sekä miten vapaan kentän sisäinen kokemus peilautuu kuvauksiin. Tämän lisäksi aineisto antaa tietoa siitä, mitkä tekijät nähdään yhteistyötä edistävinä ja uhkaavina tekijöitä sekä millaisena hahmottuu taiteen alojen välisen yhteistyön kehityskaari.

Merkittävin ero haastattelu- ja havainnointiaineiston käsittelyssä oli siinä, että havainnointiaineistolle oli teoreettisessa viitekehyksessä luotu analyysirunko, joka ohjasi huomion kohdistumista sekä luokittelua analyysivaiheessa. Analyysirungon määrittelemänä keskityin havainnoimaan osallistumisaktiivisuutta, puhujien rooleja, liikettä keskustelukentillä, kuuntelua, kunnioitusta ja odottamista. Havaintojen ilmaantuvuuden tunnistamisen apuna käytin muun muassa taulukointia. Havaintoaineistolla tuon esille dialogin piirteiksi määritettyjen ilmiöiden olemassaoloa, joita havainnollistin esimerkein. Tein myös analyysirungon ulkopuolelta dialogin teoriaan liittyviä muita havaintoja, joista muodostui näyttöä kokoustilanteessa ilmenevästä dialogisuudesta. Näitä olivat esimerkiksi keskittynyt katse ja usko.

3.5 Kriittisiä ja tutkimuseettisiä huomioita

On syytä muistaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohde on usein ainutkertainen, jolloin absoluuttista todellisuutta ei ole mahdollisuutta tavoittaa (Puusa, 2020, s. 109). Näin ollen tämänkään tutkimuksen tulokset eivät ole sellaisenaan yleistettävissä. Puusa ja Juuti (2020, s. 14) korostavat, että laadullinen tutkimus ei pyri löytämään luotettavaa tietoa siitä, miten yleisesti jokin ilmiö esiintyy, vaan tarkasteltavaksi saatetaan erilaisia näkökulmia. Työni antaa tiettyyn hetkeen sidotun kuvan tiettyjen toimijoiden näkemyksistä.

Tiedon luotettavuutta on pyritty lisäämään sillä, että haastateltavat ja kokousasetelma on huolisesti valikoitu ja suunniteltu. Luotettavuuden lisäämiseksi on kiinnitetty huomiota myös systemaattisuuteen. Haastatteluissa käytettiin yhteneväistä runkoa, haastateltavat ja kokoukseen osallistujat tiedotettiin tutkimuksesta etukäteen ja aineistonkäsittelyssä käytettiin yhdenmukaisia menetelmiä. Haastatteluille oli varattu noin tunti aikaa ja kokouksutilanne eteni tutkijasta riippumatta kokouskutsun mukaisesti. Huomioitavaa on, että verkkokokoukseen osallistujille ei kerrottu, että vuorovaikutuksesta tullaan tarkastelemaan erityisesti dialogin piirteitä, jotta näitä ei tietoisesti olisi alettu ylikorostaa. Osallistujille kuitenkin tuotiin esille, että aineiston analyysissä kiinnitetään huomiota vuorovaikutuksen ominaisuuksiin eikä asiasisältöihin.

Kaikkiin aineistonkeruumenetelmiin liittyy rajoitteita. Haastatteluiden osalta on syytä muistaa, että esiin tuodut asiat ovat haastateltavien omia tulkintoja ja näin irrallaan itse ilmiöstä. Virheellisyyttä haastatteluissa muodostuu myös muun muassa reaktiivisuuden ja tulkintavirheiden kautta. (Puusa, 2020, 108–109.) Haastattelutilanteissa pyrin tietoisesti neutraaliin ilmaisuun sekä puheen että nonverbaalisen viestinnän suhteen. Mikäli huomasin kysymyksen ymmärtämisessä erilaisia tulkintoja, uudelleenmuotoilin kysymyksen tai tein tarkentavia kysymyksiä.

Dialogin piirteiden havainnointiaineiston osalta alkuperäisenä suunnitelmana oli käyttää ryhmähaastattelutilanteen jälkeen alkanutta kokoustilannetta, mutta osanottajien vähäisen määrän ja kesken tilaisuuden poistuneen edustajan vuoksi aineisto jäi taustaorganisaatioiden samankaltaisuuden vuoksi kapeaksi, sillä kaikki organisaatiot edustivat esittävää taidetta. Näin ollen päädyin valitsemaan aineistoksi seuraavan yhteistyöryhmän kokouksen. Kokousta edeltävänä päivänä se päätettiin siirtää virtuaaliympäristöön, mikä edellytti teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen vaikutuksen huomioimisen aineistoa tarkasteltaessa. Verkkokokoukset ovat kuitenkin nykyään osa jokapäiväistä työskulttuuria, teknologia on kehittynyt ja sen käytössä on viime vuosina harjaannuttu. Tutkimukset ovat myös osoittaneet, että vuorovaikutus ja dialogi onnistuvat verkkoympäristössä, vaikkakin hieman rajoittuneesti (ks. esim. Syvänen & Loppela, 2022). Nämä seikat puolsivat näkemystäni siitä, että verkkoympäristössä pidetty kokous on luotettava havainnointiaineisto dialogin piirteiden olemassaolon ilmentämiseen.

Tämä tutkimus kunnioittaa hyvän tieteellisen käytännön periaatteita, joita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2023). Tutkimuksen eettisyys lähtee sen arvoperustasta, joka tässä työssä on yhteistyön ja dialogin kehittäminen kulttuuripoliittisessa. Tutkimukseen osallistuminen oli osallistujille vapaaehtoista ja osallistujille painotettiin, että he voivat missä vaiheessa tahansa vetäytyä pois tutkimuksesta. Ennen tutkimuksen julkaisemista osallistujilla oli mahdollisuus tarkistaa sisältö, sillä on mahdollista, että tuloksissa paljastuu jännitteitä eri taiteen alojen edunvalvonnan ja vaikuttamistyön tavoitteissa tai työn priorisoinnissa. Suomessa taide- ja kulttuuriipiirit ovat pienet, ja rahoituspolitiikka aiheuttaa jo ennestään vastakkainasettelua. On syytä pitää mielessä mahdolliset eturistiriidat, puolueelliset näkemykset sekä erottaa henkilökohtaiset näkemykset ammattirooliin kuuluvista näkemyksistä. Tämän vuoksi haastateltavien ja kokousosallistujien nimet ovat anonymisoitu, eikä organisaatioita mainita nimillä. Vapaan kentän järjestöt ovat usein pieniä ja henkilökuntaa on vähän, minkä vuoksi vastaukset voivat helposti henkilöityä organisaation ollessa tiedossa. Yksi haastateltavista oli myös toivonut, ettei taustaorganisaatiota mainita. Pidin perusteltuna ja johdonmukaisena olla mainitsematta ketään henkilöä tai organisaatiota nimeltä. Koen, että organisaatioiden ja henkilöiden anonymiteetti antaa etäisyyttä tutkimuksen aineistoon ja mahdollistaa tuomaan esille myös arkaluontoisempia tai tabuina pidettyjä näkemyksiä tutkittavasta ilmiöstä.

Eräs erittäin tärkeä huomio kohdistuu tutkijan asemaani ja intresseihini liittyen tutkittavaan aiheeseen. Suhtaudun intohimoisesti kulttuurin ja taiteen yhteiskunnallisen aseman edistämiseen ja olenkin työhistoriassani toiminut kulttuurialan edunvalvontajärjestössä toiminnanjohtajana. Seikka luo toisaalta henkilökohtaisen motivaation tutkimusaiheelle, mutta tiedostan, että näkemykseni on väritynyt aikaisempien kokemusteni kautta. Näistä ennakkokäsityksistä minun on oltava tietoinen, jotta voin olla avoin erilaisille ja poikkeaville käsityksille, näkemyksille ja kokemuksille. Ollakseni sensitiivinen aineistosta nousville havainnoille, tulee minun tarkastella omia asenteitani läpi koko tutkimusprosessin. Vahva henkilökohtainen kiinnostus ja kokemus tutkittavaa aihetta kohtaan luovat kuitenkin vankan pohjan laadukkaalle ja syväluotaavalle tutkimukselle. On huomioitavaa, että suuri osa tutkimukseen osallistuneista henkilöistä tuntevat minut kollegana. On hyvä tiedostaa tämä, sillä asetelmalla voi olla vaikutusta saatuihin vastauksiin. Näkemykseni mukaan tuttuus ihmisiä ja aihetta kohtaan toimi tutkimuksessani kuitenkin ennemminkin luottamusta rakentavana kuin rikkovana asiana.

4 TULOKSET JA ANALYYSI

Tässä luvussa esittelen tutkimusaineistosta nousseita havaintoja taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden välisestä yhteistyöstä ja dialogista. Luku jakautuu kahteen osaan tutkimuskysymykseni rakennetta noudatellen. Ensimmäisessä osassa tarkastelen taiteen alat ylittävää yhteistyötä haastatteluaineiston perusteella ja toisessa osassa huomio kiinnittyy vapaan kentän yhteistyön dialogisiin piirteisiin havainnointiaineistosta nousseiden tulosten myötä.

Ensimmäisessä osassa kuvaan aluksi aineistosta nousevia tuloksia taiteen alat ylittävästä yhteistyöstä laajemmalla tasolla kolmen erilaisen kertomuksen kautta, minkä jälkeen tarkennan tarkastelua erityisesti taiteen vapaan kentän yhteistyöhön. Aineistosta nousee esille myös yhteistyön kehityskaaria sekä sitä edistäviä sekä uhkaavia tekijöitä. Luvun toisessa osassa esittelen taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmän verkkokokouksen dialogisia elementtejä teorialuvussa esittelemäni analyysirungon avulla. Dialogia ilmentäviä piirteitä tarkastellaan niin toiminnan kuin sisällön tasolla.

4.1 Taiteen alat ylittävä yhteistyö kolmena kertomuksena

Haastattelin yhteensä kuutta taide- ja kulttuurialan järjestön edustajaa. Vapaan kentän toimijoita haastattelin ryhmähaastattelutilanteessa, johon osallistui neljän järjestön edustajat. Yksilöhaastattelut toteutin kahden eri järjestön edustajalle, jotka edustivat laajemmin taide- ja kulttuurialaa. Heistä käytän jatkossa ilmaisua ”koko kentän edustajat”. Taiteen vapaan kentän taiteenalat ylittävää yhteistyötä ja sen erityispiirteitä on haasteellista tarkastella ilman ilmiön laajempaa kokonaiskuvaa. Tämä kävi ilmi myös haastatteluaineistossa, mitä ohjasi kysymysten asettelu. Kysymysten asettelussa sekä yksilö- että ryhmähaastattelussa pyydettiin aluksi kuvaamaan taiteen alat ylittävää yhteistyötä yleisemmällä tasolla, minkä jälkeen näkökulmaa rajattiin tarkastelemaan erityisesti taiteen vapaan kentän yhteistyötä.

Haastatteluaineistosta piirtyi kolme erilaista kertomusta taiteen alat ylittävästä yhteistyöstä laajemmalla tasolla, minkä lisäksi hahmottui erillinen kuva taiteen vapaan kentän toimijoiden välisestä yhteistyöstä. Esittelen aluksi kertomukset, joilla yhteistyötä kuvataan laajemmassa kontekstissa. Näitä ovat pessimistinen, optimistinen ja visioiva

kertomus. Kertomuksista yksikään ei edusta vahvemmin todellisuutta kuin toinen, vaan kertomukset kuvastavat yhteistyöstä koettuja elementtejä, joita kaikkia on todellisuudessa sekoittunut keskenään. Kertomusten esittelyn jälkeen tuon esiin taiteen vapaan kentän toimijoiden kuvauksen taiteen alat ylittävästä yhteistyöstä vapaalla kentällä, mitä vertaan aiemmin esiteltyihin laajemman tason kertomuksiin. Näin kykenen hahmottamaan millaiseen tai millaisiin kertomuksiin kokemus vapaan kentän sisäisestä yhteistyöstä painottuu. Lopuksi esittelen yhteistyön kehitymisprosessia sekä havaintoja, joissa kuvataan yhteistyötä edistäviä ja uhkaavia tekijöitä.

4.1.1 Pessimistinen kertomus - "Vaikuttavaa yhteistyötä ei ole"

Kaikissa haastatteluissa ilmeni kuvaus yhteisen vision ja yhteisen pohdinnan kulttuurin puutteesta sekä laajemman tason yhteistyön haasteista. Aineistosta kävi ilmi, että kaikki taiteen alat eivät ole edelleenkään tekemisissä toistensa kanssa. Yhteistä visiota ja yhteisten edunvalvonnan kärkien löytymistä haastaa se, että edunvalvonnan yksityiskohdista on vaikea päästä yhteisymmärrykseen. Eriäviä intressejä syntyy muun muassa eroista työn-tekijä- ja työnantajaosapuolten välillä, tekijänoikeuksiin liittyvissä asioissa sekä tietenkin rahoituksen vuoksi. Järjestöillä on ajettavanaan erilaisia ja toisistaan poikkeavia intressejä, mikä lähtökohtana on haasteellinen yhteisten tavoitteiden asettamiselle.

"...mutta piru piilee aina yksityiskohdissa... Esimerkiksi keskustelu siitä, että miten leikkaukset pitää suunnata tai miten lisärahoitus pitää suunnata, niin siitä ei tietenkään löydy yhteistä mielipidettä, vaan kullakin on siitä oma näkökulmansa. Tavallaan, se oma intressi valvottavana." (YH1)

"Joo, ehkä sitten siellä kaikkein ylimmällä tasolla, missä on VOS:sit mukana, niin siellä mulle tulee välillä sellainen kuva, että täällä arvopuheessa ollaan samoilla linjoilla, mutta sitten, kun mennään konkretiaan, niin sitten sieltä jostain aina ilmestyy sellaisia tavoitteita, jotka ei itseasiassa ole sen arvopohjan kanssa linjassa, että musta siinä on jotain vähän hassua." (RH3)

Toimijoita erottavana tekijänä aineistosta nousi myös taiteen alojen toiminta- ja ansaintamallien erilaisuudet. Sekä laajemmin että vapaan kentän sisältä katsottuna aineistossa todetaan, että taiteen alat ovat keskenään erilaisia ja vertailua taiteen alojen välillä on

vaikea tämän vuoksi tehdä. Tämä haastaa myös taiteen vapaata kenttää yhteistyön kontekstina. Voi olla helpompi rakentaa yhteistyötä ansainta- tai toimintamalliltaan samankaltaisen taiteen alan kanssa, vaikka toinen toimija lukeutuisi rahoitukseltaan vapaalle kentälle ja toinen lakisääteisen rahoituksen piiriin.

“Ja sitten tietenkin yksi iso ongelma on se, että musta tavallaan nämä taiteenlajien väliset erot ei ole niinkään se ongelma, vaan nämä ansaintamallit.” (YH2)

“Mutta ehkä on vaikea ottaa kuvataiteen näkökulmasta kantaa tuohon, että vapaa kenttä versus muut, koska ala on niin erilainen suhteessa näihin muihin aloihin.” (RH4)

Sekä koko kentän että vapaan kentän edustajat jakavat ainakin osittain ajatuksen siitä, että järjestöjä on paljon ja kenttä pirstoutunut. Yksi vapaan kentän edustaja toi esille, että järjestöjen roolit ja toiminnan rajat ovat häilyviä ja päällekkäisiä, mikä osaltaan lisää sekavuutta. Koko kenttää edustavien vastauksissa korostui järjestöjen taidealakeskeisyys, mikä johtaa heidän mukaansa edunvalvontaan taidelajit edellä laaja-alaisen vaikuttavuuden sijasta. Toisen koko kenttää edustavan vastauksissa esiintyi kriittisyyttä katto-organisaatorakenteita kohtaan. Haastateltava katsoi katto-organisaatioiden mahdollisesti tuovan ristiriitoja selkeämmin näkyväksi ja jopa lisäävän eri leireihin hakeutumista. Myös edunvalvonnan retoriikkaa kuvattiin koko kentän edustajien vastauksissa pahimmillaan aggressiiviseksi ja muita väheksyväksi.

“Musta monesti, kun varsinkin korona-aikoina käytiin sitä keskustelua, joka heijastuu musta edelleen. Ja viimeksi vaikka Multalakin jotenkin vähän ryöpytti, että kun järjestöjä on niin paljon ja kulttuuri on kovin sekavaa [...] niin jotenkin se, että tietää tasan tarkkaan mikä meidän järjestön tontti ja meidän asioita. Eikä mene hääräämään toisten asioihin, ellei sitten yhdessä yhteistyössä sovita aika tarkkaan sitä toiminnan onnistumiselle... vaikka sille vaikuttamistyön onnistumiselle. Musta useasti menee puurot ja vellit sekaisin kentällä laajemmin.” (RH2)

“Mun mielestä siis tietysti se, että kenttä itsessään on hirveän sirpaleinen, että meillä on ihan hirveästi erilaisia järjestöjä.” (YH2)

Pessimistisessä kertomuksessa taide- ja kulttuurialan yhteistyöstä piirtyy kuva sekavasta, hajautuneesta ja kapeakatseisesta kentästä, jonka keskuudessa vaikuttavaa ja laaja-alaista yhteistyötä ei pääse syntymään. Kuten Aira (2012, s. 115) painottaa, toimiva yhteistyö edellyttää kilpailun hallintaa ja eroavaisuuksien hyödyntämistä. Samoin Majchrzak ym. (2014) toteavat, että yhteistyötä voi horjuttaa strategiset päällekkäisyydet, joita voi tulkita esimerkiksi intressieroksi. Havainnot tukevat aikaisemmin tehtyjen tutkimusten päätelmiä tekijöistä, jotka eivät edesauta sujuvaa yhteistyötä. Pessimistisessä kertomuksessa eroavaisuuksia ei nähdä etuina vaan ne toimivat erottavina tekijöinä. Samoin erilaiset intressit vievät näkemyksiä eri suuntiin yhteisen edunvalvonnallisen kärjen sijaan.

4.1.2 Optimistinen kertomus - ”Yhteistyö on hyvää”

”Oon samaa mieltä tuosta, se yhteistyön merkitys on kiistaton.” (RH2)

Taiteen alojen välistä yhteistyötä pidetään haastateltavien vastauksissa tärkeänä. Vastauksista nousi vahvaa myönteisyyttä etenkin viimeaikaiseen yhteistyön kehitykseen sekä yhteistyön tarpeellisuuteen liittyen. Kokemuksena oli, että uudet rakenteet ja kriisit olivat tuoneet toimijoita yhteen ja synnyttäneet aktiivisempaa vuoropuhelua. Yhteen kokoontumisten ja yhteisten keskustelujen koettiin lisänneen ymmärrystä ja solidaarisuutta sekä vähentäneen toisia väheksyvää retoriikkaa. Myös alan ammattimaistumisen koettiin lisääntyneen. Vastauksissa yhteistyö ja vuorovaikutus nähtiin avainasiaksi yhteisten tavoitteiden löytämiselle ja asettamiselle. Aira (2012, s. 121) toteaa keskinäisen vuorovaikutuksen helpottavan verkostotoimijoiden välisen jännitteen hallintaa myös niissä tapauksissa, joissa esimerkiksi resurssi- ja priorisointikysymysten vuoksi ei synny luontaisesti läheistä yhteistyötä. Aineistosta tehtyjen havaintojen perusteella voi tulkita, että eri taiteen aloilla valitsevien toisistaan poikkeavien intressien välillä vuorovaikutus auttaa rakentamaan maaperää yhteistyölle.

”... tuntuu, että aina joku tietää kuitenkin jotain mitä ei ole itse huomannut ja on tosi hedelmällistä. Tehdään näitä alojen välisiä... en sano vertailuja, mutta on hedelmällistä tehdä alojen välisiä huomioita siitä, että miten tietyt asiat, että mistä näkökulmasta vaikkapa päätöksentekoprosesseja katsotaan.” (RH4)

“Näen valtavasti solidaarisuutta ja semmoista tyylitajun lisääntymistä siitä, että on samassa veneessä olemisen tuntu vahva tai vahvistunut. Se on minusta selvä muutos. Ja se osin liittyy myös edunvalvonnan ammattimaistumiseen.” (YH1)

Vaikka vuoropuhelun koettiin lisääntyneen ja tiivistyneen, toinen koko kenttää edustava haastateltava toi esiin, ettei yhteistä toimintaa ole vielä juurikaan nähtävissä. *“Mä kyllä näin sen näen, että on ehkä yhteistä puhetta ja tällaista yhteistä arvopuhetta, mutta se ei välttämättä aktualisoidu sitten teoiksi.” (YH2)*. Dialoginen merkityskeskustelu lukeutuu Alhasen (2016, s. 101–102) mukaan vaiheeseen, jonka yhteydessä yhteisiä päämääriä muotoillaan, ja tämä selkeyttää ihmisten omia arvokokemuksia. Omien kokemusten tutkailu ja niistä käytävä keskustelu auttavat yhteistoiminnassa tavoiteltavien arvojen muotoilua. Yhteinen arvokeskustelu voi näin ollen kieliä orastavasta yhteistoiminnasta.

Pessimistisessä kertomuksessa rakenteet nähtiin uhkana mutta optimistisessä kertomuksessa niiden merkitystä kentän järjestäytymisen ja yhteistyön syntymisen kannalta korostettiin sekä koko kentän että vapaan kentän vastauksissa. Rakenteet nähtiin tärkeiksi resursseja säästävänä ja toisaalta lisäävänä tekijänä, mutta myös siksi, että niiden kautta järjestöt tulevat näkyväksi osaksi taide- ja kulttuurialan yhteisöä. Haastateltavien kokemukset tukevat Hardyn ym. (2003) teoriaa, jonka mukaan organisaatioiden välistä yhteistyötä motivoivina tekijöinä pidetään muun muassa resurssien ja tiedon jakamista, uuden tiedon synnyttämistä, synergia ratkaisujen keksimistä sekä vaikutusvallan paranemista. Optimistisessä kertomuksessa yhteistyö nähdään välttämättömyytenä sekä ymmärrystä että vaikuttavuutta lisäävänä toimintana.

“Tästä oman järjestön näkökulmasta, niin KULTA ry:n synty, joka on tuonut järjestökenttää systemaattisemmin ja säännöllisesti yhteen mieltimään yhteistä tavoitteistoa. Jos me puhutaan taiteenalojen välisestä yhteistyöstä, musta se on ollut tervettä jumbppaa, että me määritellään kuinka kattotasolle pitää mennä, että löytyy ne yhteiset tavoitteet. “Kulttuuribudjetti prosenttiin” nyt on vaikka hyvä esimerkki, että on konkreettisia tavoitteita, jonka takana koko kenttä lähtökohtaisesti voi seistä. Ja mä ajattelen, että tällaista ei aikaisemmin ole Suomessa ollut ja musta se on vienyt asioita oikeasti eteenpäin.” (RH1)

“Siinä edunvalvontatyössä kattojärjestöt ovat lihas ja resurssi. Mutta mä ajattelen, että on meille myös työkalu meidän agendojen ajamiseen.” (RH2)

Optimistisessa kertomuksessa heijastuu tulevaisuuden usko sekä yhteinen vastuutus kulttuuri- ja taidealan yhteistyön kehittämisestä. Optimistisessa kertomuksessa uskotaan, että yhteiset linjat löytyvät yhteistyön kautta ja niillä on vaikuttavuutta laajassa kuvassa. Tulevaisuutta rakennetaan yhdessä ja se on kaikkien vastuulla.

“Kyllä mä aidosti uskon, että me pystytään vaikuttamaan esimerkiksi nyt seuraavaksi tähän kulttuuripoliittisen selontekoon. Mutta, mä uskon, että nimenomaan sillä, että me perustellaan, että taiteiden välinen yhdenvertaisuus, vapaa kenttä pitää huomioida, vapaan kentän rahoitusta on nostettava. Eikä niin, että tyylilajin (määre poistettu). Meillä on toki sitten omat spesifit kysymykset, mutta ne isot linjat mun mielestä piirretään tämmöisessä yhteisessä pöydässä.” (RH1)

4.1.3 Visioiva kertomus - “Tätä tarvitaan lisää”

Kolmantena taiteen alat ylittävästä yhteistyöstä piirtyi visioiva kertomus. Visioivassa kertomuksessa esiintyy ajatuksia, jotka eivät vielä ole toteutuneet, mutta joihin ollaan pyrkimässä tai tulisi pyrkiä. Haastateltavien vastauksissa sekoittuu pelkoja ja tarpeita, joihin tulee vastata, mutta myös vahvaa pyrkimystä myönteisen kehityksen toteuttamiseksi. Visioivassa kertomuksessa nähdään, että taiteen ja kulttuurin kenttä tarvitsee kipeästi laajempaa vuoropuhelua, pitkäjänteisempää toimintaa sekä yhteistä kokonaisnäkemystä alasta ja sen tarpeista, mistä eräs haastateltava käytti ilmaisua taide- ja kulttuurialan yhteinen visio ja strategia. Toinen koko kenttää edustava haastateltava toi esiin, että taide- ja kulttuuriala tarvitsisi yhden selkeän viestijän laajan ja hajautuneen järjestökentän sijaan. Visioivassa kertomuksessa korostui yhteisen laaja-alaisen ymmärryksen kasvattaminen, mikä lisäisi keskinäistä luottamusta ja arvostusta. Koko kenttää edustava haastateltava nosti laaja-alaisuuteen liittyen esille myös erilaisten poliittisten ideologioiden huomioimisen entistä kattavammin. Tarpeena nähtiin lisäksi, että vallitsevien rakenteiden, kuten rahoitusinstrumenttien, tulisi muuttua palvelemaan alaa paremmin.

“Niin voi myös olla, että tätä ikään kuin laajempaa vuoropuhelua, että sille on isompi tarve.” (YH1)

“Meillä on toinen järjestö (nimi poistettu) tuossa, jonka kanssa on tosi tiivistä yhteistyötä. Antaa tosi vahvan mallin myös siihen, että ehkä pitäisi levitä muuallekin.” (RH3)

Visioivassa kertomuksessa huomioitiin, että kehitysaskelia on otettu ja kehityksen tavoitteita asetettu. Toimijat olivat muun muassa havainneet muiden näkökulman lisäävän ymmärrystä, ja laajemman ymmärryksen taas synnyttävän yhteistyön vaikuttavuutta. Havainnot olivat joiltain osin edenneet jo toiminnan tasolle järjestöjen pyrkimyksenä aikaansaada toivottuja muutoksia, kuten pyrkimys nähdä laajempi ja yhtenäisempi kuva taide- ja kulttuurikentästä. Tulevaisuuden suuntana visioivassa kertomuksessa on yhteistyön lisääminen toimijoiden välillä.

“Kyllä meillä siinä on myös sellainen taka-ajatus, että me jotenkin haluttaisiin saada myös heille laajempi kuva siitä, että mitä siellä kentällä kokonaisuudessaan tapahtuu ja minkälaisien eri haasteiden kanssa, vaikka organisaatio (nimi poistettu) joutuu operoimaan.” (YH2)

“Maailma paranee, kun on enemmän niitä, jotka huomaavat, että tällä muullakin on arvo, kun vaan sillä omalla.” (YH1)

Optimistisessä kertomuksessa tuotiin esille, että kriisit olivat tuoneet kenttää yhteen ja tiivistäneet yhteistyötä. Visioivassa kertomuksessa vallalla oli kuitenkin skeptismiä siitä jäisikö korona-aikana saadut opit ja toimintatavat yhteistyöstä elämään.

“Mä jotenkin ajattelen, että ne yhteistyöt eri toimialojen ja eri taiteenlajien kesken tiivistyi sen koronan aikana, kun yhteiset agendat yhtäkkiä muuttuivat tai se tilanne muuttui niin toisenlaiseksi. [...] Musta näyttää siltä, että se välillä vähän unohtuu, että tavallaan me palattiin siinä edunvalvonnan näkökulmasta ikään kuin ”business as usual”... että kävikö tässä niin, että sitten ei opittukaan mitään.” (RH2)

Visioivassa kertomuksessa dialogin rooli nähdään yhteiseen päämäärään tähtäävän toiminnan näkökulmasta olennaisena. Dialogin katsotaan synnyttävän luottamusta, arvostusta ja sitä kautta aktiivista yhteistyötä. Dialogi nähdään tärkeänä myös tiedonsiirron

näkökulmasta. Ihmiset vaihtuvat, jolloin yhteiseen strategiaan ja dialogiseen toimintamalliin tulee harjaannuttaa ja luoda omistajuutta säännöllisen sekä jatkuvan dialogiprosessin kautta. Näin dialoginen prosessi toimii itse dialogisuutta ruokkien.

“Yksi syy minkä takia täytyy säännöllisesti käydä läpi strategiaprosessi on se, että niille henkilöille, jotka nyt ovat mukana, käydään tavallaan keskustelu kaikista perusasioista aina säännöllisesti uudestaan, että kaikki pääsee mukaan siihen ajatteluun, että miksi meidän yhteisö toimii niin kuin toimii.” (YH1)

4.2 Vapaan kentän kertomus kokoavasti

Kun tarkastellaan ainoastaan vapaaseen kenttään ja sen yhteistyöhön liittyviä vastauksia, piirtyy yhteistyöstä vapaalla kentällä erityinen kuva. Sekä vapaan kentän että koko kentän vastauksissa piirtyi havainto, että vapaalla kentällä vallitsee yhteinen arvopohja ja yhdistäviä tekijöitä löytyy enemmän kuin erottavia. Yhteistyön koettiin lisäävän ymmärrystä ja vaikuttavuutta, minkä vuoksi yhteistyötä kuvattiin hyvin positiivisesti. Järjestöt suhtautuivat yhteistyöhön avoimesti ja sen jatkumiselle osoitettiin vahvaa toivetta. Vapaalla kentällä koettiin, että kulttuuripoliittisella tasolla yhteistyöllä voidaan saavuttaa VOS-toimijoihin nähden yhtä voimakas ääni. Yhteistyön tehtävänä on erityisesti määritellä yhteisiä linjoja ja yhteisiä vaikuttamisen tavoitteita. Yksi haastateltava toi myös esiin, ettei ollut itse havainnut tai kokenut toimijoiden keskinäistä “poteroitumista” tai kapeakatseisuutta.

“Sen voi sanoa tästä työryhmästä, musta aidosti uusi, hieno, hyvä avaus. Ymmärtääkseni vapaan kentän organisaatiot eivät ole näinkään järjestelmällisesti tavanneet toisiaan ja miettineet niitä yhteisiä edunvalvonnan painopisteitä ja tulokulmia. Mä ajattelin, että erityisesti tässä kiristyvässä taloustilanteessa, niin meillä pitää olla yhteisiä viestejä ja niiden pitää tulla joka suunnasta, jotta ne kuullaan.” (RH1)

Vapaa kenttä ei kuitenkaan ole kaikille taiteen aloille välttämättä ensisijainen identifioitumisen konteksti vaan yhteistyöhön ohjaa myös muun muassa järjestön edustamien toimijoiden asema ja ansaintalogiikka. Vapaa kenttä voi olla yksi identifioitumisen mahdollisuus, mutta yhdistäviä tekijöitä löytyy muualtakin.

Haastateltava RH4:

“On aloja, joilla taiteilijoita on työsuhteissa jossain määrin ja siellä alan sisällä on sekä vapaata kenttää että VOS-laitoksia. Sitten on niitä, jotka ei ole, jotka työskentelee niinku... ei lähtökohtaisesti ikinä kuvataiteilijalla tai kirjailijalla ole työsuhdetta juurikaan koskaan, niin sen tyyppisten alojen... [...] usein ne yhteistyöpaikat syntyvät just näiden välillä. Liittyen asemaan vaikkapa sosiaaliturvan tai työmarkkinoiden näkökulmasta.”

Haastattelija:

“Jos vielä vedän yhteen, niin se alojen tai tilanteiden tai ympäristöjen samankaltaisuus luo sitä hedelmällisemmäksi sitä yhteistyötä sitten.”

Haastateltava: (RH4)

“Joo ja tarkoituksenmukaiseksi.”

Vapaalla kentällä vallitsi vahva myönteinen suhtautuminen uusien rakenteita ja järjestäytymistä kohtaan. Rakenteiden nähtiin tarjoavan resursseja, mahdollistavan edunvalvonnalliset painotukset sekä lisäävän painetta yhteistyölle ja sen tarpeellisuudelle yleisesti. Kukaan vastaajista ei tuonut esiin kritiikkiä rakenteiden tai järjestäytymisen negatiivisista vaikutuksista. Kaiken kaikkiaan vapaan kentän toimijat suhtautuivat vapaan kentän yhteistyöhön erittäin positiivisesti. Sen koettiin olevan hyvää ja rakentavaa sekä kasvattavan edunvalvonnan vaikuttavuutta. Vapaan kentän omassa kertomuksessa painottuvat yleisesti yhteistyötä kuvaavat optimistinen ja visioiva kertomus. Pessimistisen kertomuksen elementtejä ei vapaan kentän toimijoiden keskuudesta juurikaan noussut liittyen vapaan kentän sisäiseen yhteistyöhön.

4.3 Havaintoja myönteisestä kehityksestä ja dialogista

Edellä esitellyt kertomukset yhteistyöstä kuvailevat yhtä lailla menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaa. Vastauksista on kuitenkin havaittavissa viitteitä ajassa tapahtuvasta muutoksesta. Kertomuksista hahmottuu kehityksellinen kaari, joka perustuu osittain vastaajien kokemuksiin, mutta myös spekulatiivisiin tulkintoihin. Vastaajien keskuudessa vallitsi käsitys siitä, että yhteistyötä on aikaisemmin ollut vähemmän sekä se, että se on ollut epäsäännöllistä ja rikkovaa. Yhteiskunnalliset kriisit, uudet rakenteet ja lisääntyvä

vuoropuhelu ovat kehittäneet yhteistyötä rakentavammaksi ja suurin osa vastaajista kokee yhteistyön olevan tällä hetkellä pääsääntöisesti hyvää. Yhteistyössä vallitsee kuitenkin edelleen rikkovia toimintatapoja ja ajatusmalleja. Tulevaisuuden kuvaan liittyy toive yhteistyön jatkumisesta sekä yhä lisääntyvästä vuoropuhelusta sekä aktiivisemmasta yhteisestä toiminnasta.

“...ei ole sellaista kauhean pitkää historiallista perspektiiviä. Mutta mä ajattelen myös, että jotenkin kaksi asiaa...mitkä on vienyt sitä yhteistyötä eteenpäin ja yks vähän ennen koronan alkua. Ei varmaan kaikki tota samassa muodossa allekirjoita, mutta tästä oman järjestön näkökulmasta, niin KULTA ry:n synty, joka on tuonut järjestökenttää systemaattisemmin ja säännöllisesti yhteen miettimään yhteistä tavoitteistoa.” (RH1)

Yhteinen keskustelu nousee yhteistyön kehitystä kuvailtaessa suureen rooliin. Sekä koko kentän että vapaan kentän edustajat toivat esille, että yhteinen vuoropuhelu on lisääntynyt ja se on parantanut ja kehittänyt yhteistyötä merkittävästi. Dialogissa tarkoitus on erityisesti lisätä ymmärrystä muista eikä runnoa läpi omaa mielipidettä (Isaacs, 1999/2001). Aineisto siis antaa vahvoja viitteitä siitä, että nimenomaan dialoginen keskustelu on ollut yksi tärkeimmistä yhteistyötä kehittävästä tekijöistä, mitä on tukenut muun muassa eri toimijoiden säännöllinen tapaaminen. Yhteisen ymmärryksen lisääntyminen nähdään myös edellytyksenä luottamukselle. Sekä Alhasen (2016) että Isaacsin (1999/2001) mukaan dialoginen keskustelu pyrkii selvittämään osallistujille millaisten erilaisten kokemusten valossa yksilöt merkityksellistävät maailmaa. Merkityksiin linkittyy yksilölliset kokemukset ja yhteinen ymmärrys, jolloin dialogi palvelee yhteisen ymmärryksen ja luottamuksen rakentamisessa.

“...on säännöllisesti tapaamisia ja haetaan sitä yhteisymmärrystä, ihan kuulumisia kertomalla, että jokainen tietää, että mitä muilla toimialoilla olla meneillään. Helpompi olla solidaarinen, kun ymmärtää, että nuo toiset ovat olemassa ja he tekevät tuollaista ja heillä on tällainen tilanne.” (YH1)

“Jos me ymmärrettäisiin toinen toistemme näkökulmia ja annettaisiin myös muille valtuutus hoitaa sitä asiaa.. luotettaisiin... Luottamus itse asiassa...”

Luottamuksen luominen siellä taidekentän sisällä, se olisi se ehdottomasti se tärkein asia.” (YH2)

4.4 Yhteistyön uhkat ja edistäjät

Haastatteluaineistosta nousi esille tekijöitä, joiden nähtiin uhkaavan tai edistävän yhteistyön kehittymistä. Yhteistyötä ja sen kehitystä uhkaa vastausten perusteella muun muassa resurssipula, muutosvastaisuus, osaamisen puutteet, toksiset käytänteet, asenneongelmat sekä kulttuurin ja taiteen heikko yhteiskunnallinen asema. Resurssipula ilmenee yhteistyön uhkana muun muassa rahoituksen jakautumisena siten, että se asettaa toimijoita eriarvoiseen asemaan keskenään ja saa aikaan vastakkainasettelua. Resurssipula voi myös tarkoittaa sitä, ettei yhteistyölle ole asetettu resursseja, kuten työaika. Yksi haastateltava toi esille, että muutokset nähdään usein uhkana, mikä aiheuttaa muutosvastaisuutta kaikissa alan toimijoissa. Osaamisen puutteita nähtiin muun muassa hallitustyöskentelyssä sekä yhteistyötaitoissa. Edelleen olemassa olevina toksisina käytäntöinä mainittiin esimerkiksi kulttuuritoimijoiden arroganssi, nepotismi, hallitusten homogeenisyys sekä ”äijäkulttuuri”, joka suosii tietynlaisia toimijoita. Kulttuurin ja taiteen asema yhteiskunnassa ja poliittisessa keskustelussa ei myöskään ole kovin vahva.

”Mä sanon kolme syytä. Yksi on se, että on aina jouduttu taistelemaan siitä niukuudesta, että tavallaan nähdään aina kaikki muutokset ja kaikki uhkakuvana. Ja sitten kakkonen on se, että ollaan tosi arrogantteja, kuvitellaan, ettei kukaan muu tiedä mitään. Ja mikähän se kolmas syy oli? [...] Tietynlailla se varmaan liittyy siihen ykköseeseen, että ei jotenkin olla valmiita luovuttamaan sitä valtaa.” (YH2)

Haastatteluista nousi esiin myös tekijöitä, joiden nähtiin edistävän yhteistyötä ja sen myönteistä kehitystä. Tällaisia tekijöitä olivat muun muassa laajemman vuoropuhelun lisääminen sekä vahvempi alueellinen toiminta. Säännöllisen kohtaamisen ja yhteydenpidon nähtiin selvästi lisäävän ymmärrystä, luottamusta ja solidaarisuutta. Vuoropuhelun lisääminen toistui lähes kaikkien haastateltavien vastauksissa. Eritoten koko kenttää edustavien vastauksissa korostui lisäksi alueellisuus sekä kuntien rooli taiteen alat ylittävän yhteistyön kehittämisessä. Vaikka kriisit eivät itsessään ole positiivisia ilmiöitä, korostui niiden rooli yhteistyötä aktivoivina voimina. Kriisit tuovat edunvalvonnan vaikuttavuuden lisäämiseksi samojen arvojen puolesta taistelevia toimijoita yhteen. Tulevaisuudessa

muun muassa kulttuurin rahoituksen leikkaukset nähdään tekijänä, joka pakottaa alan tiiviimpään yhteistyöhön.

“Sitten, kun alkoi näkyä rahapelijärjestelmän muutos valtavana leikkausuhkana, niin yhteinen edunvalvonta alkoi kummasti enemmän kiinnostaa. Ja sitten, enemmän kaupallisin ehdoin toimivalla puolella korona on ollut yksi opettaja, että, kriisien kautta on opittu, että tämä hommahan kannattaa hoitaa kunnolla ja yhdessä.” (YH1)

4.5 Dialogisuuden ilmeneminen taiteen vapaan kentän yhteistyöryhmässä

Kuten toin metodologialuvussa esille, tutkimusaineisto koostuu sekä haastatteluista että havainnointimateriaalista. Havainnointiaineistona toimii taltioitu verkkoalusta Zoomin kautta toteutettu kokous. Tarkastelen aineistosta teoriasta muodostetun analyysirungon avulla dialogisuuden piirteitä sekä toiminnan että sisällön näkökulmasta. Toimintaa kuvattaessa tarkastellaan kokoukseen osallistuvien osallistumisaktiivisuutta, rooleja sekä liikettä Isaacsin (1999/2001) kuvaamalla keskustelukentillä. Sisällön osalta huomio kiinnittyy kuunteluun, kunnioittamiseen sekä odottamiseen. Alla oleva taulukko kuvaa analyysirunkoa, jota käytin dialogin piirteiden tarkastelussa.

Taulukko 1: Dialogin piirteiden analyysirunko

Näkökulma	Analyyysiyksiköt		
Dialogi toimintana	Osallistumisaktiivisuus	Roolit	Liike keskustelukentillä
Dialogi sisältönä	Kuuntelu	Kunnioitus	Odottaminen

Havainnointiaineisto on 57 minuuttia pitkä kokouksen osuus, jossa työestetään yhteistä vapaan kentän lausuntoa. Kokouksessa käsiteltiin myös muita asioita, mutta ne on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Kokoukseen osallistui aktiivisesti neljä eri taiteen vapaan kentän järjestön edustajaa. Kaksi kokousohallistujaa toimi ylemmässä johtotehtävässä ja kaksi alemmissa tehtävissä.

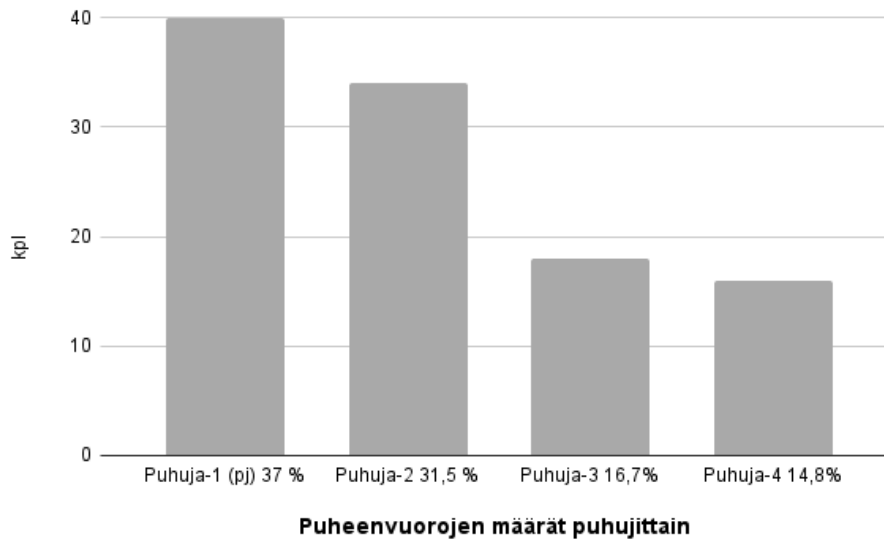
4.5.1 Dialogisuus toimintana

Kun dialogia tarkastellaan toimintana, keskitytään havainnoimaan miltä keskustelu vuorovaikutuksellisesti näyttää ja kuinka dialogi rakentuu. Havainnointiaineistosta tarkastelin toiminnan näkökulmasta osallistumisaktiivisuutta, keskustelun rooleja sekä liikettä keskustelukentillä. Löydökset esittelen alla otsikoittain.

Osallistumisaktiivisuus

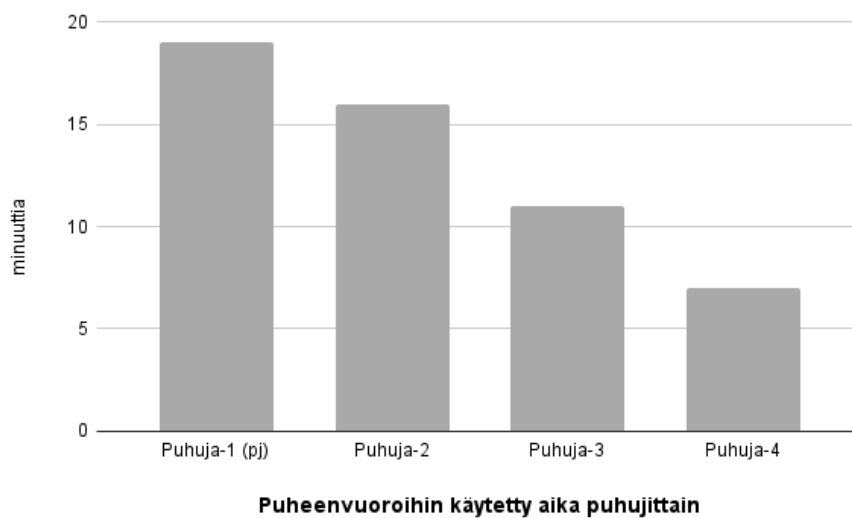
Osallistumisaktiivisuutta havainnoidessani tarkastelin Erkkilää (2012) mukailleen kokouskeskustelun moniäänisyys-yksinäisyys (puheenvuorojen määrät) sekä symmetrisyys-polaarisuus (puheenvuorojen kestot) ulottuvuuksia. Analyysiyksikkönä toimi puheenvuoro, jonka rajasi ajatuskokonaisuus sekä puhujan vaihtuminen. Puheenvuoroksi en laskenut yksi- tai kaksisanaisia minimipalautteita, kuten ilmauksia “joo” ja “mmm”, ja katsin puheenvuoroja olevan yksi, vaikka toinen puhuja ilmaisisikin minimipalautteita käynnissä olen puheenvuoron päälle tai väliin, mutta puheenvuoro jatkuu samalla aiheella minimipalautteen jälkeen.

Kokouskeskustelussa esiintyi yhteensä 108 selkeää puheenvuoroa, joista kokouksen puheenjohtaja, Puhuja-1, käytti vastaosan: 40 puheenvuoroa (37 %). Toiseksi eniten äänessä ollut osallistuja Puhuja-2 käytti 34 (31,5 %) puheenvuoroa ja kolmanneksi eniten puheenvuoroja käyttänyt osallistuja, Puhuja-3, käytti 18 puheenvuoroa (16,7 %). Vähiten puheenvuoroja käytti Puhuja-4, yhteensä 16 kappaletta (14,8 %). Puheenvuorojen määrät kuvaavat keskustelun moniäänisyyttä. Eniten ja vähiten puheenvuoroja käyttäneiden määrissä on reilu ero, mikä kuvastaa epäsymmetriaa. Puhuja-1 toimi kokouksen puheenjohtajan roolissa myös esittelijänä, ajatusten yhteen kokoajana sekä kirjurina, jolloin hänen puheenvuoroistaan osa oli keskustelua toistavia ja muotoilevia. Tämän vuoksi puheenvuorojen määrä ei näkemykseni mukaan ole suoraan verrannollinen sisällölliseen antiin.

Kuvio 4: Moniäänisyys-yksiäänisyys ulottuvuus

Symmetrisyys-polaarisuus ulottuvuutta kuvataan puheenvuorojen kestolla. Puheenvuoroihin käytettiin yhteensä noin 53 minuuttia. Puheessa ja keskustelussa ilmeni myös paikoin pidempiä taukoja. Puheenvuoroihin käytetty aika korreloi puheenvuorojen määrään: Puhuja-1 käytti 19 minuuttia, Puhuja-2 16 minuuttia, Puhuja-3 11 minuuttia ja Puhuja-4 seitsemän minuuttia. Puhuja-3 käytti pisimmän puheenvuoron, jonka pituus oli 2 minuuttia 8 sekuntia. Valtaosa kaikista puheenvuoroista oli alle yhden minuutin mittaisia. Huomioitavaa on, että pitkien, yli minuutin puheenvuorojen määrissä ei ollut valtaisa hajontaa. Eniten puheenvuoroja ja aikaa käyttänyt Puhuja-1 käytti neljä yli minuutin pituista puheenvuoroa, Puhuja-2 viisi, Puhuja-3 kuusi ja Puhuja-4 kolme. On kuitenkin huomioitavaa, että puheenvuorojen kestot jakautuvat epätasaisesti korostaen kahta puhujaa, Puhuja-1:stä ja Puhuja-2:sta. Puhuja-1 käytti aikaa yhteisten ajatusten kokoamiseen sekä toisten kommenttien muotoiluun, minkä vuoksi hänen roolinsa aineistossa ylikorostuu.

Kuvio 5: Polaarisuus-symmetrisyys ulottuvuus

Kaiken kaikkiaan puheenvuorojen määrät ja käytetty aika viittaavat Erkkilän (2012, s. 82) nelikentän mukaan monologiseen työskentelyyn. Oottaessa huomioon Puhuja-1:n ylikorostunut rooli ja tulkittaessa se yhteisen puheen muodostukseksi, muuttaa näkökulma kokonaisuutta hieman tasapainoisemmaksi. Myös huomio puheenvuorojen lyhyehköstä kestosta kaikkien puhujien osalta ja pidempien puheenvuorojen jakautuminen tasaisemmin osallistujien välillä, ohjaavat havainnot tulkitsemaan kokonaiskuvaa joustavammin. Tulokset ohjaavat tulkintaani keskittyneen työskentelyn näkemykseen. Erkkilän (2012, s. 83) mukaan keskittyneessä työskentelyssä kaikki osallistujat eivät osallistu vuorovaikutukseen yhtä aktiivisesti, mutta puheenvuorojen kestot ovat symmetrisiä. Hänen mukaansa keskittynyt työskentely on tyypillistä tilanteissa, joissa ei tarvita kaikkien osallistujien yhtä aktiivista osallistumista. Asetelma ei tulosten perusteella ole dialogiselle työskentelylle optimaalinen, mutta keskittynyt työskentely suuntaa jo kohti dialogisempaa keskustelua. Merkillepantavaa on, että eniten puheenvuoroja ja aikaa käyttäneet osallistujat edustivat organisaatioidensa ylempää johtoa. Tulos herättää kysymyksen siitä, kieliikö puheenvuorojen epäsymmetria valta-asemien epätasapainosta. Dialogin synnyn edellytyksenä nähdään nimittäin keskusteluasetelman tasa-arvoisuus (Alhanen, 2016).

Roolit

Isaacs (1999/2001) näkee David Kantorin teoriaan pohjaten, että hyvässä keskustelussa on edustettuna neljä erilaista keskustelun roolia: aloitteentekijä, kannattaja, vastustaja ja sivustakatoja. Verkkokokoustaallennetta havainnoimalla todentui, että aineistossa oli edustettuna kaikki neljä roolia jokaisen osallistujan osalta. Alla oleva taulukko osoittaa kukin roolin ilmaantuvuutta.

Taulukko 2: Keskustelun roolien ilmaantuvuus

	Aloitteentekijä	Kannattaja	Vastustaja	Sivustakatoja
Puhuja-1	11	4	1	10
Puhuja-2	10	8	5	3
Puhuja-3	7	5	4	2
Puhuja-4	4	5	1	4

Esimerkki aloitteentekijän, sivustakatojan ja kannattajan rooleista:

Puhuja-3: **Aloitteentekijä tekee esityksen**

“Joo mä laitoin chattiin semmoisen, mikä me lähetettiin... [...] Tämä nyt oli siis suunnattu laajalle yleisölle, tämä määritelmä tässä, mutta kyllä tuollaisesta selkeyden tasosta voi varmasti ammentaa.”

Puhuja-1: **Sivustakatoja tuo uutta näkökulmaa**

“Ja yksittäisellä apurahataiteilijalla ei ole lain turvaamaa valtionrahoitusta toisin kuin instituutiolla.”

Puhuja-2: **Kannattaja tukee ehdotusta**

“Kun lisätään tuohon vielä (määritelmä poistettu) tai jotain, niin sittenhän toi on täydellinen lista, hyvä.”

Esimerkki aloitteentekijän ja vastustajan rooleista:

Puhuja-1: **Aloitteentekijä tekee aloitteen**

“Tarkastelteltaisiin siis koko kulttuurin rahoitusta kokonaisuutena...”

Puhuja-3: Vastustaja kyseenalaistaa aloitetta

“Tuota joo. Musta tuntuu, että moni varmaan myös, että tarkasteltaisiin kaikki rakenteet uusiksi, niin se aina myös herättäisi varmaan ensin kauhua. Mutta joo, ihan reipas avaus.”

Rooleja ei tarkasteltu jokaisen lauseen vaan asiakokonaisuuksien tasolla. Puhuja-1:n rooli puheenjohtajana ja asioiden muotoilijana korostui myös rooleja havainnoidessa. Useassa kohdassa hän muun muassa täydentää näkökulmia tuoden esitettyyn asiaan lisää informaatiota. Sivustakatsojan roolin havainnointi muodostui kaikista haasteellisimmaksi, sillä roolin voi nähdä passiivisena keskusteluun osallistujana, joka kuuntelee ja myötäilee muita puhujia. Joskus myös aloitteentekijä täydensi omaa aloitettaan lisäinformaatiolla, jolloin aloitteentekijän ja sivustakatsojan roolit sekoittuvat yhteen. Itse tulkitsin sivustakatsojan aktiiviseksi keskusteluun osallistujaksi, joka tuo asiaan uusia tai erilaisia näkökulmia, mutta ei selkeästi vielä kannata tai vastusta esitystä. Muutamissa kohdissa oli vaikea tulkita kannattaako puhuja jotain aloitetta ja tekee uuden ehdotuksen vai kyseenalaistaako puhuja vastaehdotuksella toisen puhujan esitystä.

Kokouskeskustelua ja siinä esiintyviä rooleja tarkkailemalla piirtyi kuva aktiivisesta vuoropuhelusta, jonka aikana kaikkia rooleja ilmeni jokaisen osallistujan kohdalla, vaikkakin erilaiset roolit painoutuivat eri puhujilla. Voidaan tulkita, että hyvän keskustelun edellytykset roolien suhteen täyttyivät, mikä tukee tilanteen dialogin syntymistä.

Liike keskustelukentillä

Kolmanneksi tarkastelin dialogia toimintana keskustelukentillä tapahtuvan liikkeen kautta. Isaacs (1999/2001) kuvaa dialogin muodostumista liikkeenä neljällä keskustelukentällä, joista ensimmäisen kentän tunnusomaisena piirteenä on kohteliaisuus ja pohdinnan puute. Toisella kentällä uskaltaudutaan ilmaisemaan erimielisyyksiä, jolloin yhtenörmäyksiä voi ilmentyä. Kolmannella kentällä omia ajatuksia ja oletuksia kyseenalaistetaan ja neljännelle kentälle erityistä on kaikkia yhdistävän kokonaisuuden ymmärtäminen. Tavoitteena ei ole niinkään edetä kentillä vaan merkityksellistä on niiden välillä tapahtuva liike.

Pääpiirteittäin koko kokouskeskustelu oli hyvin kohteliasta, mutta muutamissa kohdissa oli havaittavissa ajatusten tai mielipiteiden aitoa ilmaisua ja siitä koituvia erimielisyyksiä.

Ajatusten yhteentörmäyksistä siirryttiin kuitenkin kohteliaasti takaisin normisidonnaiselle ensimmäiselle keskustelukentälle. Isaacs (1999/2001) toteaa dialogin usein pysähtyvän toiselle kentälle ja palautuvan varovaisemmaksi ja kohteliaammaksi. Erimielisyyttä ilmeni muun muassa keskusteltaessa eräästä valtionosuudella rahoitetusta taiteen muodosta:

Puhuja-1:

“... mutta tavallaan sen tarkastelu, mikä niiden funktio on siinä ekosysteemissä, kun tämä toimija (nimi poistettu) oikeastaan estää sen, että meillä ei muuta kyseistä taiteen muotoa (määrittävä sana muutettu) juuri Suomessa kehity, kun mikä ei olisi kytköksissä tähän toimijaan (nimi poistettu).”

Puhuja-2:

“Nyt vähän liioittelet, mutta...”

Puhuja-1:

“No siis tämän tapahtuman (nimi poistettu) se, että mistä sinne löytyy tekijät, niin sekin nojaa pitkälti tähän toiseen toimijaan (nimi poistettu) organisaationa. Ja sitten meillä on se pieni kourallinen niitä vapaita (määre poistettu) ryhmiä, joiden rahoitus onneksi nyt nousi, mutta se on silti hyvin pieni osa tämän toimijan (nimi poistettu) rahoituksesta?”

Puhuja-2:

“Joo tota noin, ei meidän kannata tähän juuttua, mutta [...] Tämä on vähän monimutkaista, sen takia ehkä tätä Pandoran lipasta ei kannata avata.”

[...]

Puhuja-1:

“Anyways, emme riitele tästä toimijasta (nimi poistettu) tässä paperissa.”

Kokous eteni kohteliaalla ja asiallisella tasolla, mihin luultavasti vaikutti kokouksen tavoite, asetettu tehtävä muotoilla yhteistä lausuntoa. Paikoittain ja erityisesti kokoukseskustelun loppuvaiheessa keskustelu sai hetkellisiä syvempiä tasoja. Puhuja-2 muun muassa esitti kysymyksen muotoon puetun kyseenalaistuksen. Ajatusta seurasi kaksi kommenttia ja pitkä, noin 16 sekunnin mittainen hiljaisuus. Tulkintani mukaan tässä kohtaa

keskustelu syveni kolmannelle keskustelukentälle, jolle ominaista on pohtiva luonne ja omien oletusten kyseenalaistaminen.

Puhuja-2:

“Ollaanko me jotenkin hyviä toimijoita sellaisessa tilanteessa, jolloin väestörakenteen muuttuu, että meillä on siis hirveä määrä vanhoja ihmisiä? [...] Tämä oli ihan vaan kysymys. Mä en itse nyt hahmota miten tämä tässä paperissa voisi olla, mutta.”

Puhuja-1 ((osallistujan kommentti))

Puhuja-4 ((osallistujan kommentti))

16 sekunnin hiljaisuus. ((tauko, osallistajat näyttävät pohtivilta))

Neljännelle kentälle ominaista mykistymistä tai yhteisten kokonaisuuksien hahmottamista ja siitä nousevien uusien mahdollisuuksien syntymistä en havainnointiaineistosta tunnistanut. Keskustelukenttien kuvaukset tosin ovat epämääräisiä ja tulkinnanvaraisia, joten päättely nojaa myös omaan tietämykseeni käsiteltävästä aiheesta. Aineiston ja oman asiantuntemukseni perusteella tulkitsen, että liikettä neljännelle keskustelukentälle ei tapahtunut. Isaacsin (1999/2001) teoriaan nojaten kokouskeskustelussa ilmenee pohtivan dialogin piirteitä, mutta keskustelun ja ajatusten pääpaino on edelleen kokonaisuuden sijaan osissa.

4.5.2 Dialogisuus sisältönä

Tarkastelin havainnointiaineistoa myös sen sisällön näkökulmasta, eli tutkin mitä vuorovaikutuksessa tapahtuu. Huomioni kiinnittyi kuuntelemisen, kunnioittamisen sekä odottamisen ilmaisemiseen. Havaintoni avaan seuraavaksi näiden kolmen teeman kautta.

Kuunteleminen

Kuten teorialuvussa (luku 2.5.2) todettiin, kuunteleminen on yksi vuorovaikutuksen perusedellytyksistä. Kuuntelu on nostettu myös Isaacsin (1999/2001) ja Alhasen (2012) teorioissa dialogin keskeiseksi taidoksi. Verkkokokouksesta tarkkailin kuuntelemista päälle

puhumisen sekä myötä- ja vastatoiminnan ja korjausaloitteiden kautta. Keskustelukuuntelemisen kapasiteettimittari pohjaa periaatteeseen, jonka mukaan keskittyvässä kuuntelussa päälle puhumisen tarve pienenee, kun asiaan keskitytään ja se tämän vuoksi se säistetään. Myös myötä- ja vastatoiminta kielivät kuulolla olost. Myötä- ja vastatoiminnalla osoitetaan, että puhujaa kuunnellaan. Aineistosta myötätöiminnaksi tulkitsin visuaaliset palautteet, kuten hymyn ja nyökkäykset sekä minimipalautteet, joita olivat äänelliset palautteet, kuten sanat ja äännähdykset. Vastatoiminnoksi tulkitsin ilmaukset, jotka seurasivat puhujaa, jonka kanssa keskustelusta asiasta ei vallinnut täysi myötämielisyys. Vastatoiminta oli usein sanallista, mutta myös ilmeillä ja pään liikkeillä, kuten pään pyörittämisellä, ilmaistiin erimielisyyttä.

Kokouksen aikana päälle puhumista ilmeni 11 kertaa ja vain yksi osallistujista pyysi puheenvuoroja kättä nostamalla. Kokous eteni jouhevasti ja perustui luottoon, että puheenvuoron saisi ilman puheenvuoron erillistä pyytämistä. Tähän uskon vaikuttaneen sen, että keskustelun konteksti oli institutionaalinen. Kokouksen konteksti on arkista keskustelutilannetta muodollisempi tilanne, jossa edetään kokoukselle tyypillisen normiston mukaisesti ja puhujilla on institutionaaliset roolit. Nijstadin (2009) toteaa, että teknologiavälitteisyys muuttaa vuorovaikutusta hieman kasvotusten tapahtuvaa vuorovaikutusta muodollisemmaksi. Tulkitsen myös tämän vaikuttaneen kokouksen vuorovaikutuksen muodostumiseen niin, että puhujat huomioivat toisiaan ja toimivat muodollisemmin, vaikkakin rentosti. Rentoutta osoitti muun muassa kokouksessa esiintynyt yhteinen huumori.

Verkkokokouksessa esiintyi noin 370 myötätöimintoa ja 20 vastatoimintoa. Myötätöiminnosta yleisin oli minimipalautteisiin lukeutuva “mmm” -äänähdys, mitä eritoten puheenjohtajana toiminut Puhuja-1 käytti paljon kuunnellessaan ja kirjoittaessaan keskustelusta muistiinpanoja. Myös pään nyökkääminen, hymyily ja äänelliset minimipalautteet “joo” ja “jep” olivat yleisiä. Myötätöimintoja Puhuja-1:llä ilmeni valtaosa kaikista myötätöiminnosta, yhteensä 204 ilmaisua, joista noin 160 oli äänellisiä minimipalautteita. Nyökkääminen oli suhteessa kaikkein yleisin kuuntelua osoittava palaute, jota ilmeni yhteensä noin 130 kertaa. Puhuja-1:n rooli korostui palautteenantajana, mihin vaikutti puheenjohtajaroolin lisäksi se, että hän piti mikrofonian auki lähes koko kokouksen ajan. Tuloksista on tulkittavissa kuitenkin kaikkien keskusteluun osallistujien aktiivinen kuuntelu. Tulosta tukee se, ettei korjausaloitteita esiintynyt kuin kolme, jossa kysymystä tai esitystä

pyydettiin avaamaan. Tämä kertoo siitä, että kuunteluolosuhteet olivat hyvät, yhteydet toimivat ja ymmärtämisen esteitä ei ollut.

Etäyhteys aiheutti sen, ettei kaikkien osallistujien mikrofoni ollut koko ajan päällä. Vaikka kaikkia äänellisiä minimipalautteita ei pystynyt tämän vuoksi kuulemaan, kameroiden kautta välittyi kuitenkin visuaaliset palautteet, jotka usein liittyivät äänelliseen palautteeseen. Palautetta annettiin muutaman kerran myös käsimerkein, kuten peukaloa näyttämällä. Kaksi puhujaa sulki kameransa muutamaksi minuutiksi keskustelun aikana, esimerkiksi vaihtaessaan istumapaikkaa, mutta pääsääntöisesti kaikki pitivät kameroita auki koko kokouksen ajan. Havaintojeni perusteella verkkokokouksesta piirtyi kuva asiaan ja muihin osallistujiin keskittyneestä vuorovaikutustilanteesta, jonka aikana kuuntelusta annettiin aktiivisesti palautetta.

Kunnioittaminen

Kunnioituksen katsotaan olevan tärkeä osa dialogia. Esimerkiksi Isaacs (1999/2001) on todennut, että dialogi edellyttää eriävien mielipiteiden sallimista ja toisten osallistujien kunnioitusta. Havainnointiaineistosta tarkastelin kunnioitusta eriävien mielipiteiden ilmaisun, kyseenalaistajien kannustamisen sekä empaattisten eleiden kautta. Eriävää mielipidettä ilmaisevia ilmaisuja esiintyi kaikkien keskusteluun osallistuneiden osalta yhteensä noin 12. Monesta asiasta keskustelijat olivat samanmielisiä, mutta jokainen uskalsi tuoda eriävän mielipiteensä esille, vaikkakin tyyli oli kohtelias.

“Toi on mielenkiintoinen. Ei ehkä mulle tai meidän alalle kovin laajasti niin tuttu ajatus, mutta...” (Puhuja-4)

Kyseenalaistuksia ja erimielisyyttä esittäneitä osallistujia myös kannustettiin ja tuettiin, vaikka heidän kanssaan ei välttämättä oltu samaa mieltä. Alla olevassa esimerkissä Puhuja-2 esittää olevansa Puhuja-3:n kanssa eri mieltä tukien kuitenkin hänen kyseenalaistustaan ja esittäen Puhuja-3:n esitykseen vastaehdotuksen. Puhuja-3 tukee Puhuja-2:sen ajatusta, tarkentamalla omaa näkemystään, mitä puolestaan Puhuja-2 kannustaa.

Puhuja-2:

“Oonks mä jotenkin ehkä varovaisesti vähän eri mieltä tuosta. [...] Niin tästä ehkä voimme vielä keskustella. Mä ymmärrän sen pointsin, ettei se voi olla niinkun semmoinen huutomerkki...”

Puhuja-3:

“[...] Siis en missään tapauksessa vastusta, että se on mukana siis, mutta se ei kannata olla meidän ihan kärkijuttu, että kun tyypit lukee tätä niin ne ei heti lopeta lukemista sen ensimmäisen tavoitteen kohdalla. Se oli ehkä se pointti siinä.

Puhuja-2:

“Joo ihan jees, mutta kuitenkin viime kädessä kysymys on rahasta.”

Empaattisia eleitä tulkitsin esiintyvän kuusi. Tulkintaa vaikeutti se, että erilaiset reaktiot olivat tulkittavissa monella eri tavalla. Kysymyksiä herätti myös millainen suhde huumorilla ja empatialla on keskenään. Puhuja-1 esitti muutamia ajatuksiaan huumorin kautta saaden niihin reaktioksi hymyn. Huumorin kautta kuitenkin tuotiin esille omia kriittisiäkin mielipiteitä tai häiritseviä olosuhteita, kuten äänekkästä kahvikonetta, minkä vuoksi tulkitsin huumorin ainoastaan ilmaisua keventäväksi esityksen tavaksi. Empaattisista eleistä suurin osa oli hymyjä, mutta niitä ilmaistiin myös sanallisesti ja käsimerkillä, kuten peukaloa näyttämällä.

Puhuja-1:

“Mulla on voimakkaita näkemyksiä siitä, että meidän pitäisi räjäyttää meidän (sana poistettu) ihan toisenlaiseksi.”

((Puhuja-2 näyttää peukaloa)).

Vuorovaikutus ja keskustelutyyli oli muita huomioivaa, eriäviä mielipiteitä uskallettiin ilmaista ja kannustaa sekä empatiaa muita kohtaan osoitettiin. Vaikka eriäviä mielipiteitä esitettiin, ei niitä kuitenkaan esiintynyt kovin paljoa. Tulokset kielivät siitä huolimatta kunnioittavasta ilmapiiristä, mikä on teorioiden mukaan dialogin synnyn edellytys.

Odottaminen

Dialogissa odottamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa ajatuksen tai mielipiteen muodostamiselle jätetään aikaa. Odottaminen voi näyttäytyä hiljaisuutena, mutta myös

kysymyksiä, joihin ei ole helppoja ja oikeita vastauksia (ks. mm. Isaacs, 1999/2001). Tarkastelin verkkokokouksessa esiintyviä kysymyslauseita, joita oli yhteensä 25. Näistä retorisia kysymyksiä, joihin ei odotettu vastausta, oli kahdeksan, avoimia kysymyksiä esiintyi seitsemän ja suljettuja kymmenen. Avoimista kysymyksistä viisi peräänkuulutti laajempaa pohdintaa ja kaksi liittyi yksityiskohtaan.

Esimerkit laajempaa pohdintaa edellyttävistä avoimista kysymyksistä:

“Mikä on oikeasti se yhdistävä asia meille tässä?” (Puhuja-3)

“Mutta mitä tarvitsisi muuttua, jotta vapaa kenttä olisi elinvoimainen ja kukoistava?” (Puhuja-1)

Mielenkiintoinen havainto oli se, että pohdiskeluvia ajatuksia ja kysymyksiä oli muotoiltu suljettujen kysymysten muotoon. Näin ollen avoimet tai suljetut kysymykset eivät suoraa erotelleet kysymyslauseita joko pohtiviksi tai yksinkertaisiksi, vaan kysymyslauseeseen vaikutti sen konteksti.

Esimerkki suljetusta pohtivasta lauseesta:

“Oisko sitten kuitenkin oleellisempaa keskittyä siihen, kun me kuvailtiin, että mikä se vapaa kenttä on, niin tavallaan myös kuvailla mikä sen merkitys on?”
(Puhuja-4)

Vaikka yllä esitettyyn esimerkkiin voi vastata kyllä tai ei, haetaan kysymyksellä kuitenkin pohdintaa asian ympärille. Päädyin tarkastelemaan kysymysten pohtivaa luonnetta niiden sisällön eikä pelkän muodon perusteella. Tällä tavoin tarkasteltuna aineistosta oli havaittavissa viisi pohtivaa kysymystä, joihin ei ollut helppoja vastauksia, eikä niihin välttämättä edes aineistossa vastattu, vaan ne jäivät ilmaan. Näistä kolme oli suljettua ja kaksi avointa kysymystä. Pohtivia kysymyksiä ja asioiden kyseenalaistuksia ilmeni aineistossa jokseenkin pintatasolla, mihin vaikutti tulkintani mukaan käsiteltävän aiheen käytännöllisyys ja kokoukselle valmiiksi asetettu tavoite laatia yhteinen lausunto. Näin ollen syväluotaavaa dialogia edistäviä kysymyksiä esitettiin vain muutamia. Kysymykset eivät aikaansaaneet laajempaa pohdintaa eivätkä siten luoneet perustaa uusien ajatusten ja ratkaisujen synnylle.

Suomenkielisessä dialogia käsittelevässä kirjallisuudessa puhutaan usein avoimista ja suljetuista kysymyksistä, ja painotetaan avointen kysymysten dialogista luonnetta (ks. esim. Sitra, 2019). Etukäteen mietityt avoimet kysymykset toimivat tulkintani mukaan dialogia ja pohtivaa lähestymistapaa tukien. Aidossa vuorovaikutustilanteessa, kun kysymyksiä ei ole valmisteltu etukäteen vaan ne syntyvät samassa hetkessä, havaintoni on, että kysymyksen muoto ei aina ole ratkaiseva tekijä kysymyksen pohtivan luonteen määrittelyssä. Aidossa vuorovaikutustilanteessa kysymystä korjataan ja täsmennetään jälkeensä, jolloin kysymyksen luonteeseen vaikuttaa myös sen konteksti. Aitoa vuorovaikutustilannetta tarkasteltaessa mielenkiintoista onkin kiinnittää huomio kysymyksen muodon sijasta sen kontekstiin ja laajempaan kokonaisuuteen. Suomen kielessä kysymyksiä voi avointen ja suljettujen kysymysten lisäksi esittää myös muilla tavoin, joita tässä tutkimuksessa ei olla huomioitu.

4.5.3 Muita huomioita

Analyysirungon ulkopuolelta huomioni kiinnittyi muutamaankin seikkaan. Edellä mainittujen havainnointiyksiköiden lisäksi kiinnitin huomioni osallistujien katseeseen, joka oli lähes koko keskustelun ajan tiiviisti kohdistettuna näyttöpöytäseurantaan. Kenenkään osallistujan katse ei harhaillut jatkuvasti muualle keskustelun aikana. Tämä havainto tukee tulkintaani aktiivisesta kuuntelusta ja osallistumisesta kokoukseen. Sekä havainnointi- että haastatteluaineistoista kumpusi yleinen positiivinen asenne yhteistyötä kohtaan sekä usko, että yhteistyöllä saadaan aikaan vaikuttavuutta. Alhanen (2016) nosti yhdeksi dialogia edistäväksi kyvyksi uskon, minkä vuoksi aineistosta kumpuava ilmapiiri herätti huomioni. Tulkintani mukaan dialogin syntymistä edesauttavat avoimuus ja toiveikkaus, mitä aineistosta huokuva asenne osoittaa.

5 KESKUSTELU

Tutkimusaineisto antaa tietoa tämänhetkisestä kokemuksesta taide- ja kulttuurialan taiteen alat ylittävästä yhteistyöstä edunvalvonta- ja vaikuttamistyössä niin laajemmassa kontekstissa kuin taiteen vapaan kentän toimijoiden välillä. Suhteutan seuraavaksi tutkimuslöydöksiäni yhteistyön ja dialogin teorioihin sekä pohdin dialogin merkitystä tulevaisuuden yhteistyön kehittymisen kannalta erityisesti taiteen vapaan kentän näkökulmasta sekä taide- ja kulttuurialan yhteiskunnallisen aseman vahvistumisessa jatkuvasti muuttuvissa olosuhteissa.

5.1 Yhteistyö taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden välillä

Haastatteluaineisto tarjoaa tietoa taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden välisen yhteistyön nykytilasta yksilöiden henkilökohtaisten kokemusten valossa. Näkökulma aiheeseen keskittyy erityisesti taiteen alat ylittävään keskusteluun. Yleisemmällä tasolla yhteistyötä haastavat erilaiset jännitteet resurssipulasta intressieroihin ja julkisen rahoituksen eriarvoistaviin rakenteisiin. Airan (2012) kuvaama organisaatiolähtöisyys, mitä myös aineistossani on havaittavissa, kaventaa organisaatioiden näkökulmaa estäen laajan kokonaiskuvan ja yhteisten edunvalvonnallisten kärkien muotoutumista taide- ja kulttuurialan yhteisessä vaikuttamis- ja edunvalvontatyössä. Aineisto osoittaa, että vallalla on edelleen esimerkiksi toksisia toimintatapoja ja käytäntöjä, kuten muita väheksyvä retoriikka ja homogeeniset organisaatioiden hallitukset, mitkä ovat omiaan hidastamaan tai jopa estämään myönteisen yhteistyön kehityksen organisaatioiden välillä. Asioita, joihin toimijat voivat itse vaikuttaa ovat muun muassa kouluttautuminen sekä tietojen ja taitojen päivittäminen, toiminnan avoimuus ja läpinäkyvyys, moninaisuuden tietoinen lisääminen ja asenneilmapiirin muuttaminen kohti yhteistyöhakuisuutta, mikä on Airan (2012) mukaan yhteistyön edellytys ja syntyy usein juuri vuorovaikutuksen tuloksena. Hän toteaaakin, että eniten yhteistyömahdollisuuksista hyötyvät ne toimijat, jotka avoimesti kertovat organisaationsa tavoitteista, rajoitteista ja taustoista. On toki seikkoja, jotka vaikuttavat yhteistyön kehittymiseen organisaation ulkopuolelta, kuten rahoituksen rakenteet sekä taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallinen asema. Paradoksaalista toisaalta on, että juuri näiden asioiden muuttamiseksi alan yhteinen edunvalvonnallinen vaikuttamistyö olisi ensiarvoisen tärkeää.

Vaikka organisaatioiden väliseen yhteistyöhön liittyy edelleen haasteita, on erityisesti viimeaikainen kehitys näyttäytynyt positiivisena. Uudet rakenteet, kuten KULTA ry, on selvästi lisännyt vuoropuhelua toimijoiden välillä, laajentanut ymmärrystä ja tuottanut uutta tietoa. Organisaatioiden välinen yhteistyö koetaan tutkimusaineiston vastauksissa välttämättömyytenä ja usko yhteisten edunvalvonnallisten linjojen löytämiseksi tulevaisuudessa on vahva. Yhteistyöllä tähdätään taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden yhteydessä Hardyn ym. (2003) hahmottamiin etuihin, millä lopulta on toiveena parantaa omaa ja näin yhteistä vaikutusvaltaa. Vuoropuhelun lisääntymiseen eivät ainoastaan ole vaikuttaneet positiiviset uudet aloitteet, kuten järjestäytyminen, vaan myös yhteiskunnallinen epävakaus, kuten koronakriisi, rahoituksen leikkaukset, sodat, sähkökriisi ja vihreä siirtymä. Kuten Majchrzak ym. (2014) ovat tuoneet esille, epävakaudet ovat väylä vuorovaikutuksen kehittymiseen. Näiden muutosten yhteydessä yhteinen keskustelu on tiivistynyt ja tahtotila vahvempaan yhteiseen edunvalvontaan kasvanut. Erilaisten haasteiden kautta ymmärretyn yhteistyön merkitystä haastaa se, osataanko opittuja käytäntöjä ylläpitää seesteisempien toimintajaksojen yli. Yhteistyö vaatii panostuksia ja resursseja, mikä osaltaan saattaa vaikuttaa yhteistyötä ruokkivaan motivaatioon hetkissä, jolloin taide- ja kulttuurialaan vaikuttavaa ilmeistä uhkaa on vaikeampi osoittaa. On ymmärrettävää, että resurssit optimoidaan rauhallisimpina aikoina organisaatioiden omaan perustyöhön, vaikka tärkeää olisi myös organisaatioiden välisen säännöllisen yhteistyön jatkaminen. Yhdeksi haasteeksi muodostuukin yhteistyöstä aiheutuvan panostuksen tasapuolinen jakaminen organisaatioiden kesken, mikä edellyttää yhteisesti jaettua motivaatiota ja tahtotilaa yhteistyötä kohtaan.

5.2 Vapaa kenttä, hajautettu yhteistyö ja dialogin merkitys

Historia taiteen vapaan kentän eri taiteen alat ylittävälle keskinäiselle systemaattisemmalle yhteen kokoontumiselle ja vuoropuhelulle on vielä lyhyt. “Taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmä” aloitti toimintansa löyhänä epävirallisena keskustelualustana keuhalla 2023, eikä tulevaisuuden formaatista ja malleista ole vielä tietoa. Kokemukset yhteistyöryhmää edeltävästä vapaan kentän yhteistyöstä ovat olleet positiivisia, mikä on luultavasti vaikuttanut matalaan kynnykseen säännöllisemmän yhteisen toiminnan aloittamiselle. Philipsin ym. (2002) teoriaan pohjaten, vapaan kentän toimijat jakavat yhteisen institutionaalisen kentän, missä toimijoita yhdistää samankaltaiset resurssit, säännöt ja rakenteet. Tämän vuoksi vapaan kentän toimijoilla on myös helpompi jakaa yhteinen

arvopohja. Merkittävänä motivaatiotekijänä yhteisten edunvalvonnallisten kärkien löytämiselle tällä hetkellä ovat muun muassa tulevaisuuden taiteeseen ja kulttuuriin kohdistuvat julkisen tuen leikkaukset ja kulttuuripolitiikan vahvistaminen. Vapaalla kentällä on vahvaa tarvetta voimistaa ääntään samalle tasolle lakisääteisellä rahoituksella turvatus kentän kanssa, mitä tukee korona-ajan kulttuuripolitiikkaa selvittäneen tutkimusryhmän alustavat havainnot vapaan kentän aseman heikkoudesta (Kivilehto ym., 2023).

Jo aikaisemmin aloitettu ja nykyisen yhteistyöryhmän kautta vahvistunut vapaan kentän yhteistyö on aineiston perusteella vastaus kysyntään. Sen koetaan lisäävän ymmärrystä ja tietoa sekä vahvistavan edunvalvonnan ja vaikuttamistyön vaikuttavuutta, jonka puute on kiistämättä pirstoutuneen kentän mahdollinen heikkous. Resurssien niukkuus haastaa eritoten pienten vapaan kentän toimijoiden välistä yhteistyötä, samoin kuin vapaan kentän moniäänisyyskin. Vapaa kenttä on niin laaja, että sillä mahtuu asettumaan vastakkain sekä markkinavetoiset toimijat että täysin tukien ja apurahojen varassa elävä taide ja kulttuuri, kuten myös taiteilijat ja taiteen esittämisen mahdollistavat rakenteet ja tuotantoalustat. Pirstoutunut kenttä on kuitenkin vahvemmin vapaan kentän ulkopuolella elävä narraatiivi, mitä vapaan kentän toimijat haluavat yhteistyön ja yhteisten viestien kautta murtaa.

Taide- ja kulttuurialan organisaatioiden välinen yhteistyö edunvalvonta- ja vaikuttamistyössä on kehittynyt toivottuun suuntaan, mutta laajemmalle vuoropuhelulle sekä yhteisen vision ja strategian synnyttämiseksi on edelleen suuri kysyntä ja tarve. Moniäänisellä, myös pirstoutuneeksi kutsutulla, taiteen ja kulttuurin kentällä dialogi nähdään merkittävänä yhteistyön myönteistä kehitystä edistävänä toimintana. Dialogin erityisyys piilee sen kyvyssä luoda mahdollisuuksia, löytää vaihtoehtoja ja tarjota uusia oivalluksia, mikä parhaimmillaan johtaa tiedon uudelleen järjestämiseen (Isaacs, 1999/2001, s. 63). Tällaista kykyä vaaditaan erityisesti kentällä, millä vallitsee runsaasti erilaisia mielipiteitä, näkemyksiä ja tarpeita, eikä mielipiteen yhdenmukaisuutta voida eikä ole tarkoituksenmukaistakaan saavuttaa (ks. esim. Jäske ym., 2018; Rask & Karreinen, 2020). Oleellista olisi lisätä edunvalvonnallista yhteistyötä sekä taiteen vapaan kentän toimijoiden sekä koko kulttuuri- ja taidekentän välillä. "Taiteen vapaiden kenttien yhteistyöryhmän" yhteistyötä tarkastelemalla saamani tulosten perusteella pystyn osoittamaan, että ainakin pohtivan dialogin erityispiirteitä on havaittavissa. Vaikka yhtä kokoustilannetta havainnoimalla ei voi antaa tarkkaa tietoa laajemmasta todellisuudesta, näyttää asennoituminen yhteistä keskustelua kohtaan olevan avointa ja dialogiin pyrkivää. Dialogiin kykenevällä kentällä

on mahdollisuus luoda yhteinen näkemys ilman, että eriävät mielipiteet tukahdutetaan. Aira (2012) toteaa organisaatioiden erilaisuuden muodostavan haasteita yhteistyölle eritoten yhteisymmärryksen saavuttamisen vaikeuden vuoksi, mutta erilaisuus voi tuottaa myös synergiaetuja. Erilaisuuden hyödyt korostuvat, jos vuorovaikutuksen tuloksena organisaatiot kykenevät kyseenalaistamaan vakiintuneita toimintamalleja ja näin synnyttämään innovatiivisempia tuloksia, Aira esittää.

Hajautetussa organisaatioiden välisessä yhteistyössä teknologiavälitteinen vuorovaikutus ei näytä estävän dialogin muodostumista vaikkakaan se ei välttämättä tue syvällisen luovan dialogin kehittymistä parhaalla mahdollisella tavalla. Nykyiset verkkotyöalustat mahdollistavat monikanavaisen viestinnän. Niillä audiovisuaalista vastaanottamista ja tuottamista tuetaan äänen ja videokuvan lisäksi tekstimuotoisesti sekä emojikuvin ja -reaktioin. Viestintäteknologiat tukevat aktiivista yhteistä keskustelua säästäten pienin resurssein toimivien organisaatioiden aikaa ja muita taloudellisia panostuksia. Kuten Laitinen (2020) ja Aira (2012) toteavat, nykyajan hajautuneissa yhteistyöverkostoissa teknologioiden käyttö on muodostunut luontevaksi osaksi arkipäivää, niiden rooli on merkittävä ja teknologioiden käyttö sujuu mutkatonta ilman suuria haasteita. Kyseisen kokousaineiston dialogin muodostumista tosin tuki myös se, että osallistujat tunsivat toisensa entuudestaan ja samaa aihetta oli käsitelty myös kasvokkain käydyssä kokouksessa. Tulokset osoittavat, että vuorovaikutustapoja ei ole syytä asettaa vastakkain vaan ne yhdistämällä voidaan rakentaa hyvää ja rikasta vuorovaikutusta ja yhteistyötä (Aira, 2012).

Koska vuorovaikutus ja viestintä ovat paljon muutakin kuin sanoja, uskon videokuvan vaikuttaneen merkittävästi aktiiviseen kokousosallistumiseen. Eleet ja ilmeet tuovat paljon lisää havaittavaan vuorovaikutukseen pelkän äänen lisäksi, kuten myös Sivunen (2007) on osoittanut. Dialogia ja sen syntymistä tulee siis tietoisesti tukea yhteisin käytäntein, joilla luodaan turvallista tilaa osallistua ja esittää eriäviä mielipiteitä sekä mahdollistetaan kiinnostuksen ja toisten kunnioittamisen osoittaminen. Myös kaikkien osallistujien toimivat verkkoyhteydet, jotka mahdollistavat kuulemisen ja ymmärtämisen, pitävät osallistumismotivaatiota yllä, jolloin toimivan vuorovaikutuksen ja dialogin syntyminen on ylipäätään mahdollista.

5.3 Moniäänisyyden ja yhteisen äänen problematiikka edunvalvonnassa ja demokratiassa

Edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatiot ovat osa edustuksellisen demokratian toteuttamista. Järjestöillä on tärkeä rooli nostaa esiin ongelmia, herättää julkista keskustelua sekä valvoa instituutioiden ja päättävien tahojen toimintaa. (Lattunen, 2008.) Taide- ja kulttuurialan yhteiskunnallisen aseman, rahoituksen ja lainsäädännön näkökulmasta ei siis ole samantekevää, kuinka vahvasti ja vakuuttavasti taiteen ja kulttuurin vaikuttaminen päätöksentekoprosesseissa kuullaan. Selkeiden ja vankkojen viestien takana tarvitaan yhteisymmärrystä, yhteistä tahtotilaa, resursseja ja panostuksia sekä niin ikään demokraattisia prosesseja, jotta yhteinen ääni saadaan muodostettua moniäänisyyttä jyräämättä. Jotta demokratiaa voidaan edistää, tulee sen läpäistä yhteiskunnan erilaiset tasot ja rakenteet. Demokratian perustana on moniäänisyys ja erilaiset näkemykset, mikä samalla on sen haaste. Kuten jo edellä toin esille, on yksi taide- ja kulttuurialan haasteista sen moniäänisyys sekä sen säilyttäminen osana yhteisiä viestejä. Haastetta voidaan lähestyä esimerkiksi dialogisen keskustelun avulla, mikä mahdollistaa demokraattisten yhteisöjen uusien käytäntöjen kehittämisen (Alhanen, 2016). Dialogin tavoitteena ei ole yhdenmukaistaa näkökulmia vaan nimenomaan kasvattaa ymmärrystä näkemään ne kaikki. Dialogilla voi mahdollisesti olla ratkaiseva vaikutus taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallisen aseman vahvistamiseksi tulevaisuudessa, missä sitä todella tarvitaan.

Yhteiskuntamme on tällä hetkellä valtaviin säästöjen ja leikkausten edessä, eikä niiltä välty myöskään taiteen ja kulttuurin kenttä. Yhteiskunnan eri toimijat, taide- ja kulttuuriala mukaan luettuna, ovat jatkuvien äkillistenkin ja yllättävienkin muutosten edessä, joiden ennakoiminen ja joihin varautuminen on vaikeaa. Taiteen ja kulttuurin ääntä ja asemaa on vahvistettava yhdessä joukkovoimalla, eivätkä pelkästään jäljelle jäävän rahoituksen turvaaminen tai nykyisen lainsäädännön säilyttäminen riitä. Tarvitaan uusia innovaatioita ja ratkaisuja, joita ei vielä edes ole olemassa. Tulevaisuuden haasteisiin vastaamisessa dialogilla on kyky koota ja valjastaa ihmisten yhteenlaskettu viisaus kollektiiviseksi älykkyydeksi (Isaacs, 1999/2001). Vapaan kentän käydessä omaa keskinäistä vuoropuheluaan ja vahvistaessa ääntään, tarjoaa se vastavoimaa ja monipuolistavaa näkemystä suhteessa lainsäädännön turvaamaan kentän tilanteeseen. Parhaimmillaan tällä korkeammalla tasolla käyty dialogi tuo vapaata kenttää ja lainturvaaman rahoituksen

varassa toimivia tahoja yhteisen ymmärryksen äärelle, jolloin taiteen ja kulttuurin laaja ja entistä vahvempi ääni saadaan kuulumaan voimakkaammin.

Dialogi auttaa organisaatioita joustaviksi nyky-yhteiskunnan alati muuttuvissa toimintaympäristöissä. Organisaatioiden välisen yhteistyön ja dialogin kautta saatu uusi tieto edistää organisaatioiden oppimista ja tarjoaa resursseja. Niin tutkimusaineistossa kuin teoriassa on tuotu esille, kuinka yhteistyön kautta vaikutukset leviävät laajemmalle yhteistyöhön osallistuvien organisaatioiden omien verkostojen kautta (ks. esim. Philips ym., 2002). Yhden organisaation ei tarvitse olla itse mukana kaikissa rakenteissa, vaan yhteinen sanoma kiirii eteenpäin myös muiden organisaatioiden toiminnan ansiosta. Organisaatiot elävät tietoähkyn aikaa, eikä yhden tai muutaman hengen organisaatioissa riitä resurssit pysyä kiinni kaikessa ajankohtaisessa ja hyödyllisessä informaatioissa. Tutkimusaineisto vahvistaa, että yhteistyön kautta eri taiteen alojen välillä tapahtuu tiedonsiirtoa yksittäisten toimijoiden resursseja säästäen. Niin ajatusten, tiedon ja taitojen vaihdon kuin yhteisymmärryksen kehittämisen kannalta dialogilla on tärkeä tehtävä organisaatioiden oppimisen kannalta, minkä vuoksi dialogin merkitystä joustavien ja sopeutuvien organisaatioiden ytimessä ei voida kiistää (Isaacs, 1993; Mazutis & Slawinski, 2008).

Vaikka dialogilla on teoriaan ja tutkimusaineistoon perustuen merkittäviä etuja ja hyötyjä, on tärkeä ymmärtää, ettei mikään yksittäinen asia voi pelastaa maailmaa saatikka taide- ja kulttuurialaa. Ensinnäkin dialogi on haastavaa ja sen oppiminen on niin yksilö kuin ryhmätasolla hidasta. Isaacsin (1999/2001) esimerkit dialogisista prosesseista organisaatioiden kehittämisessä ovat vienneet vuosia. Myöskään tutkimusaineistossani esiintyvä dialogisuus ei muodostunut osallistujille vieraasta ja täysin uudesta kontekstista lähtöisin, vaan taustalla oli jo ennestään toisilleen tuttuja henkilöitä ja vahvaa myötämielisyyttä sekä motivaatiota yhteistyölle. Dialogiteoreetikkojen tasolta (ks. esim. Arnett ym., 2008) on osoitettu, ettei dialogi ole ainoa oikea keskustelun muoto, eikä mikään yksittäinen toiminta voi ratkaista esimerkiksi demokratiaa haastavia uhkia. Alhanen (2016) on kuitenkin todennut, että jo pyrkimys dialogiin parantaa keskustelun laatua. Näin ollen puhdasta luovaa dialogia tuskin pääsee syntymään kaikkien taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden välille, mutta siihen kannattaisi vähintäänkin pyrkiä, ja panostaa dialogitaitojen kehittämiseen. Saman arvopohjan jakavalla taiteen vapaalla kentällä yhteisten dialogien kautta uudenlainen yhteistyö voi saada aikaan kaivatutja innovaatioita ja edunvalvonnan ja vaikuttamistyön vaikuttavuutta. Dialogisuuden

levitessä vapaan kentän kontekstista yhä laajemmalle ja korkeammalle tasolle tuoden yhteiseen keskusteluun erilaisia toimijoita ja näkemyksiä, en näe sen suhteen juuri uhkia vaan ainoastaan positiivisia vaikutuksia. Haasteena kuitenkin on se, miten dialogi saadaan leviämään ja läpäisemään toimijoita erottavat rakenteet.

5.4 Dialogin mahdollisuus ja haasteet

Dialogin ja yhteistyön teorit sekä tutkimusaineistoni tulokset tukevat näkemystä, jonka mukaan yhteistyön dialoginen vuorovaikutus mahdollistaa moniäänisen toimijajoukon yhteisen äänen muodostumista sekä tarjoaa tavan synnyttää uusia ratkaisuja monimutkaisten haasteiden vallitessa yhteiskunnassa. Tulokset myös osoittavat, että vapaan kentän taiteen alat ylittävässä yhteistyössä dialogin perusedellytykset toteutuvat ja piirteitä orastavasta pohtivasta dialogista on havaittavissa. Herääkin kysymys, mikä estää dialogin hyödyntämisen osana taide- ja kulttuurialan yhteistyötä laajemmin. Edellistä keskustelua yhteen vetäessäni dialogin suurimmiksi haasteiksi muodostuvat resurssit, motivaatio ja osaaminen. Resursseihin nivoutuu panostettavan työajan ja rahoituksen lisäksi myös oikeudenmukaisuuden ja tasapuolisuuden dilemma; kuinka jakaa yhteistyöhön liittyvä vastuu ja velvollisuudet organisaatioiden kesken niin, että kukin osallistuu niihin reilusti. Pienin resurssein ja yhteistyön etuja kokematta, ratkaisun löytyminen ongelmaan onkin vaikeaa. Yhteistyöhakuisuuteen sekä vastuun ja velvollisuuksien kollektiiviseen kantamiseen vaikuttaa motivaatio. Mikäli motivaatiota yhteistyölle ei ole, organisaation toiminta keskittyy sisään päin, eikä laaja-alaisempaa yhteistyötä pääse muodostumaan. Ainoastaan tieto yhteistyön vaikuttavuudesta ja dialogin merkityksestä sen osana sekä myönteiset kokemukset yhteistyön hyödyistä ovat tapa vaikuttaa motivaation syntymiseen sekä haluun panostaa resursseja. Taide- ja kulttuurialan laajempi vuorovaikutus, vaikuttava edunvalvonnallinen yhteistyö ja dialogi edellyttävät motivoituneita tekijöitä sekä tiedon ja kokemusten aikaansaamaa asennemuutosta. Uskon, että yhteistyötä edistävillä ja dialogiin uskovilla yksittäisillä henkilöillä on kokonaiskuvassa merkittävä rooli ja pikkuhiljaa ammattimaistuva ja moninaistuva kenttä luo uudenlaista hedelmällistä maaperää tulevaisuuden dialogiselle yhteistyölle.

6 LOPUKSI

Tutkimuksessani tarkastelin tämänhetkistä taiteen alat ylittävää edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioiden välistä yhteistyötä vapaan kentän näkökulmasta sekä havainnoitiin ilmenevää dialogisuutta. Tavoitteeni oli tarkastella dialogin merkitystä organisaatioiden välisessä yhteistyössä sekä pohtia sen vaikutusta edunvalvonnan ja vaikuttamistyön vaikuttavuuteen. Näkökulmani rajautui taiteen vapaaseen kenttään oman motivaationi sekä vapaan kentän heikon kulttuuripoliittisen aseman johdattelemana. Tutkimuksen näkökulmaan vaikutti myös järjestöjen tunnustettu rooli osana demokratian toteutumista sekä haluni tuoda esiin demokratiaa tukevia prosesseja.

Tutkimusaineistoni koostui yhdestä ryhmähaastattelusta, kahdesta yksilöhaastattelusta sekä taltioidusta verkkokokouksesta, joka toimi havainnointimateriaalina. Informantit edustivat pääosin taiteen vapaata kenttää, mutta aineistoa täydensi myös taide- ja kulttuurialaa laajemmin edustavat haastateltavat. Tutkimustehtävää lähestyin kahdesta suunnasta. Tavoitteena oli ensinnäkin tuoda esiin kokemuksia taiteen alat ylittävästä organisaatioiden välisestä yhteistyöstä edunvalvonnassa ja vaikuttamistyössä, ja toiseksi havainnoida dialogisten piirteiden olemassaoloa vapaan kentän aidosta yhteistyötilanteesta. Keskeistä työssäni oli pohtia dialogin merkitystä taide- ja kulttuurialan ja erityisesti vapaan kentän edunvalvonnallisessa taiteiden välisessä yhteistyössä.

6.1 Tutkimuskysymykseen vastaaminen

Tutkimukseni tarkoituksena oli vastata kysymykseen: millaista on taiteen alat ylittävä edunvalvonta- ja vaikuttamisyhteistyö taide- ja kulttuurialan organisaatioiden välillä erityisesti taiteen vapaan kentän näkökulmasta, ja mitä vapaan kentän yhteistyössä ilmenevä dialogisuus kertoo dialogin merkityksestä yhteistyön osana?

Haastatteluaineisto antoi runsaasti tietoa tutkimustehtäväni ensimmäiseen osaan, jossa tutkittiin kokemuksia organisaatioiden välisestä yhteistyöstä. Aineisto avasi kokemuksia yhteistyöstä yleisemmällä tasolla sekä vapaan kentän toimijoiden välillä. Vastauksista piirtyi kolme erilaista kertomusta, joita vasten peilasin vapaan kentän omia kokemuksia.

Taiteen alat ylittävästä organisaatioiden välisestä yhteistyöstä edunvalvonnassa ja vaikuttamistyössä taiteen ja kulttuurin alalla piirtyi laajemmassa kokonaiskuvassa monisyinen kuvaus, jossa yhdistyivät toiveikkaus ja positiivisuus, mutta myös synkkämielisemmät näkökulmat. Yhteistyö on pääpiirteittäin hyvää ja positiivista, mutta olemassa olevia haasteita tiedostetaan ja tunnustetaan. Yhteistyön kehityssuunta on myönteinen, mitä ovat edistäneet muun muassa uudenlaiset rakenteet sekä yhteiskunnallisten kriisien voimistama yhteinen tahtotila. Yhteistyö koetaan ratkaisevaksi tekijäksi taiteen ja kulttuurin äänen vahvistamisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Yhteiselle, moniäänisyyden sallivalle visiolla on tarve, minkä vuoksi laajempi ja aktiivisempi taide- ja kulttuurialan vuoropuhelu on kehityksen edellytys. Myönteistä kehitystä haastavat kulttuurialan pirstoutunut luonne, intressiristiriidat sekä toimintaa ohjaavat toksiset käytännöt. Tarkasteltaessa yhteistyön kokemuksia vapaan kentän toimijoiden keskuudessa, kuvauksessa korostuivat positiiviset ja valoisat näkemykset. Vapaalle kentälle organisaatioiden välinen yhteistyö edunvalvonnassa yli taiteen alojen on ehdottoman tärkeää, sillä se säästää usein pienten organisaatioiden resursseja ja lisää edunvalvonnallisen työn vaikuttavuutta. Yhteistyö on toimijoiden kesken hyvää, eikä toistuvasti kuvattua riitaisuutta vapaan kentän sisäisessä toiminnassa tunnusteta. Yhteistyötä tukee yhteinen arvopohja sekä vahva motivaatio toiminnan jatkumiselle. Tulosten valossa on kuitenkin selvää, että aktiivisemmalle vuoropuhelulle kaikkien toimijoiden välillä on tulevaisuudessa tarve ja myönteisen kehityksen edistämiseksi löytyy keinoja, joista yksi merkittävä on dialogi.

Havainnointiaineisto kuvaa yhteistyön dialogia taiteen vapaan kentän toimijoiden näkökulmasta. Kuten tutkimustehtävän ensimmäiseen osan tulosten perusteella todetaan, dialogin nähdään olevan yksi myönteistä kehitystä edistävä toiminta. Havainnointiaineiston perusteella dialogiin tähtäävää keskustelukulttuuria taiteen vapaan kentän toimijoiden välillä on osoitettavissa. Havainnoidun yhteistyökokouksen osallistumisaktiivisuus oli korkea, mutta keskittyvää suunnaten toiminnan kuitenkin kohti dialogista keskustelua. Keskustelussa ilmeni roolien vaihtumista ja keskustelukentillä liikkumista, vaikkakaan luovaa dialogia siinä ei vielä tavoitettu. Kokouksen vuoropuhelu oli kuuntelevaa ja kunnioitettavaa, mutta jokseenkin varovaista ja kohteliasta. Keskustelun aikana erimielisyyttä uskallettiin näyttää ja kokouksessa tehtiin muutamia vaikeita kysymyksiä, jotka tarjosivat tilaa odottamiselle ja uusien mielipiteiden muodostamiselle. Kysymykset eivät kuitenkaan saaneet aikaan syvemmän tason dialogia.

Voidaan kuitenkin todeta, että vapaan kentän yhteistyössä ilmenee orastavaa pohtivaa dialogisuutta sekä selkeää dialogiin pyrkivää asennetta. Havainto kertoo halusta ymmärtää toisten näkökulmia laajemmin sekä pyrkiä muodostamaan yhteistä vaikuttavampaa edunvalvontaa. Orastava pohtiva dialogi kertoo myös siitä, että vapaan kentän toimijoilla on kykyä sekä motivaatiota aikaan saada solidaarisempaa yhteistyötä ja näin vaalia demokraattisempia vaikuttamisprosesseja. Merkittävää oli myös huomata, ettei teknologiavälitteinen vuorovaikutus estänyt dialogin muodostumista, mutta saattoi joltain osin vaikeuttaa sitä. Havainto puhuu myös sen puolesta, että dialogia edistää sekä kasvokkain että teknologiavälitteisesti rinnakkain käytetyt vuorovaikutuksen muodot sekä osallistujien ja aiheen tutuus. Dialogin syntyminen on kuitenkin, kuten teoriassakin todetaan, hidas oppimisen prosessi.

Tulevaisuudessa muun muassa taiteeseen ja kulttuuriin kohdistuvat määrärahaliekkaukset ja yllättävät yhteiskunnalliset muutokset edellyttävät yhteistyötä taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallisen aseman vahvistamiseksi sekä joustavien ja muuntautumiskykyisten organisaatioiden perustaksi. Dialogi voidaan nähdä merkittävänä tai jopa ratkaisevana tekijänä yhteistyön myönteiselle kehitykselle ja näin taide- ja kulttuurialan yhteisen edunvalvonnallisen työn vaikuttavuudelle. Dialogia tulee tulevaisuudessa tietoisesti edistää ja dialogitaitoihin panostaa organisaatioiden toiminnassa.

6.2 Tutkimuksen vaikutukset

Tutkimus vahvistaa dialogin merkitystä vankemman vapaan kentän sekä kokonaisuutena vahvan taide- ja kulttuurialan ytimessä. Dialogi on yhteistyötä ja demokraattisia prosesseja tukeva toiminnan tapa lisäten laajaa ymmärrystä sallien kirjavan taide- ja kulttuurialan moniäänisyyden. Dialogilla on kyky mahdollistaa erilaisten näkökulmien tasavertaisen esille tuomisen muiden näkökulmia jyräämättä, ja lisätä näin laajaa jaettua ymmärrystä. Tämä mahdollistaa uudenlaisten ratkaisujen ja ideoiden syntymisen, joita taiteen ja kulttuurin kenttä yhteiskunnassamme tarvitsee. Taide- ja kulttuurialan tulisi jatkossa tästä syystä aktiivisesti pyrkiä yhteiseen säännölliseen dialogiin ja harjoittaa tietoisesti dialogia edistäviä taitoja sekä poistaa yhteistyön kehittymisen esteitä. Dialogin avulla vahvistuva vapaa kenttä ja dialogisten prosessin kautta yhdistyvä taide- ja kulttuurialan yhteinen ääni saavat aikaan yhteiskunnallisesti vahvemman sektorin, jonka vaikutus päätöksentekoprosesseihin voi muodostua merkittäväksi. Dialogia voi kehittää lisäkouluttautumisella,

olemassa olevien dialogimallien, kuten Erätauko-keskustelun työkalujen (Erätauko, ei pvm. b) hyödyntämisellä sekä ennen kaikkea dialogeihin aktiivisesti osallistumalla. Myös uudenlaiset ja modernit johtamisen mallit voivat edistää dialogisten käytäntöjen leviämistä laajemmin taiteen ja kulttuurin kentällä. Yksittäisillä organisaatioilla ja henkilöillä on suunnannäyttäjinä ja vaikuttajina kehityksessä suuri merkitys. Tarvitaan uutta osaamista, asenteiden muutosta ja motivaatiota.

Tutkimusmetodologisesti työni tukee monipuolisen ja eri näkökulmia yhdistelevän analyysirungon käyttämistä sekä monikanavaista aineiston keruuta. Vuorovaikutus ja siinä ilmenevä dialogisuus ovat monimutkaisia rakennelmia, joita on vaikea tutkia yksipuolisella tarkastelulla. Vuorovaikutuksessa tapahtuu paljon asioita päällekkäin ja samanaikaisesti, minkä vuoksi vuorovaikutuksen videointi on ehdotonta, ellei tutkimuksessa haluta keskittyä pelkästään äänen ja tekstin tasolle. Ilman liikkuvaa kuvaa olisi mahdotonta osoittaa muun muassa erilaisten palautteiden valtavaa kirjoa ja ilmaantuvuutta, mikä esimerkiksi dialogia tutkittaessa on olennaista. Dialogilla on lukuisia ominaispiirteitä, joista useampaa havainnoimalla tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa. Vaikka monien erilaisten analyysiyksiköiden havainnointi on työlästä ja aikaa vievää, tuottavat eri näkökulmat samasta aineistosta monipuolisempaa tietoa. Havaintojen yhtäläisyys ja samansuuntaisuus tukevat tulosten tulkintaa ja lisäävät tulosten luotettavuutta. Tärkeä huomio oli myös se, että kysymyksiä havainnoidessani irtauduin lausemuodosta tarkastelemaan kysymyksen kontekstia ja laajempaa kokonaisuutta, sillä suljettu kysymys saattaa toimia niin sanottuna ”intronä” syvemmälle pohdinnalle. Fenomenologinen lähestyminen aiheeseen oli myös perusteltua. Ihmisten subjektiiviset kokemukset ja olemassa olevan tiedon havainnot täydensivät toinen toisiaan luoden uutta, mutta jopa itsestään selvää tietoa tutkittavasta aiheesta. Tälle perustalle on mahdollista rakentaa tulevaisuudessa uudenlaista ymmärrystä, jolloin tiedon hermeneuttinen luonne toteutuu.

6.3 Tutkimuksen rajoitukset

Tutkimuksen tulokset eivät koskaan esitä absoluuttista tietoa, totuutta tai ole täysin objektiivisia. Tutkimukseni kuvaa taide- ja kulttuurialan organisaatioiden välistä yhteistyötä ja dialogia lähinnä vapaan kentän näkökulmasta. On kuitenkin huomioitava, että tutkimukseni vapaan kentän edustus on hyvin rajallinen. Aineistossa ei ollut laajalla otannalla edustettuna ammattijärjestöjä, tekijänoikeusjärjestöjä tai markkinavetoista kenttää,

vaikkakin näitä, tekijänoikeusjärjestöjä lukuun ottamatta, edustivat jotkin yksittäiset organisaatiot yksittäisiltä taiteen aloilta. Tutkimusaineistossa ristiriitoja kuvattiin syntyvän erityisesti työnantaja-työntekijä- kontekstissa sekä tekijänoikeusasioihin liittyen, minkä vuoksi kyseisten näkökulmien vahvempi huomioiminen olisi voinut vaikuttaa tämän tutkimuksen tuloksiin. Vaikka edustetut organisaatiot toimivat valtakunnallisesti, saattaa tuloksissa näkyä pääkaupunkiseutu- ja suurkaupunkikeskeisyys, sillä toimijoiden toimistot sijaitsevat usein suurissa kaupungeissa, Helsinki korostuen. On lisäksi huomioitavaa, että tutkimuksessa ei ole välittäjäportaan, kuten agenttien, managerien tai ohjelmatoimistojen, vahvaa edustusta.

Kuten todettua, näkökulmani on painottunut tiettyyn taiteen vapaan kentän segmenttiin. Tämän lisäksi on korostettava, että näkökulmani ottaa kantaa vain taidetta ja kulttuuria edustavien toimijoiden väliseen yhteistyöhön. Aineisto ei kerro esimerkiksi taide- ja kulttuurialan yhteistyöstä valtion ja kuntien edustajien tai muiden toimialojen välillä. On tosiaan, että saman toimialan, eli taiteen ja kulttuurin, toimijoiden kesken vallitsee luultavasti vahvempi solidaarisuus ja myötämielisyys kuin tilanteessa, jossa vastakkain olisi kaksi täysin erilaista toimijaa tai toimialaa.

Tuon vielä erikseen esille, että tutkimukseni keskittyy yksinomaan dialogiin yhteistyötä kehittävänä ja vaikuttavuutta lisäävänä toimintana. Tämä ei poissulje sitä, etteikö yhtä merkittävässä tai jopa merkittävämmässä roolissa voisi olla jokin muu tekijä tai toiminta, jota tässä tutkimuksessa ei olla huomioitu. On myös todettava, että tutkimukseni rajaus on kunnianhimoinen laajuudessaan, mutta palvelee omaa intohimoani aihetta kohtaan lisäten ymmärrystä tarkastella ilmiöitä tulevaisuudessa uudella tarkkuudella. Tiu- kempi tutkimuksen rajaus olisi mitä luultavimmin tuonut yhteistyöstä tai dialogisuudesta entistä tarkempaa tietoa.

6.4 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimusprosessin aikana heräsi lukuisia mielenkiintoisia ja tarpeellisia jatkotutkimusaiheita. Kuten jo tutkimusraportin alussa totesin, taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttajaorganisaatioita on tutkittu jokseenkin vähän, minkä vuoksi kaikenlainen järjestö- ja järjestöjen toimintaa tarkasteleva tutkimus on hyödyllistä.

Organisaatioiden välisen yhteistyön näkökulmasta taide- ja kulttuurialan edunvalvonta- ja vaikuttamistyössä tutkimusta olisi mielenkiintoista kohdistaa erityisesti yhteistyön muotoihin, toimintakulttuuriin sekä yhteistyöverkostoihin. Näkökulmia on useita. Yhteistyöverkostoja olisi kiinnostavaa kartoittaa muun muassa eri taiteen toimialojen osalta. Jokaisella taiteen toimialalla on omat alansa merkittävät vaikuttajaorganisaatiot ja sidosryhmät. Olisi valottavaa hahmottaa kunkin taiteen toimialan omat verkostot ja vertailla verkostojen yhtymäkohtia taiteen toimialojen välillä. Tutkimuksella voisi mahdollisesti osoittaa taiteen alat ylittävän yhteistyön toimivia sekä pimeitä kohtia, joissa tiedon ”poikittaisvirtausta” ei tapahdu. Verkostoja voi lisäksi kartoittaa eri mittakaavassa, kuten alueellisesti, valtakunnallisesti, Pohjoismaiden tai esimerkiksi Euroopan tasolla.

Yhteistyön muotoja ja toimintakulttuuria olisi mielekästä tutkia esimerkiksi valikoitujen toimijoiden välillä, erinäisissä olemassa olevissa yhteistyöelimissä tai tietyn kokoajaorganisaation sisäisessä toiminnassa. Myös valtakunnallisten taide- ja kulttuurialojen kattoorganisaatioiden, kuten KULTA ry:n, Tapahtumateollisuus ry:n, Forum Artisin ynnä muiden toimijoiden välistä yhteistyötä ja dialogia olisi hyödyllistä tutkia. Vaihtoehtona voisi olla myös taide- ja kulttuurialan ammattijärjestöjen keskinäinen yhteistyön ja dialogisuuden tarkastelu.

Dialogin tutkimus tarvitsisi ehdottomasti pitkittäistutkimusta, jossa dialogia tarkasteltaisiin samassa kontekstissa pidemmällä aikavälillä. Dialogi kehittyy prosessinomaisesti, jolloin yksittäiset irralliset tapaukset jättävät tulokset hataraksi. Pitkittäistutkimus antaisi tietoa dialogiprosessin aikana tapahtuvasta muutoksesta. Yksi mielenkiintoinen useamman tapauksen kokonaisuus voisi olla Taiken alueellisten kulttuurifoorumien tutkiminen, jolloin tietoa voisi saada tietyn konseptin dialogisesta luonteesta. Kyseisen esimerkin pitkittäistutkimus voisi tarjota tietoa dialogisen yhteistyön vaikutuksista pidemmällä aikajänteellä sekä osoittaa prosessin aikana tapahtuvia muutoksia.

Metodologisesti dialogin tutkimus on haastavaa, mutta samalla erityisen kiehtovaa ja monipuolista. Tutkimuksessani dialogia tarkasteltiin puheen tasolla sisältönä ja toimintana, mutta sitä voisi tarkastella myös muista näkökulmista, kuten tilan tai asemoitumisen näkökulmasta. Yhtenä kysymyksenä voisi olla kuinka tila ja keskusteluun osallistujien asemoituminen vaikuttavat dialogin muotoutumiseen. Tällöin tutkimuksessa voitaisiin

kiinnittää huomiota erilaisiin tiloihin ja niiden ominaisuuksiin tai kokeilla keskustelijoiden asemoitumismalleja suhteessa toisiinsa.

Taiteen vapaan kentän laajempi tarkastelu välittäjäporras ja markkinavetoiset toimijat vahvemmin huomioiden sekä työnantaja-työntekijä- ja tekijänoikeusnäkökulmaa tehokkaammin mukaan lukien voisi paljastaa yksityiskohtaisemmin taide- ja kulttuurialalla vallitsevia jännitteitä ja intressieroja. Dialogisten toimintamallien kokeilu intressierojen ratkaisemiseksi ja yhteisten edunvalvonnallisten kärkien löytämiseksi olisi myös erittäin mielenkiintoista ja toisi teoriaa lähemmäs käytäntöä.

LÄHTEET

- Aira, A. (2012). *Toimiva yhteistyö. Työelämän vuorovaikutussuhteet, tiimit ja verkostot*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto] <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4708-8>
- Alastalo, M., Åkerman, M. & Vaittinen, T. (2017). Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 214–232). Vastapaino.
- Ala-Kortesmaa, S. (2015) Professional listening in the legal context. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto] <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9926-5>
- Alasuutari, M. (2005). Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusuvuori Johanna & Tiittula Liisa (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino, Tampere, 145–162.
- Alasuutari, P. (1995). *Laadullinen tutkimus*. 3. painos. Vastapaino.
- Alhanen, K. (2016). *Dialogi demokratiassa*. Gaudeamus.
- Arnett, R. C., Grayson, C. & McDowell, C. (2008). Dialogue as an "enlarged communicative mentality": review, assessment, and ongoing difference. *Communication Research Trends*, 27(3): 3–43.
- Bakhtin, M, & Holquist, M. (1981) *The Dialogic Imagination: Four Essays by M. M. Bakhtin*; (toim.) Michael Holquist. Kääntänyt Caryl Emerson ja Michael Holquist. Austin.
- Bloor, M., Frankland, J., Thomas, M., & Robson, K. (2001). *Focus groups in social research*. SAGE Publications Ltd, doi: 10.4135/9781849209175
- Bohm, D. (1996). *On Dialogue*. London: Routledge.
- Brownell, J. (2006). *Listening. Attitudes, Principles and Skills*. 3. painos. Allyn and Bacon Publishers, Boston.
- Burnard, K. J. & Bhamra, R. (2019), Challenges for organisational resilience. *Continuity & Resilience Review*, 1(1): 17-25 doi: 10.1108/CRR-01-2019-0008
- Cissna, K. & Anderson, R. (2002). *Moments of meeting. Buber, Rogers, and the potential for public dialogue*. State University of New York Press, Albany.
- Erkkilä, P. (2012). *Hetki lyö. Dialogi ja sen syntyminen johtoryhmien työskentelyssä*. [Väitöskirja, Vaasan yliopisto] <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-423-0>
- Escobar, O. (2011). *Public Dialogue and Deliberation. A communication*

- perspective for public engagement practitioners*. [Käsikirja] The Edinburgh Beltane – Beacon for Public Engagement. The University of Edinburgh. https://www.ed.ac.uk/files/imports/fileManager/eResearch_Oliver%20Escobar.pdf
- Finell, E. (2022). *Kunnioituksen sosiaalipsykologia*. [Professuuriesitelmä 19.5.2022] Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos. https://uefconnect.uef.fi/wp-content/uploads/2023/09/Professoriesitelma_Kunnioituksen-sosiaalipsykologia.pdf
- Fung, A. & Wright, E. O. (2001). Deepening Democracy: Innovations in empowered participatory governance. *Politics and Society* 29(1): 5-41. doi: 10.1177/0032329201029001002
- Ganesh, S. & Zoller, H. M. (2012). Dialogue, Activism, and Democratic Social Change. *Communication Theory*, 22(1): 66–91. doi: 10.1111/j.1468-2885.2011.01396.x
- Gillham, B. (2000). *Case study research methods*. Continuum.
- Haakana, M., Kurhila, S., Lilja, N. & Savijärvi, M. (2016). Kuka, mitä, häh? Korjausaloitteet suomalaisessa arkikeskustelussa. *Virittäjä*, 120(2): 255–292.
- Hardy, C., Phillips, N., & Lawrence, T. B. (2003). Resources, knowledge and influence: the organizational effects of interorganizational collaboration. *Journal of Management Studies*, 40: 321–347. doi: 10.1111/1467-6486.00342
- Harju, A. (2020a). Suomalainen kansalaisyhteiskunta. [e-artikkeli] *Kansalaisyhteiskunta*. Tietopankki. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalainen-kansalaisyhteiskunta/>
- Harju, A. (2020b). Mitä hyötyä on kansalaisyhteiskunnasta? [e-artikkeli] *Kansalaisyhteiskunta*. Tietopankki. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/mita-hyotya-on-kansalaisyhteiskunnasta/>
- Hautamäki, A. (2020). Demokratia, relativismi ja totuuden jälkeinen aika. *Futura*, 39(1): 18–27. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-202102011347>
- Herring, S. C. (1996). Introduction. Teoksessa S. C. Herring (toim.) *Computer-mediated communication* (s.1–10). Benjamins, Amsterdam.
- Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2013). *Tutki ja kirjoita*. 18. painos. Kustannusyhtiö Tammi, Helsinki.
- Hirvi-Ijäs, M. & Sokka, S. (2019). *Suomen taide- ja taiteilijapolitiikka 2019*. Cuporen tietovihko 2. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

- Hirvonen, A., Mikkonen, S., Skippari, M. & Tiensuu, P. (2021). *Kohti avoimempaa lobbausta: Lobbauksen nykytila Suomessa valtiollisella tasolla*. Oikeusministeriön julkaisuja. Selvityksiä ja ohjeita. 2021:6.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-876-9>
- Häyrynen, S. (2015). *Kulttuuripolitiikan liikkuvat rajat. Kulttuuri suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas 248.
- Isaacs, W. (1993). Taking flight: Dialogue, collective thinking, and organizational learning. *Organizational Dynamics*, 22(2): 24–39. doi: 10.1016/0090-2616(93)90051-2
- Isaacs, W. (2001). Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito. Uraauurtava lähestyminen liike-elämän viestintään. Suomentanut Maarit Tillman. Jyväskylä. Gummerus. Englanninkielinen alkuteos 1999.
- Jakonen, O. (2022). *Kulttuuripolitiikkaa strategisessa valtiossa. Taiteen ja kulttuurin ohjaus ja rahoitus hallinnollisena politiikkana*. JYU Dissortations 565. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto] https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/83842/978-951-39-9211-8_vaitos03122022.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Janusik, L. (2005). Conversational listening lpan: a proposed measure of conversational listening. *International Journal of Listening*, 19(1): 12–28. doi: 10.1080/10904018.2005.10499070
- Jäske, M., Raisio, H. ja Rask, M. (2018). *Deliberaatiota, dialogia vai molempia?* Politiikasta. <https://politiikasta.fi/deliberaatiota-dialogia-vai-molempia/>
- Kanerva, A. & Ruusuvirta, M. (2006). *Suomalaisen teatterin tulevaisuus teatterintekijöiden ja kuntien silmin*. Yhteenvedo teatteriselvityksestä.
- Kangas, A. (1999). Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet, teoksessa Kangas, A. ja Virkki, J. (toim.) 1999. *Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet*. Jyväskylän Yliopisto. SoPhi, Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5887-9>
- Keyton, J., Ford, D. J. & Smith, F. I. (2008). A mesolevel communicative model of collaboration. *Communication Theory* 18: 376–406.
- Kivilehto, M., Pöntinen, S., Rönkkö, K., Stenvall, J. & Vesala, P. (7.10.2023). *Kulttuuripolitiikka korona-ajan Suomessa - Kuinka jatkaa tästä eteenpäin*. [Powerpoint]. Music X Media. Tampere.

- Kosonen, H. & Pekkarinen, H. (2010). *Kulttuurialan kolmas sektori*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:24. Diges ry (toim.).
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75510/OKM24.pdf?sequence=1>
- Kozuch, B. & Sienkiewicz-Malyjurek, K. (2016). Factors of effective inter-organizational collaboration: a framework for public management. *Transylvanian Review Of Administrative Sciences*, 12(47): 97-115. <https://rtsa.ro/tras/index.php/tras/article/view/474>
- Laaksonen, V. (2019). *Toinen aika. Kuvataiteen vapaa kenttä ja toimintakulttuurin muutos taiteen ekosysteemissä. Kriittinen katsaus post-kuratorialiseen toimintaan taiteilijakuraattorin näkökulmasta*. [Pro gradu, Taideyliopisto] Kuvataideakatemia. https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/6794/Ville_Laaksonen_2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Laari, S. (2023) Näyttelijät ja kirjailijat napit vastakkain lainauskorvauksista: ”Äänikirjoja lukevat näyttelijät tulevat nyt valmiiseen pöytään”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000009939617.html>
- Laitinen, K. (2020). *Vuorovaikutusteknologia työyhteisössä: teknologiavälitteinen vuorovaikutus virtuaaliympäristöissä ja työyhteisön sosiaalisessa mediassa*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto] <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8301-7>
- Lattunen, T. (2008). Suomalainen kansalaisjärjestötoiminta – murroksia ja muutoksia. *Suomen poliittinen järjestelmä*. [verkkokirja] Helsingin yliopisto. <http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/kansalaisjarjestot/suomalainen-kansalaisjarjesto-toiminta/>
- Lewis, L. K. (2006). Collaborative interaction: review of communication scholarship and a research agenda. *Annals of the International Communication Association*, 30(1): 197–247. doi: 10.1080/23808985.2006.11679058
- Majchrzak, A., Järvenpää, S. L., & Bagherzadeh, M. (2014). A review of interorganizational collaboration dynamics. *Journal of Management*, 41(5): 1338–1360. doi: 10.1177/0149206314563399
- Mazutis, D. & Slawinski, N. (2008). Leading organizational learning through authentic dialogue. *Management Learning*, 39(4): 437–456. doi: 10.1177/1350507608093713
- Niinimäki, T. (2019). Clapping with one hand – An analysis of Finnish

- lobbying regulations. *Transparency International Suomi*. <https://www.transparency.fi/wp-content/uploads/2019/12/Clapping-with-one-hand-an-analysis-of-Finnish-lobbying-regulations.pdf>
- Nijstad, B. A. (2009). *Group performance*. Psychology Press.
- Norrick, N. R. (2012). Listening practices in English conversation: the responses responses elicit. *Journal of Pragmatics* 44(5): 566–576. doi: 10.1016/j.pragma.2011.08.007.
- Oinaala, A. & Ruokolainen, V. (2013). *Vapaan kentän jäljillä. Tutkimus teatterin, tanssin, sirkuksen sekä performanssi- ja esitystaiteen vapaasta kentästä*. Cuporen verkkojulkaisuja 20. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämistäitiö
- OKM (2011). *Vapaan kentän ammattilaisryhmien toimintaedellytysten parantaminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:14.
- OKM (2016). *Taiteen ja kulttuurin valtionavustuspoliitikan uudistus*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:17. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75088/okm17.pdf?sequence=1>
- Paalumäki, A. & Vähämäki, M. (2020). Havainnointiorganisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät 2020*. (s. 103–117). Gaudeamus.
- Phillips, N., Lawrence, T. B., & Hardy, C. (2002). Inter-organizational collaboration and the dynamics of institutional fields. *Journal of Management Studies*, 37(1): 321–347. doi: 10.1111/1467-6486.00171
- Pietilä, I. (2017). Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja (s. 111–130)*. Vastapaino.
- Pirnes, E. (2008). *Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripoliittikka. Laaja kulttuurin käsite kulttuuripoliitikan perusteluna*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto] <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3085-1>
- Pratt, A. C., (2022). Toward circular governance in the culture and creative economy: learning the lessons from the circular economy and environment. *City, Culture and Society*, 29, nr. 100450. doi: 10.1016/j.ccs.2022.100450.
- Puusa, A. (2020). Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet.

- Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät 2020*. (s. 103–117). Gaudeamus.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. 2. painos. Gaudeamus.
- Raappana, M. (2018). *Onnistuminen työelämän tiimeissä*. JUY Dissertation 18. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto] <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7553-1>
- Rask, M. & Karreinen, L. (2020). Dialogi ja deliberaatio kompleksisuuden kimpussa. Julkaisussa P. Vartiainen & H. Raisio (toim.) *Johtaminen kompleksisessa maailmassa: viisautta pirullisten ongelmien kohtaamiseen*. Gaudeamus, Helsinki. Sivut 183–198.
- Ruhanen, M. (2017). *Dialoginen digitalisaatio sähköisissä verkoissa. Keskusteluanalyttinen tutkimus sähköisten verkkokokousten dialogisesta toimivuudesta*. [Pro Gradu, Itäsuomen yliopisto]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20170856>
- Saukkonen, P. & Ruusuvirta, M. (2009). *Toiveet, tavoitteet ja todellisuus: Tutkimus kulttuuripolitiikasta 23 kaupungissa*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore, Helsinki.
- Sivunen, A. (2007) *Vuorovaikutus, viestintäteknologia ja identifiointuminen hajautetuissa tiimeissä*. [Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto] <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3046-2>
- Sokka, S., Renko, V., Hirvi-Ijäs, M, Karttunen, S. & Lahtinen, E. (2023). *Visuaaliset taiteet Suomessa. Selvitys toimialan rahoituksesta, rakenteista ja kehittämistarpeista*. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cuporen verkkojulkaisuja 73.
- Stevanovic, M., & Kahri, M. (2011). Puheen musiikilliset piirteet ja sosiaalinen toiminta: Kohti prosodian sosiologiaa. *Sociologia*, 48(4): 285–308. <https://journal.fi/sociologia/article/view/123994>
- Syvänen, S. & Loppela, K. (2022). Remote and technology-based dialogic development during the COVID-19 pandemic: positive and negative experiences, challenges, and learnings. *Challenges* 13(1): 2. doi: 10.3390/challe13010002
- Tammisto, H. (2023). Kulttuuripoliittisen keskustelun kerrokset ja vaikuttamisen ketjut. *Kulttuuripoliittikan tutkimuksen vuosikirja*, 7(1): 43–56. doi: 10.17409/kpt.142160

- Tehrani, N. (2010). Building resilient organisations in a complex world.
Teoksessa Tehrani, N. (toim.) *Managing Trauma in the Workplace: Supporting Workers and Organisations*. (Luku 19). Routledge.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*.
Uudistettu Laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*.
Uudistettu Laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ward, N. & Tsukahara, W. (2000). Prosodic features which cue back-channel responses in English and Japanese. *Journal of Pragmatics*, 32(8): 1177–1207.
doi: 10.1016/S0378-2166(99)00109-5
- Yilmaz-Börekçi, D., İşeri Say, A. & Rofcanin, Y. (2014). Measuring supplier resilience in supply networks. *Journal of Change Management*, 15(1): 64–82.
doi:10.1080/14697017.2014.889737

Verkkosivustot:

- Erätauko. (ei pvm. a). *Säätiö*. <https://www.eratauko.fi/saatio/>
- Erätauko. (ei pvm. b). *Työkalut*. <https://www.eratauko.fi/tyokalut/>
- Forum Artis. (ei pvm.) *Forum Artis ry*. <https://forumartis.fi/>
- Kielitoimiston sanakirja. (2024).
<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/fulltext/edunvalvonta?order=entry&field=&baseforms=false>.
- Korruptiontorjunta. (ei pvm.). *Lobbaaminen*. Eettinen lobbaaminen on avointa ja asianmukaista. Oikeusministeriö.
<https://korruptiontorjunta.fi/lobbaaminen>
- KULTA ry. (ei pvm. a) *Jäsenet*. <https://kulttuurijataide.fi/jasenet/>
- KULTA ry. (ei pvm. b) *Kulta ry*. <https://kulttuurijataide.fi/kulta-ry/>
- OKM. (ei pvm. a). *Esittävät taiteet*. <https://okm.fi/esittavat-taiteet>
- OKM. (ei pvm. b). *Taiteen ja kulttuurin alat*.
<https://okm.fi/taiteen-ja-kulttuurin-alat>
- OKM (ei pvm. c). *Kulttuurivos*. <https://okm.fi/kulttuurivos>
- Sitra. (2019) *Näin esität dialogisia kysymyksiä*.
<https://www.sitra.fi/caset/nain-esitat-dialogisia-kysymyksiä/>
- SuomiAreena. (ei pvm.) *Etusivu*. <https://www.suomiareena.fi/>
- Taideneuvosto. (2024). Taideneuvosto varoittaa kehysriihen alla taiteen ja

kulttuurin leikkausten vaikutuksista. *Taike*. <https://www.taike.fi/fi/uutiset/taide-neuvosto-varoittaa-kehysriihen-alla-taiteen-ja-kulttuurin-leikkausten-vaikutuksista>

Taiteen edistämiskeskus Taike. (ei pvm.) Hakutulos. =kulttuurifoorumi

<https://www.taike.fi/fi/search?s=kulttuurifoorumi>

Tapahtumateollisuus ry. (2024). *Tapahtumateollisuus ry*.

<https://www.tapahtumateollisuus.fi/tapahtumateollisuus-ry/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen*

loukkausepäilyjen käsitteleminen. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Suomessa https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

UNESCO. (2001). *Universal Declaration on Cultural Diversity*.

<https://en.unesco.org/about-us/legal-affairs/unesco-universal-declaration-cultural-diversity>

Valtiontalouden tarkastusvirasto. (ei pvm.) *Avoimuusrekisterin esittely*.

<https://www.avoimuusrekisteri.fi/perustietoa/avoimuusrekisterin-esittely>

LIITTEET

Ryhmähaastattelurunko

1. Kuinka suhtaudutte käsitteisiin edunvalvonta ja/tai vaikuttamistyö, ja millaiseksi koette tämän työryhmän työskentelyn?
2. Kun tarkastellaan yleisesti, millaiseksi kuvailisitte eri taiteenlajeja edustavien organisaatioiden välistä, eli taiteenlajit ylittävää yhteistyötä, ts. yhteistyötä yleisellä tasolla?
3. Kun tarkennetaan näkökulmaa, millaiseksi koette yhteistyön erityisesti taiteen vapaiden kenttien toimijoiden keskuudessa, ts. toisin sanoen yhteistyö on taiteen vapaalla kentällä?
4. Missä määrin ja millaista muutosta olette havainneet taiteenlajien välisessä tai taiteenlajit ylittävässä yhteistyössä työhistorianne aikana?
 - a. Millä tavoin yhteistyö on muuttunut?
 - b. Mistä arvioit muutoksen johtuvan?

Yksilöhaastattelurunko

1. Kertoisitko pääpiirteittäin työhistoriastasi kulttuurialan edunvalvonnan parissa ja keskeisistä tehtävistäsi organisaatiossasi?
2. Millä tavoin itse määrittelet tai käytät seuraavia käsitteitä/termejä:
Edunvalvonta, vaikuttaminen, Asiantuntija-, edunvalvonta-, vaikuttajaorganisaatio, lobbaus
3. Kun tarkastellaan yleisesti, millaiseksi kuvailisit eri taiteen lajeja edustavien organisaatioiden välistä, eli taiteen lajit ylittävää, edunvalvonnallista yhteistyötä? (yleisellä tasolla)
4. Kun tarkennetaan näkökulmaa, millaiseksi koet yhteistyön erityisesti taiteen vapaiden kenttien toimijoiden keskuudessa edunvalvonnan kontekstissa?
5. Missä määrin ja millaista muutosta olet havainnut taiteenlajien välisessä (taiteenlajit ylittävässä) yhteistyössä työhistoriasi aikana?
 - a. Millä tavoin yhteistyö on muuttunut?
 - b. Mistä arvioit muutoksen johtuvan?
6. Millä tavoin olet henkilökohtaisesti työssäsi pyrkinyt edistämään taide- ja kulttuurialan toimijoiden välistä yhteistyötä?
7. Millä tavoin organisaatiosi huomioi taiteenlajit ylittävää yhteistyötä?

Lisäkysymys, mikäli dialogi ilmenee aikaisemmissa vastauksissa:

8. Miksi mielestäsi juuri dialogi/ dialogisuus ja sen kehittäminen on yhteistyön kannalta merkittävää?